

The New **ECONOMIST**

Quarterly International
Scientific-Practical Journal,
Precise and Reviewed

N3, 2020

ISSN 1512-4649

ყოველკვარტალური საერთაშორისო
რეფერირებადი და რეცენზირებადი
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

ახალი
ეკონომისტი

**The Magazine “The New Economist”
HAS BEEN REVIEWED:**

In “Georgian Reviewed Magazine” –
P.L.L.E. Institute of Techinform

ACKNOWLEDGED TO BE REVIEWED BY:

- Georgian Academy of Business Sciences;
- Georgian Academy of Economical Sciences;
- I. Javakhishvili Tbilisi State University;
- Ilia State University;
- Georgian Technical University;
- Grigol Robakidze University;
- Tbilisi Free University, (Business School ESM);
- Caucasus University;
- Sukhumi State University;
- Shota Rustaveli State University;
- Samtskhe-Javakheti State University;
- Shota Meskhia State University of Zugdidi;
- Akaki Tsereteli State University;
- Saint Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia;
- East European University;
- Odessa Mechnikov National University (Odessa, Ukraine);
- Institute of Strategic Studies of the Caucasus (Baku, Azerbaijan);
- State University of Belarus (Minsk);
- University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade (Nursultan).

**ADDRESS: 5 A. Jorjadze str.,
0105, Tbilisi, Georgia.
Tel.: +995 (32) 2 990 576;
Mob.: +995 55 277 554; +995 (95) 32 30 34;**

**ქართული “ახალი ეკონომისტი”
რეფერირებულია:**

სსიპ ინსტიტუტ ტექნიფორმის ელექტრონულ
გამოცემებში „ქართულ რეფერატულ ჟურნალში“.

რეფერირებულად აღიარებულია:

- საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია;
- საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია;
- ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი;
- გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი;
- თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტი, (ბიზნესის სკოლა ESM);
- კავკასიის უნივერსიტეტი;
- სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- შოთა მესხიას ზუგდიდის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი;
- აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი;
- ოდესის მეჩნიკოვის სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტი (ქ. ოდესა, უკრაინა);
- კავკასიის სტრატეგიული კვლევის ინსტიტუტი (ბაქო, აზერბაიჯანი);
- ბელორუსიის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (მინსკი);
- ყაზახეთის ეკონომიკის, ფინანსებისა და საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (ნურსულტანი).

**მისამართი: საქართველო,
0105, თბილისი, ა. ჯორჯაძის ქ. №5
ტელ.: +995 (32) 2 990 576;
მობ.: +995 (55) 277 554; +995 (95) 32 30 34;**

**E-mail: editor@neweconomist.com.ge; loidk@yahoo.com
web-site: www.neweconomist.com.ge; www.loi.com.ge**

The New **ECONOMIST**

QUARTERLY INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL,

PRECISE AND REVIEWED N3(58), 2020.

LOID KARCHAVA - Editor-in-Chief and Head of Editorial Board;
Doctor of Business Administration,
Professor of Georgian Technical University;
Head of the Council of Scientists of Georgia;
Academician of the Georgian Academy of Business Sciences;
Academician of the Georgian Academy of Sciences.

EDITORIAL BOARD

Doctors of science, Professors:

RAMAZ ABESADZE (Director of Paata Gugushvili Economic institute); NINO ABESADZE; ANZOR ABRALAVA; IURI ANANIASHVILI; TEIMURAZ BABUNASHVILI (President of the Georgian Academy of Business Sciences); EVGENI BARATASHVILI; ELBERD BATIASHVILI; GIVI BEDIANASHVILI; ROSTOM BERIDZE (Batumi state university); SIMON GELASHVILI; RAMAZ GERLIANI; REVAZ GVELESIANI; VLADIMIR GRIGOLAIA (Moscow, Russian Federation); ALEKSEY DANILCHENKO (Belarusia State University); WOLFGANG WENG (Berlin, Germany); SHOTA VESHAPIDZE; NUGZAR TODUA; GOCHA TUTBERIDZE; NATIA TURNAVA (Minister of Economy and Sustainable Development of Georgia); SERGEY YAKUBOVSKIY (Odesa I.I.Mechnikov Odessa National University, Ukraine); MERAB KAKULIA; REVAZ KVATASHIDZE; ALEKSANDRE KVASHILAVA; GIA KVASHILAVA; MURTAZ KVIRKVAIA (Editor of the Scientific part, Dean of Business and Management School of G. Robakidze University); VASIL KIKUTADZE; IRAKLI KOVZANADZE (Head of Budget and Finance Committee of Parliament of Georgia); KAKHA KORZAIA (Rector of Caucasus International University); PAATA KOGUASHVILI (member of Georgian Academy of Agriculture); HARALD KUNZ (Brandenburg, Germany); ENVER LAGVILAVA; The Rt Hon STEVEN LORD LLOYD-BAGRATIONI (University of Oxford, England); REVAZ LORDKIPANIDZE; SHALVA MACHAVARIANI (Vice-President of Caucasus University in sciences field); ELGUJA MEQVABISHVILI; **NUGZAR NADARAIA** (President of the Academy of Sciences); DAVID NAR-

MANIA (Georgian National Energy and Water Supply Regulatory Commission (GNERC), Chairman); SOLOMON PAVLIASHVILI (Deputy Minister of Environmental Protection and Agriculture of Georgia); VAKHTANG SARTANIA; ETER SARJVELADZE; AVTANDIL SILAGADZE (Member of Georgian National Academy of Science); ALEKSANDRE SICHINAVA; GELA SVIRAVA; LASHA TABATADZE (Responsible Secretary); DAMETKEN TUREKULOVA (Academician of a Esthetical Science Academy of Kazakhstan); SLAVA FETELAVA; LEVAN KISTAURI (Dean of Economics and Business Administration Faculty of Saint Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia); RUSUDAN KUTATELADZE (Dean of Business-engineering Faculty of GTU); TEMUR SHENGELIA; GIORGI SHIKHASHVILI; FAIA SHULENBAYEVA (University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade); LALI CHAGELISHVILI; DAVID CHERKEZISHVILI (Rector of East European University); MICHAEL CHIKVILADZE; NIKO CHIKHLADZE; AVTANDIL CHUTLASHVILI; ELENE KHARABADZE; ETER KHARAISHVILI; REVAZ KHAREBAVA; VASIL KHI-ZANISHVILI; DAVID JALAGONIA (Dean of Economics and Business Faculty of Sukhumi State University); IVANE JAGODNISHVILI (Professor of GTU); JAMLET JANJGAVA (Deputy of Editor-in-Chief); DIMITRI JAPARIDZE (Dean of the Faculty of Business, Technology and Education, Ilia State University); EMZAR JGERENAIA; MICHAEL JIBUTI (President of the Georgian Academy of Economics Sciences); NANA JGHARKAVA.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
THE NEW ECONOMIST

ლოიდ ქარჩავა - მთავარი რედაქტორი და სარედაქციო კოლეგიის თავმჯდომარე, ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი; საქართველოს მეცნიერთა საბჭოს თავმჯდომარე; საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი; ფაზისის საერო-სამეცნიერო აკადემიის ნამდვილი წევრი.

სარედაქციო კოლეგია:

მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები:

რამაზ აბესაძე (პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის დირექტორი); ნინო აბესაძე(თსუ); ანდრეას აბრალაშვილი; იური ანანიაშვილი; თეიმურაზ ბაბუნაშვილი (საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი); ევგენი ბარათაშვილი; ელზა ბატიაშვილი; გივი ბაძიაშვილი; როსტომ ბერიძე (ბათუმის შ. რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); სიმონ ბელაშვილი; რამაზ ბერლიანი; რეზა ბველესიანი; ვლადიმერ ბრიგოლაია (მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია); ალექსი დანილჩენკო (ბელარუსის სახელმწიფო უნივერსიტეტი); მოლბ-ბანბ ვინი (ბერლინი, გერმანია); შოთა ვიშაძიძე; ნუზარ თოდუა; გიორგი თუთხაშვილი; ნათია თურნაშვილი (საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრი); სერგი იაპუშოვსკი (ოდესის ეროვნული უნივერსიტეტი, უკრაინა); მერაბ კაკულაძე; რეზა კვანტაშვილი (მინერალური ნედლეულის კავკასიის ინსტიტუტის დირექტორი); ალექსანდრე კვანტაშვილი; გიორგი კვანტაშვილი; მურთაზ კვირკვალი (სამეცნიერო ნაწილის რედაქტორი, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და მართვის სკოლის დეკანი); ვასილ კიკუშაძე; ირაკლი კოჭაშვილი (საქართველოს პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტის თავმჯდომარე); კახა კორძია (კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის რექტორი); პაატა კოლუაშვილი (საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი); ენვირ ლაბვილაძე; ლორდი სტივენ ლორდ ლორდ-გაბრატონი (ოქსფორდის უნივერსიტეტი, ინგლისი); რეზა ლორთქიფანიძე; შალვა მაჭავარიანი (კავკასიის უნივერსიტეტის ვიცე-პრეზიდენტი); ელზა მამუკაშვილი; ნუზარ ნადარაია (ფაზისის საერო-სამეცნიერო აკადემიის პრეზიდენტი); დავით ნარმანი (საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის

თავმჯდომარე); სოლომონ პავლიაშვილი (საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე); ვახტანგ სარმანი; ეთარ სარგველაძე; ავთანდილ სილაგაძე (საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ნამდვილი წევრი); ალექსანდრე სიჭინავა; გელა სვირბა (ზუგდიდის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი); ლეონ ტაბატაძე (პასუხისმგებელი მდივანი); დამიტკან ტურაქოლოვა (ყაზახეთის რესპუბლიკის ესთეტიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი); სლავა ფეტილაშვილი; ლევან ძისტაშვილი (საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის ფაკულტეტის დეკანი); რუსუდან ქუთათელაძე (სტუ, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტის დეკანი); ეკატერინე შაპიაშვილი; თეიმურაზ შანგელია; გიორგი შიხაშვილი; ფაია შულენბაიშვილი (ყაზახეთის რესპუბლიკა); ლალი ჩაბელიშვილი; დავით ჩაქაშვილი (აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის რექტორი); მიხეილ ჩიკვილაძე; ნიკო ჩიხლაძე; ავთანდილ ჩუთელაშვილი; ელენე ხარაბაძე; ეთარ ხარაიშვილი; რეზა ხარაბაძე; ვასილ ხიზანიშვილი (თელავის უნივერსიტეტი); დავით ჯალალონი (სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დეკანი); ივანე ჯაგოდეშვილი (სტუ, საინჟინრო ეკონომიკის, მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანი); ჯამალ ჯანაშვილი (მთავარი რედაქტორის მოადგილე); დიმიტრი ჯაფარიძე (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის ტექნოლოგიისა და განათლების ფაკულტეტის დეკანი); იმეზარ ჯგერენია; მიხეილ ჯიშუტი (საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი); ნანა ჯღერაძე.

სტატიაზე, მის შინაარსზე პასუხისმგებელია ავტორი.

© ჟურნალი „The New Economist“, „ახალი ეკონომისტი“, 2020წ.

© გამომცემლობა „ლოი“

ფასი 10 ლარი

რედაქტორის გვარდი

როგორ დავიწყეთ, სადამდე მოვედით და სად გვინდა გავიდეთ ----- 7

ინტერვიუ

ინტერვიუ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების
მინისტრთან, ქალბატონ ნათია თურნავასთან ----- 10

მეცნიერება

სოლომონ პავლიაშვილი, დავით გუგელაძე

აგროეკოლოგიური სოფლის მეურნეობა და ორგანული
სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა ----- 15

ლაშა მგელაძე

მომავლის ეკონომიკა და საქართველო ----- 22

რევაზ ლორთქიფანიძე

საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივები ელექტრონულ ერაში ----- 29

ვასილ ხიზანიშვილი

„მარშალის გეგმა“ და მისი ეკონომიკური და პოლიტიკური
შედეგები აშშ-დასავლეთ ევროპისთვის ----- 34

ЛАША ТАБАТАДЗЕ

Перспективы мировой экономики во время пандемии „COVID-19“ ----- 40

ლოიდ ქარჩავა, ელენე კუტალაძე

ტურიზმი როგორც ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულება საქართველოში ----- 45

ნაზი გვარამია

აუდიტის ძირითადი კონცეფციები ----- 52

გიორგი კეკელაძე, თამილა არნანი-კეკელაძე

სოციალური კაპიტალი სამხრეთ კავკასიაში გლობალური
კონკურენტუნარიანობის ინდექსის კონტექსტში ----- 56

მარიამ ჩაჩუა

სურსათის უვნებლობის მნიშვნელობა საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე ----- 64

EKATERINE LOMIA

Russia's Growing Threats to Georgia and Georgia's European Aspiration ----- 70

TAMAR KARAIA

The Genre and Linguistic Characteristics of the Press ----- 79

ახალი წიგნი

პირველი წიგნი ცირკულარულ ეკონომიკაზე ----- 86

გამოსათხოვარი

ნუგზარ ნადარაია - დიდი იდეებისა და ინიციატივის პიროვნება ----- 88

EDITOR'S PAGE

How we started, how far we have come and where we want to go-----7

INTERVIEW

Interview with the Minister of Economy and Sustainable Development
of Georgia, Ms. **NATIA TURNAVA** ----- 10

SCIENCE

SOLOMON PAVLIASHVILI, DAVIT GUBELADZE

Agroecological Agriculture and Organic agricultural activities ----- 15

LASHA MGELADZE

Future Economy and Georgia ----- 22

REVAZ LORDKIPANIDZE

Perspectives of the Georgian Economy in the Electronic Era----- 29

VASIL KHIZANISHVILI

„The Marshall Plan“ and its economic and political consequences
for the USA-Western Europe ----- 34

LASHA TABATADZE

Prospects for the Global Economy during the COVID-19 Pandemic ----- 40

LOID KARCHAVA, ELENE KUTALADZE

Tourism as one of the priority directions in Georgia----- 45

NAZI GVARAMIA

Main Concepts of Audit ----- 52

GIORGI KEPULADZE, TAMILA ARNANIA-KEPULADZE

Social capital in the South Caucasus States: the context of Global Competitiveness Index----- 56

MARIAM CHACHUA

The importance of food safety on Georgia's European integration path ----- 64

EKATERINE LOMIA

Russia's Growing Threats to Georgia and Georgia's European Aspiration----- 70

TAMAR KARAIA

The Genre and Linguistic Characteristics of the Press----- 79

NEW BOOK

The first book on circular economics ----- 86

როგორ დავინყეთ, სადამდე მოვადით და სად გვინდა გავიდეთ...

ლოიდ ქარაჰავა

მთავარი რედაქტორი,
ბიზნესის ადმინისტრირების
დოქტორი, პროფესორი.
ელ.ფოსტა: loidk@yahoo.com

ჩვენი ჟურნალის პირველი ნომერი 2006 წლის 16 ნოემბერს გამოვიდა, რომელიც ძირითადად სარეკლამო ხასიათს ატარებდა, ამიტომაც ის უფასოდ დარიგდა მიზნობრივ აუდიტორიებში. მაშინ ჟურნალი B5 ფორმატისა გახლდათ. მისი გამოცემა თავიდან ახალგაზრდების ინიციატივა იყო და რედაქტორობა შემომთავაზეს გარკვეული ანაზღაურებით. მათი გათვლა უფრო პრაქტიკული მასალების განხილვაზე, ნორმატიული აქტების განმარტებებსა და საკონსულტაციო მომსახურებაზე იყო აქცენტირებული. მეც ავეყევი, მაგრამ სასურველი შედეგი ვერ დადგა.

მთავარი მიზეზი მაინც პოტენციური აუდიტორიის სიმცირე გახლდათ. მოგეხსენებათ, რომ საქართველო დიდი ქვეყნებს რომ არ შევადაროთ, მეგაპოლისებზეც კი 7-8-ჯერ ნაკლებია. რამდენიმე ნომრის გამოცემის შემდეგ ინიციატორებმა შემომთავაზეს, წამომელო ჟურნალი და ჩემს თავზე ამელო მთელი პასუხისმგებლობა: სარედაქციოსთან ერთად ფინანსური და მატერიალურიც. მე დავთანხმდი, გავხდი რედაქტორიც, კორექტორიც, დამკაბადონებელიც, პოლიგრაფიც (რიზოგრაფი ვიყიდე ამისთვის და თვითონ ვბეჭდავდი ჩემი ხელით. სხვას მხოლოდ გარეკანის ჩასმას ვაკეთებინებდი) და რეალიზატორიც. მიუხედავად ამისა, მაინც რთული აღმოჩნდა მისი ფეხზე დაყენება. 2008 წელს დადგა საკითხი მისი გაუქმება-არგაუქმების შესახებ. თუმცა მაინც გავაგრძელეთ და, ეკონომიის თვალსაზრისით, B5 ფორმატი A5-ით შევცვალეთ. სულ 2 ნომერი გამოვიდა ამ ფორმატით 2008 წელს.

2009 წელს საკითხი ასე იდგა: ან შეიცვალოს მიდგომა და მაღალი სტანდარტით გამოვიდეს

ჟურნალი, ან გაუქმდეს. საბოლოოდ მაინც გაგრძელება გადავწყვიტეთ და გადამწყვეტი როლი ითამაშა ჩემმა დამოკიდებულებამ მეცნიერებისადმი - არ მინდოდა ამ სფეროს ჩამოვშორებული.

ამისთვის გადავდგი შემდეგი ნაბიჯები:

1. გადავწყვიტეთ მიგვემართა ყველა **წამყვანი უმაღლესი სასწავლებლის ხელმძღვანელობისთვის**, რათა ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის წევრები გამხდარიყვნენ და გამოქვეყნებული სტატიები ჩაეთვალათ სამეცნიერო სტატიად მათი პროფესორებისა და ყველა დონის სტუდენტისათვის (ბაკალავრიატი, მაგისტრატურა, დოქტორანტურა). თანხმობის ყველა წერილი გამოვაქვეყნე ბეჭდურად და დავდე ჟურნალის ვებგვერდზეც, ხოლო ამ უმაღლესი სასწავლებლების სია დღემდე მოთავსებულია ჟურნალის მე-2 გვერდზე. რედკოლეგიაში შემოვიყვანეთ უცხოელი პროფესორები გერმანიიდან, უკრაინიდან, ბელარუსიდან, რუსეთიდან, ყაზახეთიდან და აზერბაიჯანიდან, მოგვიანებით კი - დიდი ბრიტანეთიდან (ოქსფორდის უნივერსიტეტი). შედეგად 2009 წლის პირველი ნომერი **განახლებული სარედაქციო კოლეგიითა და A4 ფორმატით** გამოვიდა.

2. 2010 წლიდან შემოვიღეთ „**ნომრის რედაქტორის**“ ფორმატი, რომელიც 10 ნომერზე გაგრძელდა. ნომრის რედაქტორები გახლდათ: ქალბატონები: ელენე ხარაბაძე, როზეტა ასათიანი, თინა გელაშვილი; ბატონები: ლეო ჩიქავა, ავთანდილ სილაგაძე, ავთანდილ ჩუთლაშვილი, სლავა ფეტელავა, აკაკი ხელაძე, შოთა ვეშაპიძე. უცხოელი კოლეგები, ბატონები: სერგეი იაკუბოვსკი (ოდესის უნივერსიტეტი,

უკრაინა) და ალექსეი დანილჩენკო (ბელარუსის უნივერსიტეტი, ბელარუსი).

3. ჩვენი ჟურნალის **რედაქციის წევრები** იყვნენ და არიან მოქმედი და ყოფილი მინისტრები (ავთანდილ სილაგაძე - სახელმწიფო ქონების მართვის მინისტრი; მიხეილ ჯიბუტი - ეკონომიკის მინისტრი; ნოდარ ხადური - ფინანსთა მინისტრი; დავით ნარმანია - ინფრასტრუქტურის მინისტრი; ნათია თურნავა - ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრი, სოლომონ პავლიაშვილი - სახელმწიფო ქონების მართვის მინისტრი), მინისტრის მოადგილეები, თბილისის მერი - დავით ნარმანია, პარლამენტის წევრები და სხვადასხვა რანგის სახელმწიფო მოხელეები. დარგობრივი აკადემიების პრეზიდენტები: ეკონომიკურ მეცნიერება აკადემიის პრეზიდენტი - ლეო ჩიქავა, დღეისათვის - მიხეილ ჯიბუტი, ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი - ალექსანდრე კუჭუხიძე, დღეისათვის - თეიმურაზ ბაბუნაშვილი; ფაზისის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი - ნუგზარ ნადარაია, დღეისათვის პრეზიდენტი არ არის არჩეული ბატონი ნუგზარის გარდაცვალების გამო; სხვადასხვა უმაღლესი სასწავლებლის რექტორები, პრორექტორები, დეკანები, კათედრის ხელმძღვანელები და სხვადასხვა რანგის პროფესორები.

4. ამ ხნის მანძილზე გვეკონდა ბევრი საინტერესო **ინტერვიუ** სახელმწიფო მოხელეებთან, მათ შორის მინისტრებთან (დავით ნარმანია, ნოდარ ხადური, ნათია თურნავა), მთავრობის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელებთან, ქალაქ თბილისისა და რეგიონის ხელმძღვანელებთან, წარმატებულ ბიზნესმენებთან. შემოვიღეთ ბევრი საჭირო რუბრიკა და ა.შ.

5. მთლიანობაში, დღემდე გამოცემულია **57 ნომერი (15 volume, 51 Issue), 51 ჟურნალი** (რამდენჯერმე გაერთიანდა ორი ნომერი), დაბეჭდილია 700-ზე მეტი სტატია, ავტორთა რაოდენობა კი 500-ზე მეტია. საინტერესოა ჩვენი **ავტორების გეოგრაფიაც**, რომელიც მოიცავს არა მარტო საქართველოს რეგიონებს, არამედ როგორც სხვადასხვა ინგლისურენოვან ქვეყნებს, ასევე აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს, მათ შორის: **სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა, რუსეთის ფედერაცია, უკრაინა, ბელარუსი;**

აზიის ქვეყნებს: **ყაზახეთი, მონღოლეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი;** აფრიკის - **მოზამბიკი.**

მოგეხსენებათ, რომ მსოფლიო ვითარდება, ჩვენი უნდა ავუბათ ფეხი თანამედროვე მოთხოვნებს, თუ არადა, ვერ გადავრჩებით.

ბოლო 2-3 წელია ისევ დადგა საკითხი ჟურნალის განვითარებისა ან გაუქმების შესახებ. ისევ მივიღეთ გადაწყვეტილება ჟურნალის გაგრძელების შესახებ. უკვე მარტო არ ვარ და გვერდით დამიდგენ მეგობრები, ახალგაზრდა კოლეგები და გავაკეთეთ ჟურნალის ახალი თანამედროვე მოთხოვნების შესაფერისი ვებ-გვერდი, ახალი დიზაინი, განვაახლეთ სტატიებისადმი წაყენებული მოთხოვნები საერთაშორისო სტანდარტებით, ინდექსირებადი გახდა ყველა აქამდე და მომავალში გამოქვეყნებული სტატია და გვაქვს დიდი იმედი, რომ ჩვენ ღირსეულ ადგილს დავიკავებთ სამეცნიერო ჟურნალებს შორის.

გვინდა პატარა **განმარტება** გავკეთოთ, თუ რას ნიშნავს ჟურნალის გარეკანი - ახალი დიზაინი? ჩვენი ჟურნალი - „**ახალი ეკონომისტი**“ რებრენდინგის შემდეგ გახდა „**The New Economist**“-ი. თუმცა, აუცილებლობიდან გამომდინარე, ძველი სახელიც შევუნარჩუნეთ, თუნდაც ცნობადობის შენარჩუნების მიზნით. 15 წლის შემდეგ ჟურნალის რებრენდინგი გამოწვეულია დროის მოთხოვნით. თავიდან, როცა სახელს ვარჩევდით, ჩემი აზრი იყო, რომ სახელი ყოფილიყო „**ეკონომისტი**“ და არა „**ეკონომიკა**“. აკადემიკოსმა ლეო ჩიქავამ მირჩია, „**ახალი ეკონომიკა**“ დაარქვიო, მაგრამ მე „**ახალი ეკონომისტი**“ დავტოვე, რადგან ეკონომისტი არის ადამიანი, ადამიანი კი ქმნის ეკონომიკას და მის საფუძველზე იქმნება სხვა ზედნაშენები. თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ **ეკონომიკა ყველაფრის საფუძველია, სხვა დანარჩენი - მისი ზედნაშენია!**

მაშასადამე, ახალი ეკონომისტი ახალი ეკონომიკის შემქმნელია, უფრო სწორად, ახალი **ეკონომიკური პოლიტიკის** შემქმნელი უნდა იყოს. ჩვენი ჟურნალი სწორედ ახალი ეკონომისტების ახალი იდეების აგიტატორი უნდა იყოს. სწორედ ახალი ეკონომიკური ხედვებია საჭირო ცხოვრების ნებისმიერ სფეროში, სწრაფვა უკეთესობისკენ, რომლის საფუძველიც სწორედ რომ ეკონომიკაა...

15 წლის შემდეგ ახალი რეალობიდან გა-

მომინარე, ჩვენ რებრენდინგი განვიცადეთ, სახელი ინგლისურენოვანი გავხადეთ, რადგან თანამედროვე ახალი ეკონომიკა ერთი ქვეყნის ფარგლებში ვერ ჩაეტევა. ჩვენ გვჭირდება მსოფლიოსთან უფრო მჭიდრო კავშირი, როგორც არასდროს. მსოფლიო დიდი ხანია „დაპატარავდა“, გლობალიზაცია ზევიდან დაგვყურებს და ჩვენ ღირსეული ადგილი უნდა დავიმკვიდროთ ამ ახალ ეპოქაში ისე, რომ შევინარჩუნოთ ჩვენი წარსულის ღირსეული მემკვიდრეობა, წესი, ადათი, ტრადიციები, და მათ შორის, ტრადიციული ეკონომიკა, ახალი თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით... ყოველივე ამის მისაღწევად საქართველოში ჩაქცევა არ გამოვა. რომ გავიდეთ საზღვრებს გარეთ საჭიროა საერთაშორისო ენა - ინგლისური, ამიტომაც დავარქვით მას ინგლისური სახელი - „**The New Economist**“, რათა ვიაზროვნოთ მსოფლიო ენაზე და თან შევინარჩუნოთ საკუთარი ენა - „**ახალი ეკონომისტი**“.

ვინაიდან ჟურნალი საერთაშორისოა, ჩვენ ძირითადი ტექსტები და მთელი სტრუქტურა ინგლისურად ავაგეთ, ამავე დროს გვერდით დაყენებულია „google translate“-ის ავტომატური თარგმანი. მსურველს შეუძლია ინგლისური ტექსტი გადაიყვანოს ქართულ ან რუსულ ენაზე (რუსული იმიტომ დავამატეთ, რომ ჩვენ გვინდა თუ არ გვინდა, რეალობაა, რომ მთელი პოსტსაბჭოთა სივრცე რუსულენოვანია ძირითადად და ეს ასე გაგრძელდება ჯერ-ჯერობით, მერე კი ცხოვრება გვიჩვენებს). ასევე, შესაძლებელია ქართული ტექსტის ინგლისურ და რუსულ ენაზე გადათარგმნა ამავე პრინციპით. მაგალითად, თქვენი სტატია, რომელიც ქართულ ენაზეა შესრულებული, ამ თარგმანის მეშვეობით შეუძლია ინგლისურენოვან მომხმარებელს ერთი დაკლიკებით გადაიყვანოს ინგლისურ ენაზე. ან რუსულენოვან მომხმარებელს შეუძლია გადაიყვანოს რუსულ ენაზე.

მაგ.: შევიდეთ „Archives“-ში და შევარჩიოთ ჟურნალის ბოლო ნომერი. აქ, ერთის მხრივ, მთლიანად დევს ჟურნალი PDF ფაილში, რომელიც მომხმარებელს შეუძლია მთლიანად გადმოწეროს, ეს ერთი. მეორე, შეუძლია იქვე ჩამოჰყვეს და „Word“-ის ფორმატში წაიკითხოს. მაგ.: ავიღოთ 2020 წლის 1-2 ნომერი, ე. ლავილავას სტატია. დააკლიკებს მკითხველი და

მთელ სტატიას იხილავს, რომელიც ჟურნალშია გამოქვეყნებული, ოღონდ აქ ჟურნალის გვერდები არაა მითითებული. მას შეუძლია გვერდით „Language“-ში შეარჩიოს სასურველი ენა (ინგლისური, რუსული), ორჯერ დააკლიკებს და ტექსტს გადაიყვანს სასურველ ენაზე. ანალოგიურად შესაძლებელია ინგლისურენოვანი სტატიის თარგმნა ქართულ და რუსულ ენებზე.

მომხმარებელს შეუძლია მხოლოდ სასურველი სტატია გადმოწეროს PDF ფაილში. აუცილებელი არ არის მთელი ჟურნალის გადმოწერა. ანალოგიურად მოხდება ყველა სხვა შემთხვევაში.

რაც შეეხება **სურათს ჟურნალის პირველ გვერდზე**, აქ გამოსახულია გლობუსი - მთელი მსოფლიო, დედამიწა, რომელიც უნდა მოვიცვათ ჩვენ, ჩვენმა გუნდმა - ახალმა ეკონომისტებმა. გლობუსის ქვეშ თქვენ ხედავთ მსოფლიო რუკას - ყველა კონტინენტზე დგანან საქმიანი ადამიანები - ახალი ეკონომისტები და არა მხოლოდ ეკონომისტები, ახალი მსოფლიო ეკონომიკის შემქმნელები. ისინი ყველანი ჩვენი პარტნიორები უნდა გახდნენ. . .

ხოლო ჟურნალის უკანა გვერდის დიზაინზე თქვენ ხედავთ ცათამბჯენებს, რომელიც თანამედროვე, ახალი ეკონომიკის შედეგია, მიღწევაა. ჩვენც, „ახალ ეკონომისტებს“ ახალი მიღწევები გვჭირდება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ყველა ჩვენი შრომა უშედეგო იქნება...

სულ მალე ჟურნალი ინდექსირებული იქნება სხვადასხვა საერთაშორისო ცნობად ბაზაში. თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად, მიმდინარეობს ახალი ვებგვერდის - www.neweconomist.com.ge დამუშავება. სულ მალე ვებგვერდს ექნება სატელეფონო აპლიკაცია, რაც იმას ნიშნავს, რომ ტელეფონიდანაც თავისუფლად ისარგებლებს მომხმარებელი ჩვენს ვებგვერდს. დაიხვენა ჟურნალში პუბლიცირების მოთხოვნები და შეიქმნა სტატიისადმი მოთხოვნის საერთაშორისო სტანდარტი. ყველა სტატია, რომელიც დღემდე დაიბეჭდა ჩვენს ჟურნალში, მალე აისახება Google scholar-ში და სხვა ცნობად სამეცნიერო ბაზებში.

წარმატებებს გისურვებთ ჩვენო მკითხველო! ღმერთი გფარავდეთ თქვენ და სრულიად საქართველოს!

29.09.2020

ინტერვიუ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრთან, ქალბატონ ნათია თურნავასთან

უკვე 9 თვეა მსოფლიო ებრძვის უხილავ მტერს - კორონა ვირუსს, რომელმაც მილიონზე მეტი ადამიანის სიცოცხლე შეინირა მსოფლიო მასშტაბით და ჯერაც არავინ იცის, კიდევ რამდენს შეინირავს. საქართველოშიც არ მიდის მსხვერპლის გარეშე პანდემიასთან ბრძოლა, თუმცა, შეიძლება ითქვას, რომ შედარებით მსუბუქ ფორმებში მიმდინარეობს. ყოველი შემთხვევისთვის, სექტემბრამდე ნამდვილად მონინავე ქვეყანების რიცხვში ვიყავით. პანდემიასთან ბრძოლა არ არის მხოლოდ ჯანდაცვის სისტემის პრობლემა. ყველაფრის ბაზისი მაინც ეკონომიკაა, საბოლოო ჯამში, ეკონომიკა წყვეტს, შეეძლება თუ არა პრობლემების გამკლავებას. თუ რა მდგომარეობა გვაქვს საქართველოს მასშტაბით შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარე, რა გაკეთდა პანდემიის დაწყებიდან დღემდე, და რა გეგმები აქვს ჩვენს ხელისუფლებას პოსტ-პანდემიის პერიოდში, ამ თემებზე გთავაზობთ ინტერვიუს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრთან, ქალბატონ ნათია თურნავასთან.

გვინდა ჩვენს მკითხველს შევასვენოთ, რომ ქალბატონი ნათია გახლავთ ეკონომიკის დოქტორი, რომელსაც როგორც სახელმწიფო, ასევე კერძო სექტორში მუშაობის მრავალწლიანი გამოცდილება გააჩნია. ამიტომაც მისი ხედვები ორმაგად საინტერესოა.

- ქალბატონო ნათია, თებერვალ-მარტიდან მოყოლებული COVID-19, იგივე „კორონა ვირუსი“, დიდი საფრთხე გახდა მსოფლიოსათვის, ამიტომაც გამოცხადდა ის პანდემიად. ზუსტ პასუხს ვერავინ იძლევა მსოფლიოში, თუ რამდენი ხანი გაგრძელდება პანდემია. ამასთან, ვირუსმა დიდი გავლენა მოახდინა მსოფლიოს ეკონომიკაზე და მათ შორის საქართველოს ეკონომიკაზე. ჩვენი პირველი კითხვა ასეთია: რა გამოწვევების წინაშე დგას ჩვენი ქვეყანა ეკონომიკური მიმართულებით, როცა კორონა ვირუსი - COVID-19 გაჩნდა და რა პროგნოზები გამოიკვეთა?

- პანდემიიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი გამოწვევები დადგა ქვეყანის ეკონომიკის წინაშე. პირველ რიგში მთავარი გამოწვევა თავად ვირუსთან ბრძოლა და მოქალაქეების ჯანმრთელობის უზრუნველყოფაა, ამასთან, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის ეკონომიკური პრობლემები, რის წინაშეც აღმოჩნდა ბიზნესი, და რაც ასევე აისახა მოსახლეობაზე.

პანდემიის შედეგად ყველაზე მეტად დაზარალდა ტურიზმის სექტორი, რომელსაც ბოლო წლების განმავლობაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეჰქონდა

როგორც ეკონომიკური ზრდის, ასევე დასაქმების ზრდის მიმართულებით.

მოთხოვნის შესუსტებასთან ერთად, კორონავირუსთან დაკავშირებულმა ნეგატიურმა ეკონომიკურმა შოკმა, გავლენა იქონია მიწოდების მხარეზე, კერძოდ დაირღვა გლობალური მიწოდების ჯაჭვი, რამაც ბიზნესს შეუქმნა პრობლემები შუალედური საქონლის მიწოდებასთან დაკავშირებით.

თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო თვეებში ეკონომიკის მნიშვნელოვანი გაჯანსაღების ტენდენციები ვლინდება როგორც შიდა მოთხოვნის, ასევე ექსპორტის და ფულადი გზავნილების მიმართულებით და შემცირდა ინფლაციის დონეც.

- საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებიდან დაახლოებით 1-2 კვირაში, თქვენ, როგორც ეკონომიკის მინისტრმა, ქვეყნის ეკონომიკური საქმიანობის ახლებური - შექმნილი მდგომარეობის შესამაბისი გეგმა წარადგინეთ. მთავარი მიმართულებები კიდევ ერთხელ შევასვენოთ ჩვენს მკითხველს ამ გეგმიდან.

- საქართველოს მთავრობამ და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ უზრუნველყო კერძო სექტორზე უარყოფითი გავლენის

შერბილების და გაჯანსაღების ხელშეწყობის მიზნით შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება.

ანტიკრიზისული ეკონომიკური გეგმის საწყის ეტაპზე მოხდა ყველაზე მეტად დაზარალებული და მოწყვლადი ეკონომიკის სექტორებისა და საზოგადოებრივი ჯგუფების მხარდაჭერა და ოპერატიულად განხორციელდა შესაბამისი ღონისძიებები.

ტურიზმის სექტორის მხარდაჭერის საწყის ეტაპზე, კომპანიებს, რომლებიც ახორციელებენ ტურიზმთან დაკავშირებულ საქმიანობებს, სახელმწიფომ მისცა შესაძლებლობა მარტივი-ინისის პერიოდის საშემოსავლო გადასახადი და ქონების გადასახადი გადაეადებინათ 1-ელ ნოემბრამდე, რითაც მათ გამოუთავისუფლდათ დაახლოებით 100 მლნ ლარის რესურსი.

ამასთან, შემუშავებულ იქნა სპეციალური სახელმწიფო პროგრამა, რომლის საშუალებითაც 4-დან 50 ნომრამდე სიდიდის სასტუმროები მთელი საქართველოს მასშტაბით მიიღებენ საბანკო სესხის 6 თვის პროცენტის თანადაფინანსებას.

მენარმე-სუბიექტებს მიეცათ სესხების რესტრუქტურისაციის შესაძლებლობა. ეროვნულმა ბანკმა რეგულაციების შემსუბუქების თვალსაზრისით ხელი შეუწყო აღნიშნულ პროცესს და ბანკებს მისცა რესტრუქტურისაციის მეტი შესაძლებლობა. შესაბამისად იმ ბიზნესებს, რომლებსაც კრიზისულ პერიოდში სესხის მომსახურება მნიშვნელოვან ტვირთად დაანვა კომერციულმა ბანკებმა ინდივიდუალურად გაუკეთეს სესხების რესტრუქტურისაცია.

მოსახლეობაზე ვირუსთან დაკავშირებული უარყოფითი გავლენის შედეგად კურსის გაუფასურებით გამოწვეული უარყოფითი ეფექტების შერბილების მიზნით განხორციელდა სახელმწიფო პროგრამა, რომელმაც ხელი შეუწყო პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე ფასების შენარჩუნებას.

მთავრობის გადანყვეტილებით 3 თვის განმავლობაში განხორციელდა კომუნალური გადასახადების სუბსიდირება, იმ აბონენტებისთვის, ვინც მოიხმარს 200 კილოვატზე ნაკლებ ელექტროენერგიას და 200 მ3-ზე ნაკლებ ბუნებრივ აირს. დაფინანსება აგრეთვე მოიცავდა დასუფთავების და წყლის გადასახადსაც.

ამასთანავე, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიერ თავიდანვე გადაიდგა ქმედითი ნაბიჯები მოთხოვნადი და დეფიციტური იმპორტირებული პროდუქტების ჩანაცვლებისა და ადგილობრივი წარმოების მიმართულებით, მათ შორისაა პირბადეების, სადეზინფექციო ხსნარების, სპეცტანსაცმლისა და სახვადსხვა საკვები პრო-

დუქტების წარმოება.

ბიზნესის მხარდაჭერის და შესაბამისად სამუშაო ადგილების შენარჩუნების მიზნით, კომპანიები, რომლებიც კრიზისის მიუხედავად, თუნდაც შემცირებული მოცულობით შეუნარჩუნებენ ხელფასებს საკუთარ თანამშრომლებს, მიიღებენ საშემოსავლო გადასახადისგან ნაწილობრივ შეღავათს, კერძოდ 1500 ლარამდე ხელფასის მქონე თანამშრომლებზე საშემოსავლო გადასახადისგან შეღავათს 750 ლარზე.

შესაბამისი დახმარება იქნა გათვალისწინებული დაქირავებით დასაქმებულებისთვის, რომელთაც დაკარგეს სამსახური, თვითდასაქმებულებისთვის და სოციალურად მოწყვლადი ჯგუფებისთვის.

საკმაოდ ყოვლისმომცველი ანტიკრიზისული ეკონომიკის მხარდაჭერის პაკეტის შემდგომ შემუშავებულ იქნა მრავალი ღონისძიება პოსტკრიზისული ეკონომიკური გაჯანსაღების ხელშეწყობისთვის. პოსტკრიზისული ეკონომიკის მხარდაჭერის პაკეტის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეთმობა მცირე და საშუალო ბიზნესის დახმარებას.

საქართველოს მთავრობის მიერ განხორციელდა კერძო სექტორის მხარდაჭერაზე მიმართული ისეთი სახელმწიფო პროგრამების პირობების დიზაინის ცვლილება, როგორიცაა პროგრამა „ანარმოე საქართველოში“, საკრედიტო საგარანტიო სქემა და მიკრო და მცირე გრანტების პროგრამა. აღნიშნული პროგრამების დიზაინის ცვლილება უზრუნველყოფს მათ ორიენტირებულობას პანდემიით დაზარალებულ, ყველაზე მოწყვლად სექტორებსა და ბიზნეს სუბიექტებზე და ამასთან, ხელს შეუწყობს პოსტკრიზისულ გაჯანსაღების პროცესს, რამდენადაც მეტი აქცენტი კეთდება სწრაფი გაჯანსაღების პოტენციალის მქონე მიმართულებებზე.

სახელმწიფო პროგრამების აღნიშნული ცვლილება ხელს შეუწყობს საბაზრო ძალებით, საბაზრო ჩავარდნების აღმოფხვრით, და რაც მთავარია, კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესების გზით ეკონომიკის სწრაფი გაჯანსაღების პროცესს, შეზღუდული რესურსების შესაბამისად, ეფექტიანი და მიზნობრივი ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებას და ეკონომიკური აქტივობის გასაზრდელად შესაბამისი მყარი საფუძველის ჩამოყალიბებას.

აღსანიშნავია, რომ პოსტკრიზისული ღონისძიებები, ასევე, უზრუნველყოფს კრიზისის შედეგად და გლობალური ცვლილებებიდან გამომდინარე წარმოქმნილი ახალი შესაძლებლობების გამოყენებას. აღნიშნული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია მულტინაციონალური კომპანიების მხრიდან ინვესტიციების დივერსიფიკაციის ტენდენციის

ეფექტიანი გამოყენება, ამ თვალსაზრისით საქართველოს უპირატესობების სრული კაპიტალიზაცია და ქვეყანაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინება.

აღნიშნულთან ერთად სპეციალური მხარდაჭერის პაკეტი შეიქმნა იქნა სოფლის მეურნეობის, ტურიზმისა და დეველოპერულ/სამშენებლო სექტორებში.

ეკონომიკის მხარდაჭერის დამატებითი ღონისძიებები ითვალისწინებს კომუნალური გადასახადების დაფინანსებას ზამთრის პერიოდში, სტუდენტთა სწავლის გადასახადის დაფინანსებასა და ბავშვების დახმარებას.

- დღევანდელი გადასახედიდან როგორ ჩანს, რამდენად შემცირდება ქვეყნის მშპ 2020 წელს?

- 2020 წელს მოსალოდნელია მშპ-ს 5%-იანი რეალური კლება. აღსანიშნავია, რომ ბოლო თვეებში მნიშვნელოვანი გაჯანსაღების ტენდენციები ფიქსირდება.

წინასწარი შეფასებით, 2020 წლის აგვისტოში უარყოფითმა ეკონომიკურმა ზრდამ 5.3 პროცენტი შეადგინა, ხოლო იანვარ-აგვისტოს საშუალო ზრდა -5.6 პროცენტს გაუტოლდა, რაც დამატებული ღირებულების ზომიერ დანაკარგზე მიანიშნებს, სხვა ქვეყნებთან შედარებით. გლობალური პანდემიისა და ეკონომიკური კრიზისის ფონზე მოსალოდნელი კლების მიუხედავად ამკარაა, რომ ეკონომიკური

კლების ტემპი არსებითად შემცირდა. აპრილში 16.6%-იანი კლების შემდეგ, მაისში ეკონომიკის 13.5%-ით შემცირება დაფიქსირდა, ივნისში - 7.7%-ით, ივლისში 5.5%-ით, ხოლო აგვისტოში 5.3%-ით, რაც ცალსახად მიუთითებს, რომ ცალკეულ სექტორებში შენარჩუნებული (მაგალითად ტურიზმის სექტორში) მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად ეკონომიკაში საერთო ჯამში დინამიკის გაუმჯობესების ტენდენცია შეინიშნება.

აღსანიშნავია ისიც, რომ აგვისტოში მთელ რიგ სექტორებში, სადაც რეალური კლება ფიქსირდება, ასევე, შეინიშნება მნიშვნელოვანი გაჯანსაღება, მათ შორისაა: მშენებლობა, ტრანსპორტი და დასაწყობება, ადმინისტრაციული და დამხმარე მომსახურებები, პროფესიული, სამეცნიერო და ტექნიკური საქმიანობები, საფინანსო და სადაზღვევო საქმიანობა და განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მინოდების საქმიანობები. ამასთან, აღსანიშნავია ისიც, რომ წინა თვეში უმრავლეს სექტორებში უკვე გამოვლინდა მნიშვნელოვანი გაჯანსაღების ტენდენციები.

კოვიდ 19-ის პანდემიის მიუხედავად, ივლისსა და აგვისტოში ადგილობრივი ექსპორტის შესაბამისად 5.9 და 14.9 პროცენტიანი ზრდა დაფიქსირდა. ამასთან, აგვისტოში მნიშვნელოვნად შემცირდა მთლიანი ექსპორტის კლების ტემპი და -7.5% შეადგინა. იანვარ-აგვისტოში სავაჭრო დეფიციტი

689 მლნ. აშშ. დოლარით გაუმჯობესდა და 2,880.0 მლნ. აშშ. დოლარი შეადგინა.

2020 წლის აგვისტოში კიდევ უფრო გაძლიერდა პოზიტიური ტენდენციები ფულადი გზავნილების მიმართულებით (ივლისში ზრდამ 22.1 პროცენტი შეადგინა, ხოლო გაჯანსაღების ტენდენცია მაისიდან დაიწყო). აგვისტოში ფულადი გზავნილების მოცულობა წინა წლის აგვისტოსთან შედარებით 25.8 პროცენტით გაიზარდა და 184.2 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. აღსანიშნავია, რომ კუმულატიურად მიმდინარე წელს ფულადი გზავნილების ზრდა ფიქსირდება. 2020 წლის იანვარ-აგვისტოს მონაცემებით ფულადი გზავნილები 3.2 პროცენტით გაიზარდა და 1,141.9 მლნ. აშშ. დოლარს გაუტოლდა.

კრიზისის წარმატებული მართვის ფონზე 2020 წლის აგვისტოში Fitch-მა და S&P-მა უცვლელი დატოვეს ჩვენი ქვეყნის საკრედიტო რეიტინგი და პერსპექტივა. იმ ფონზე, როცა აპრილის შემდგომ სარეიტინგო კომპანიებმა გააუარესეს მრავალი ქვეყნის რეიტინგი და პერსპექტივა, საქართველოს რეიტინგის და პერსპექტივის უცვლელად შენარჩუნება ნამდვილად მიაჩნდება ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის მიმართ ნდობაზე.

სარეიტინგო კომპანიები მიიჩნევენ, რომ მთავრობა შეინარჩუნებს მზაობას ფისკალური კონსოლიდაციის მიმართ, რაც მხარდაჭერილია სავალუტო ფონდთან არსებული პროგრამით და საქართველოს სტრუქტურული მახასიათებლები არის საკმაოდ ხელსაყრელი. ამრიგად, საიმედო და თანმიმდევრული პოლიტიკის ჩარჩო, მაკროეკონომიკური სტაბილურობა და მმართველობის მაღალი ხარისხი წარმოადგენს სარეიტინგო კომპანიების პოზიტიური შეფასების ძირითად საფუძველს.

- თითქმის ყველა მიმართულებას შეეხო კორონა ვირუსით გამოწვეული შეფერხებები, მაგრამ ყველაზე მეტად ტურისტული ბიზნესი დაზარალდა, ალბათ. რა გააკეთა ეკონომიკის სამინისტრომ და მთავრობამ ტურიზმის ბიზნესის მხარდასაჭერად?

- ანტიკრიზისული ეკონომიკური გეგმის საწყის ეტაპზე განხორციელდა ყველაზე მეტად დაზარალებული და მონყვლადი ეკონომიკის სექტორებისა და საზოგადოებრივი ჯგუფების მხარდაჭერა და ოპერატიულად გატარდა შესაბამისი ღონისძიებები. ყველაზე მეტად დაზარალებული - ტურიზმის სექტორის მხარდაჭერის საწყის ეტაპზე, კომპანიებს, რომლებიც ახორციელებენ ტურიზმთან დაკავშირებულ საქმიანობებს, სახელმწიფომ მისცა შესაძლებლობა მარტი-ივნისის პერიოდში გადასახდელი საშემოსავლო გადასახადი და ქონების გადასახადი გადაევადებინათ 1 ნოემბრამდე, რითაც მათ გამოუთავისუფლდათ დაახლოებით 100

მლნ ლარის რესურსი.

შემდგომ ეტაპზე საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა ტურიზმის სექტორის მიზნობრივი მხარდაჭერის გეგმა, რაც ითვალისწინებს 2020 წელს ტურიზმის სექტორის სრულ გათავისუფლებას ქონების გადასახადისაგან და ცხრა თვის განმავლობაში საშემოსავლო გადასახადის გადავადებას.

ასევე, მთავრობა წესის განმავლობაში ახორციელებს სესხის პროცენტის 80%-ის სუბსიდირებას 20 მილიონზე ნაკლები ბრუნვის მქონე სასტუმროებისთვის, რაც წარმოადგენს ქართული სასტუმრო ინდუსტრიის უდიდეს ნაწილს.

რესტორნები ჩართულნი არიან საკრედიტო საგარანტიო სქემაში, რითიც მათ საშუალება მიეცემატ მოაგვარონ ლიკვიდობასთან დაკავშირებული პრობლემები და დააფინანსონ ოპერაციული ხარჯები. ტურისტული კომპანიებისთვის/ტუროპერატორებისთვის მთავრობა ასევე მოახდენს საბანკო გარანტიის პროცენტის სუბსიდირებას 6 თვის განმავლობაში.

ამასთან, მთავრობა განახორციელებს სპეციალურ აქტივობებს გიდებისა და სხვა პროფესიული ტურისტული სერვისების სწრაფი აღდგენის უზრუნველსაყოფად. საქართველოს მთავრობა ასევე მოახდენს ტურისტულ გამოფენებზე თანამონაწილეობის თანხების სუბსიდირებას.

ბოლო წლებში საქართველოს მთავრობამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ისეთი ტურისტული პროდუქტების განვითარებას, რომლებზეც შესაძლოა მაღალი მოთხოვნა გაჩნდეს კრიზისის შემდგომ პერიოდში. მაგალითად, სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი და სამედიცინო ტურიზმი, ღვინის, აგრო და ეკო-ტურიზმი და ა.შ. აღნიშნული წარმოადგენს ჩვენს კონკურენტულ უპირატესობას და გვაძლევს შესაძლებლობას სწრაფად ვუპასუხოთ გამოწვევებს და მოვახდინოთ თანამედროვე ტენდენციებთან ადაპტაცია.

- რა დაგვანახა კორონამ ისეთი, რომელსაც მანამდე შეიძლება სათანადო ყურადღებას არ აქცევდა ხელისუფლება? თუ გამოიკვეთა ასეთი რამე? თუნდაც შიდა სურსათის პოტენციალის უფრო მეტად რეალიზება.

- კორონავირუსმა კიდევ ერთხელ დაგვანახა ეკონომიკური პოლიტიკის იმ მიმართულებების და ღონისძიებების საჭიროება, რასაც საქართველო აქტიურად ახორციელებდა ბოლო პერიოდში. აღნიშნული პირველ რიგში ეხება ადგილობრივი წარმოების განვითარებას და ამ მიმართულებით სახელმწიფო მხარდაჭერის უზრუნველყოფას შესაბამისი პროგრამების მეშვეობით, მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია მცირე და საშუალო

ბიზნესის მხარდაჭერა სოფლის მეურნეობისა და ინდუსტრიულ სექტორში.

- მიმდინარე წელს როგორი იყო პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები?

- გლობალური პანდემიის და კორონავირუსის გავრცელებით განპირობებული გამოწვევების მიუხედავად, 2020 წლის მეორე კვარტალში საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდა დაფიქსირდა. წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით ინვესტიციების ანალოგიური მოცულობის შენარჩუნება და მცირედით ზრდაც კი ნათლად მიაჩნდება საქართველოს ბიზნეს და საინვესტიციო გარემოს მიმზიდველობასა და ინვესტორთა ნდობასა და პოზიტიურ განწყობაზე ჩვენი ქვეყნის ბიზნეს გარემოს და ეკონომიკური პოლიტიკის მიმართ.

2020 წლის მეორე კვარტალში საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 237.8 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 0.5 პროცენტით მეტია 2019 წლის მეორე კვარტალის მაჩვენებელთან შედარებით.

აღსანიშნავია, რომ 2020 წლის მეორე კვარტალში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდა ძირითადად რეინვესტირების მოცულობის ზრდით იყო განპირობებული. რეინვესტირების მოცულობა 2020 წლის მეორე კვარტალში 63.5 პროცენტით გაიზარდა და 144.7 მლნ. აშშ. დოლარი, მთლიანი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების 60.8 პროცენტი შეადგინა (ანალოგიური მაჩვენებელი 2019 წლის მეორე კვარტალში 37.4 პროცენტი იყო). რეინვესტირების მოცულობის ზრდა მკაფიოდ მიაჩნდება, რომ ინვესტორებს აქვთ ნდობა და პოზიტიური განწყობა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის და ეკონომიკის მხარდაჭერი ანტიკრიზისული და პოსტ-კრიზისული ღონისძიებების მიმართ.

2020 წლის იანვარ-ივნისში რეინვესტირების მოცულობა 31.4%-ით გაიზარდა და 278.4 მლნ. აშშ. დოლარი, მთლიანი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების 68.0% შეადგინა.

- ზოგადად, კორონა ვირუსთან დაკავშირებით შეცვლილი გეგმის გარდა სხვა მიმართულებით რა სიახლეებია ეკონომიკის სამინისტროში? ვთქვათ, ეკონომიკური პოლიტიკის, სტრატეგიის კუთხით.

- პოსტ-კრიზისულ პერიოდში და პანდემიის შემდგომ განსაკუთრებით დინამიურ გარემოში მნიშვნელოვანია, რომ საქართველომ სწორად შეაფასოს საკუთარი პოტენციალი, მასზე დაყრდნობით განსაზღვროს რეგიონული და საერთაშორისო ეკონომიკური როლი, ეკონომიკური პოლიტიკის

მიმართულებები გრძელვადიან პერიოდში და ეკონომიკური განვითარების ყველაზე ეფექტიანი გზა, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის პოტენციალის და კონკურენტული უპირატესობების რეალიზაციასა და ასევე, არჩეული კურსისკენ სვლის პროცესში მიღებული შედეგების ინკლუზიურობას.

საქართველოს მთავრობა აღნიშნულ პროცესში მნიშვნელოვან აქცენტს აკეთებს მაღალი დამატებული ღირებულების მქონე და ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკური საქმიანობების განვითარებაზე, ხარისხობრივი ინვესტიციების მოზიდვაზე, ადამიანისუფელი კაპიტალის განვითარებასა და პროდუქტიულობის ზრდაზე, ქვეყნის შეფარდებითი უპირატესობების გამოყენებაზე, კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის გასაუმჯობესებლად არსებული შესაძლებლობების ინტერნალიზაციასა და მაკროეკონომიკური სტაბილურობის, საგარეო მონყვალდობის შემცირების და ეკონომიკური მდგრადობის თვალსაზრისით მიღწეული მნიშვნელოვანი პროგრესის შენარჩუნებაზე. აღნიშნული მიდგომა/პრიორიტეტები არის გამოყენებული სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამებსა და ქვეყნის ინვესტიციების მოზიდვის სტრატეგიაშიც.

ამასთან, საქართველოს მთავრობა დელოიტის და კემბრიჯის უნივერსიტეტის მონეველ ექსპერტებთან ერთად მუშაობს პოსტ-კრიზისული ეკონომიკური განვითარების მიმართულებების დოკუმენტზე, რომელიც იქნება ქვეყნის გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის საფუძველი.

ეფექტიანი ანტიკრიზისული და პოსტკრიზისული ღონისძიებების შედეგად საქართველოს მთავრობა უზრუნველყოფს ეკონომიკის სწრაფი გაჯანსაღების პროცესის აქტიურ მხარდაჭერას, ეკონომიკის სტრუქტურულ გაუმჯობესებას, ქვეყნის ეკონომიკური ფუნქციების დივერსიფიკაციასა და შრომის ბაზრის გაჯანსაღებასა და სოციალური გამოწვევების შემცირებას.

- დიდი მადლობა ქალბატონო ნათია, ამდენი დრო რომ დაგვითმეთ კითხვებზე საპასუხოდ, წარმატებებს გისურვებთ.

- თქვენც მადლობა და წარმატებებს გისურვებთ.

ინტერვიუ ჩაინერა
ჟურნალის მთავარმა რედაქტორმა
ლოიდ ქარჩავამ

აგროეკოლოგიური სოფლის მეურნეობა და ორგანული სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა

სოლომონ პავლიაშვილი - ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე
მობ: 595932121, e-mail: pavliashvilisolomon@yahoo.com

დავით გუბელაძე - ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ეკოლოგიისა და ბუნებათსარგებლობის საერთაშორისო აკადემიის წევრი
მობ: 599505151, e-mail: davidgubeladze14@yahoo.com

აწარმოვს

ნაშრომში განიხილება დარგში არსებული პრობლემები, რომლის გადაწყვეტაც მომავალში ხელს შეუწყობს სოფლის-მეურნეობის წარმოების მდგრად განვითარებას, სასოფლო - სამეურნეო პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას, წარმოების სტაბილურ ზრდას, აგროსასურსათო სექტორში კონკურენტუნარიანი გარემოს გამოწვევებს და დაძლევის სოფლად სიღარიბეს. ამის საშუალებას იძლევა ქვეყნის სოფლის მეურნეობის პოტენციალის მაქსიმალური ათვისება, ორგანული სასოფლო სამეურნეო საქმიანობა და უნარჩენო ტექნოლოგიების დანერგვა.

დღეისათვის დარგის მდგრადობისათვის ერთ - ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს ორგანული სოფლის მეურნეობის ხელშეწყობა და ამ მიმართულებით სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარება, რაც განპირობებულია იმ მნიშვნელოვანი საარსებო ბუნებრივი ფაქტორებით, როგორიცაა: წყალი, ჰაერი, ბიომრავალფეროვნება, გენმოდიფიცირებული მავნე პროდუქტების წარმოების შემცირება, უნარჩენო ტექნოლოგიების განვითარება, აგროეკოლოგიური სოფლის მეურნეობისა და ორგანული სასოფლო - სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, რომელიც გამოირიცხავს ხელოვნური სასუქების, პესტიციდების დასაშვებზე მეტი დოზებით გამოყენებას. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ორგანული სოფლის მეურნეობა უფრო ნაკლებად კაპიტალტევადია, რაც ამცირებს კრედიტებზე სოფლის მეურნეობის დამოკიდებულებას, ამაღლებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ხარისხს და ხელს უწყობს ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო - სამეურნეო პროდუქციის წარმოების გაზრდას.

ორგანული სასოფლო სამეურნეო საქმიანობა დადებით გავლენას ახდენს გარემოზე. ამ სახით საქმიანობის დროს ძირითადად გამოიყენება ადგილობრივი რესურსები, ხდება გარემოს ეკოლოგიური ბალანსის შენარჩუნება და ბიოლოგიური პროცესების ოპტიმალური განვითარება.

განვიხილოთ ორგანული სოფლის მეურნეობისა და პროდუქტების წარმოების IFOAM-ის ძირითადი სტანდარტების მიხედვით თუ რა სტრატეგიული მიმართულებებია შერჩეული ამ დარგის

განვითარებისთვის. ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ საქართველოში კვების პროდუქტების მოხმარების დონე მიღებულ სტანდარტებთან შედარებით ორჯერ დაბალია არა მარტო იმიტომ, რომ ქვეყნის ბაზარი ამ პროდუქტების დეფიციტს განიცდის, არამედ იმიტომაც, რომ მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარია შემცირებული. მნიშვნელოვანია რეგიონებში ბიზნეს გარემოს გაჯანსაღება და სტიმულირება, რაც თავის ხრივ გააუმჯობესებს კონკურენტუნარიანი პირველადი აგრარული პროდუქციის წარმოების გაზრდას, ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული წარმოებისა და სერვისების გაფართოებას.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მიმართულებით შემუშავებულია ანტიკრიზისული გეგმა - ფერმერების დახმარების უპრეცედენტო პროგრამა, რაც შექმნილი კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსვლის კარგი სტარტის შესაძლებლობას იძლევა.

საკვანძო სიტყვები: ეკოსისტემა, აგროეკონომიკა, ორგანული სოფლის მეურნეობა.

ქვეყნის განვითარების სტრატეგიული გეგმა დარგის განვითარების აგრარული პოლიტიკა, მდგრადი განვითარების პრინციპებზე დაყრდნობით, ითვალისწინებს სასოფლო სამეურნეო საქმიანობისათვის ისეთი გარემოს შექმნას, რომელიც ხელს შეუწყობს აგროსასურსათო სექტორში კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, მაღალხარისხიანი პროდუქციის წარმოების სტაბილურ ზრდას და სოფლად სიღარიბის დაძლევას.

ორგანული სოფლის მეურნეობის ძირითადი უპირატესობებია:

- **ხანგრძლივი სტაბილურობა.** იმის გამო, რომ გარემოს ეკოლოგიური პირობები ნელა ეტაპობრივად იცვლება აგრო ეკოსისტემის ცვლილების ეფექტიც შენელებულია, რაც იძლევა სააშუალებას დროულად მოვახდინოთ რეაგირება კულტურებზე.

- **წყალი.** შხამქიმიკატებისა და პესტიციდების მოქმედების შედეგად მიწა ბინძურდება, რაც თავის მხრივ ცუდ გავლენას ახდენს გრუნტის წყლებზე. ორგანული ნივთიერებებისა კი მიწა აღარ ბინძურდება. ამ მეთოდს მიმართეს საფრანგეთმა და გერმანიამ.

- **ჰაერი.** ორგანული სოფლის მეურნეობა საშუალებას იძლევა შევამციროთ არაგანახლებადი ენერგიის წყაროების მოხმარება, რაც თავის მხრივ იძლევა საშუალებას რომ მიწამ შეინარჩუნოს მეტი ნახშირბადი მის წიაღში და ადვილად მოახერხოს განახლება.

- **ბიომრავალფეროვნება.** ორგანული სოფლის მეურნეობა საშუალებას იძლევა სოფლად შევინარჩუნოთ ბიომრავალფეროვნება. ის რომ მიწა არ არის გაჟღენთილი შხამქიმიკატებით კარგი საშუალებაა, რომ მწვანე საფარიც უფრო ხარისხიანი იყოს, რაც თავის მხრივ დადებითად მოქმედებს საქონლის ჯანმრთელ კვებაზე, რითაც ძლიერდება ცხოველების იმუნური სისტემა.

ასევე მცირდება ეროზია, რაც თავის მხრივ ხელს უწყობს სალი გენოფონდის ფორმირებას, მიწა და წყალი უფრო ჯანმრთელია და ნარგავები უფრო საღად იხარებენ.

- **გენმოდირიცირებული პროდუქცია.** ორგანულ სოფლის მეურნეობაში მკაცრად აკრძალულია მეურნეობის თითოეულ საფეხურზე ყოველნაირი გენმოდირიცირებული პროდუქციის მოხმარება. თუ რა გავლენას ახდენს გარემო ადამიანის ორგანიზმზე ჯერჯერობით ბოლომდე არაა შესწავლილი.

- **გავლენა ეკოლოგიაზე.** თავის მხრივ ორგანული სოფლის მეურნეობა დადებით გავლენას ახდენს ბუნებრივ რესურსებზე, ხელს უწყობს აგრო ეკოსისტემის ჯანსაღ ფორმირებას და ბუნების დაცვას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის პოტენციალის მაქსიმალურად ათვისება და მიზნობრივი გამოყენება ქვეყნის ეკონომიკისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. სწორედ ამიტომ, დადებითი შედეგის მიღწევის უპირველესი გარანტია არის მკაფიოდ განსაზღვრული, კონკურენტუნარიანი წარმოებისკენ მიმართული სწორი აგრარული პოლიტიკის გატარება, სექტორში საინვესტიციო გარემოს შექმნა და ფინანსური რესურსების მოზიდვა.

აგროეკოლოგიური სოფლის მეურნეობა და ორგანული სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა წარმოადგენს სანარმოო სისტემას, რომელიც გამოირჩევა ხელოვნური სასუქების, პესტიციდების, ზრდის რეგულატორებისა და ქიმიური საკვები დანამატების გამოყენებას. როგორც ბევრი განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, უზრუნველყოფს ენერგიის ეკონომიას, გარემოს დაცვას, უნარჩუნო ტექნოლოგიურ წარმოებას გააჩნია გრძელვადიანი მდგრადობის ტენდენცია და ეკონომიკურად საკმაოდ ეფექტურია. ორგანული

სოფლის მეურნეობის პირობებში დანახარჯი პროდუქციის წარმოებაზე 60%-ით უფრო დაბალია, ვიდრე ქიმიკატებით წარმოების დროს, ორგანული სოფლის მეურნეობა უფრო ნაკლებად კაპიტალ ტევადია, რაც ამცირებს კრედიტებზე სოფლის მეურნეობის დამოკიდებულების ხარისხს. ორგანულმა მეურნეობამ განავითარა ეკოლოგიური თვალსაზრისით სუფთა და მდგრადი სასოფლო-სამეურნეო მეთოდები და პროცესები, რომლებიც ამტკიცებს, რომ ორგანული მეურნეობის სისტემა კონკურენტუნარიანია და ითვალისწინებს დღევანდელი და შემდგომი თაობებისათვის უსაფრთხო საკვების წარმოებას, რასაც მინიმუმადე დაჰყავს გვერდითი მოვლენები.

მსოფლიოს ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში მიმდინარეობს ფართომასშტაბიანი მუშაობა აგროეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის პროდუქციის, ნედლეულისა და სურსათის წარმოების გაზრდისათვის, რადგან ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის უნარჩენო ტექნოლოგიური წარმოება და მოხმარება მიუთითებს ამა თუ იმ ქვეყანაში არა მარტო ეკონომიკის განვითარებაზე, არამედ საზოგადოების განათლების, კულტურის დონეზეც.

„1998 წელს სოფლის მეურნეობის წილი საქართველოს ეკონომიკაში 28% იყო, 2008 წელს - 9.4%, ხოლო 2018 წელს 8%-ია (2018 წლის პირველი ნახევრის მიხედვით). მართალია, ცალკე აღებული სოფლის მეურნეობაც ვითარდებოდა, მაგრამ სხვა სექტორები იმდენად სწრაფად ვითარდებოდნენ, რომ მისი წილი მცირდებოდა.

საქართველოში ცალკე აღებული სოფლის მეურნეობაც არ იზრდება, ანუ წლიდან წლამდე უფრო მეტ პროდუქციას არ აწარმოებს. თუ ამ დარგში წარმოებულ პროდუქციას მუდმივ ფასებში ავიღებთ (ინფლაციით პროცენტული წილის იგნორირებით), მივიღებთ, რომ 2003 წელს საქართველოში სოფლის მეურნეობის სექტორში 1.9 მილიარდი ლარის პროდუქცია იყო წარმოებული, ხოლო 2017 წელს - 1.8 მილიარდი ლარის.

2004-2018 წლებში (2018 წლის პირველი ნახევრის მიხედვით) სოფლის მეურნეობის ზრდის საშუალო ტემპი -0.4%-ია. სოფლის მეურნეობა ყველა მთავრობისთვის პრიორიტეტული იყო და ყველა მთავრობაში შედიოდა სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, რომელიც დარგის განვითარებაზე მნიშვნელოვან თანხებს ხარჯავდა. 2013 წლიდან სოფლის მეურნეობა კიდევ უფრო მნიშვნელოვან სფეროდ გამოცხადდა

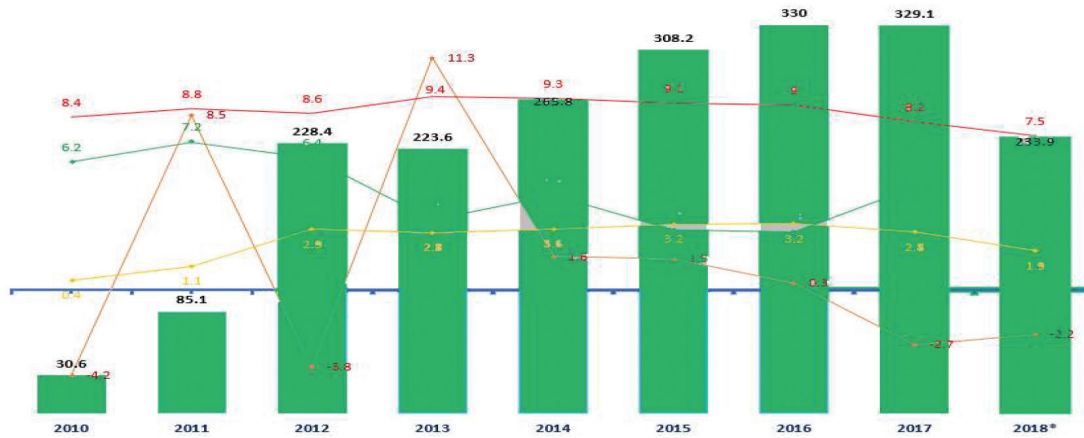
და მეტად დაფინანსდა, ვიდრე 2012 წლამდე. განსაკუთრებით პროდუქტიული აღმოჩნდა უფასო ხვნა-თესვის პროგრამა, რამაც 2013 წელს სექტორის 11.3%-იანი ზრდა გამოიწვია. თუმცა ამის შემდეგ, 2014-2015 წლებში, ზრდის ტემპი 1.5%-მდე შემცირდა, 2017-2018 წლებში კი ზრდის ნაცვლად სექტორი დაახლოებით წლიურ 3%-იან კლებას განიცდიდა. 2016 წლის შემდეგ წარმოებული პროდუქცია დაახლოებით 100 მლნ ლარით შემცირდა. შემცირდა როგორც ნათესი ფართობები, ასევე პირუტყვის სულადობა.

ჯამში 2013-2018 წლებში სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობისთვის მთავრობამ მილიარდ ლარზე მეტი დახარჯა. ეს თანხა განაწილდა შეღავათიან აგრო კრედიტზე, უფასო ხვნა-თესვაზე, საწარმოების დაფინანსებაზე, პროექტ „დანერგე მომავალზე“, ქართული ჩაის აღდგენის პროგრამაზე, აგრო დაზღვევაზე, ყურძნისა და ციტრუსის ფასის სუბსიდირებაზე, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე, დარგში მეცნიერულ კვლევებზე და ა.შ. აღნიშნული მილიარდი ლარის გარდა, ცალკე 300 მლნ ლარზე მეტი დაიხარჯა სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის აღდგენასა და აშენებაზე.

მთავრობის მიერ ფულის ხარჯვას დაემატა ისიც, რომ ევროკავშირისა და ბევრ სხვა ქვეყანაში საბაჟო გადასახადის გარეშე შეგვიძლია პროდუქციის გატანა. 2013 წლიდან რუსეთმა სოფლის მეურნეობის ნაწარმზე ემბარგო მოგვისხსნა. უამრავი დონორი ეხმარება გრანტებით და ცოდნით სოფლის მეურნეობის დარგს. [21] მნიშვნელოვანია და გასათვალისწინებელი, შემდგომ ეტაპზე სოფლის მეურნეობაში ისეთი მიმართულებების განვითარება, როგორიცაა ორგანული სოფლის მეურნეობა და უნარჩენო სასოფლო სამეურნეო წარმოება, რაც მნიშვნელოვანია სამომავლო ხედვის მიზნით დარგის პერსპექტიული განვითარებისათვის.

განსაკუთრებით ეფექტური ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის განვითარება ხდება იმ რაიონებში, რომლებიც მეურნეობრიობის ექსტენსიურ გზას მისდევენ და აქედან გამომდინარე, ხოლო ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციაზე ფასების შედარებით მაღალი დონე დანამატებით ეკონომიკური ეფექტის წყარო იქნება მათთვის (იხ. ნახ.1).

უკანასკნელ ათწლეულში სოფლის მეურნეობა ძალიან შეიცვალა, ახალი ცოდნის, ტექნიკისა და ქიმიური ინდუსტრიის განვითარების გამო,

ნახ.1

■ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაფინანსება (მლნ ლარი)
 — მშპ-ს ზრდა (%)
 — სოფლის მეურნეობის რეალური ზრდა (%)
 — სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში (%)
 — სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაფინანსების წილი გადასახდელებში (%)

რამაც ხელი შეუწყო კვების მრეწველობის განვითარება-გაფართოებას, მაგრამ ამავე დროს აღნიშნულმა ფაქტორებმა გამოიწვია მთელი რიგი უარყოფითი მოვლენები, რამაც განაპირობა შემდეგი უარყოფითი შედეგები, კერძოდ:

- აზიანებს ნიადაგის სტრუქტურას;
- აზიანებს გარემოსა და ტრადიციულ ლანდშაფტებს;
- საკვების ხარისხის გლობალური გაუარესება პოტენციურ საფრთხეს უქმნის ადამიანთა ჯანმრთელობას;
- ანადგურებს ტრადიციულ-სოციალურ სტრუქტურებს და სოფლის მეურნეობას აგროინდუსტრიულ სექტორად გარდაქმნის.

ამის საწინააღმდეგოდ ორგანული მეურნეობა დადებით გავლენას ახდენს გარემოზე. იგი ძირითადად იყენებს ადგილობრივ რესურსებს და დამოკიდებულია ეკოლოგიური ბალანსის შენარჩუნებასა და ბიოლოგიური პროცესების ოპტიმალურ განვითარებაზე. ნიადაგისა და გარემოს დაცვა - ეს არის მთავარი აუცილებლობა ორგანულ სოფლის მეურნეობაში და არა რალაც შემთხვევითობა, რასაც შეიძლება სარგებელი ჰქონდეს.

თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ მოწესრიგებულ საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში და სამართლებრივ გარემოში ასეთი სახის პროდუქცია გაცილებით მაღალ ფასში რეალიზდება და

პრაქტიკულად მის მწარმოებელს უნაზღაურებს იმ დანაკლისს, რომელიც მან წარმოების ზრდის ინტენსიური საშუალებების გამოუყენებლობით მიიღო.

საქართველოში ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტის წარმოების ზრდის და მისი ექსპორტზე გატანის კარგი შესაძლებლობებია. საჭიროა, მიზანმიმართული მუშაობა იმის გათვალისწინებით, რომ ბიომეურნეობის მიზანი ბუნების დაცვასთან და ბევრ სხვა მხარესთან ერთად, უპირველესად ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზრუნვაა.

ორგანული სოფლის მეურნეობისა და პროდუქტების წარმოების IFOAM-ის ძირითადი სტანდარტების მიხედვით ორგანული სოფლის მეურნეობის მიზანი შემდეგში მდგომარეობს:

- აწარმოოს საკმარისი რაოდენობის ხარისხიანი პროდუქცია;
- დაამყაროს ურთიერთკავშირში ბუნებრივ სისტემებთან და ციკლებთან;
- განავრცოს სოფლის მეურნეობაში ბიოლოგიური ციკლების მოხმარება მიკროორგანიზმების, ნიადაგის, ფლორისა და ფაუნის გამოყენებით;
- შეინარჩუნოს და გაზარდოს ნიადაგის ნაყოფიერება;
- გამოიყენოს ისეთი ნივთიერებები და მასალები, რომელთა თავიდან გამოყენება ან რეციკლირება შესაძლებელია დასაქმების ადგილზე ან სხვაგან;

• შეუქმნან ცხოველებს ყველა ის პირობა, რომელიც არ ეწინააღმდეგება მათ ბუნებრივ განვითარებას;

• მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი ყველა სახის დანაგვიანება, რომელიც თან ახლავს სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას და ამით ხელი შეუწყოს უნარჩენო ტექნოლოგიების წარმოებას;

• ხელი შეუწყოს სოფლის მეურნეობის სისტემისა და გარემოს გენეტიკური მრავალფეროვნების შენარჩუნებას, დაიცვას მცენარეული და გარეული ცხოველები;

ორგანულ სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ პერსონალს საშუალება უნდა ჰქონდეთ იცხოვროს ისე, როგორც ეს გათვალისწინებულია გავრცელებული ადამიანთა უფლების დეკლარაციით

- დაიკმაყოფილონ თავისი მოთხოვნები და მიიღონ განუყოფელი შრომის ადეკვატური ანაზღაურება

- იმუშაონ ჯანსაღ გარემოში;

ასევე მხედველობაში უნდა იყოს მიღებული სოფლის მეურნეობის სისტემის სოციალური და ეკოლოგიური გავლენა.

საქართველოს სასურსათო პრობლემის გადაწყვეტა სასურსათო კომპლექსის დინამიურ განვითარებას საჭიროებს. ამასთან ცვალებადი ეკონომიკური პირობებისადმი ადაპტაცია ღრმა ეკონომიკური კრიზისის პირობებში მიმდინარეობს, რაც რეფორმირების პერიოდში ზოგიერთი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებისა და გადამუშავების მნიშვნელოვანი დაცემით ხასიათდება. პირადი დამხმარე მეურნეობის გაფართოების საერთოდ და ქალაქელებისათვის მიწის ნაკვეთების მასიურად გამოყოფის ხარჯზე მოსახლეობის თვითუზრუნველყოფის წილის გაზრდა საშიშ ტენდენციებზე და პრობლემის დამძიმებაზე მიუთითებს.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ ის გარემოება, რომ საქართველოში კვების პროდუქტების მოხმარების დონე რაციონალურთან შედარებით ორჯერ დაბალია არა მარტო იმიტომ, რომ ქვეყნის ბაზარი ამ პროდუქტების დეფიციტს განიცდის, არამედ იმიტომაც, რომ მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარია შემცირებული.

რეგიონებში ბიზნეს გარემოს გაჯანსაღება და სტიმულირება. კონკურენტუნარიანი პირველადი აგრარული პროდუქციის წარმოების გაზრდის საფუძველი გახდება სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული წარმოებების და სერვისების გაფართოება და განვითარება. უნდა მოხდეს ისეთი

ინფრასტრუქტურული კომპონენტების განვითარების ხელშეწყობით, რომლებიც აგრარული პროდუქციის წარმოების შემდგომ ეტაპებზე იქნება ორიენტირებული ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოებაზე და სოფლად მოსახლეობის დასაქმების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. ასეთი მიმართულებით საქმიანობა პრიორიტეტული იქნება, როგორც შიდა, ასევე უცხოეთის ბაზრებზე კონკურენტუნარიანი სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოების მხრივ ხელს შეუწყობს რეგიონებში აგროსასურსათო სექტორის და მასთან დაკავშირებული ბიზნეს კომპონენტების განვითარებას, შეასრულებს მოსახლეობის შემოსავლების ზრდის ძირითადი გენერატორის ფუნქციას, რომელიც შემდგომ აისახება მოსახლეობის შემოსავლებზე, რაც განაპირობებს საინვესტიციო რესურსების ზრდას. ქართული პროდუქცია თავის ადგილს დაიკავებს საერთაშორისო ბაზარზე. ხარისხიანი და კონკურენტუნარიანი ეკოლოგიურად სუფთა აგროსასურსათო პროდუქციის წარმოებით შექმნის საექსპორტო პოტენციალის სრულად გამოყენების შესაძლებლობას. ჩამოყალიბდება სასოფლო სამეურნეო საქმიანობის ისეთი მექანიზმები, რომლებიც ეკოლოგიურად სუფთა აგროსასურსათო პროდუქციის ადგილობრივ მწარმოებლებს დაეხმარება საექსპორტო პროდუქციის გაზრდაში, ინვესტორთა მოზიდვაში და ევროკავშირის ქვეყნებთან ვაჭრობაში.

სოფლის მეურნეობაზე საქართველოში დასაქმებული მოსახლეობის 39% მოდის (2018 წლის მონაცემებით). შესაბამისად, მნიშვნელოვანია პანდემიის გამომწვევების გასამკლავებლად დარგის სახელმწიფო მხარდაჭერა.

შემუშავდა ანტიკრიზისული გეგმა - ფერმერების დახმარების უპრეცედენტო პროგრამა, რომლის ფარგლებშიც სოფლის მეურნეობის ღირებულებათა ჯაჭვის ყველა რგოლისთვის გათვალისწინებულია ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერა.

აგროეკოლოგიური სოფლის მეურნეობა და ორგანული სასოფლო - სამეურნეო საქმიანობა წარმოადგენს საწარმოო სისტემას, რომელიც გამორიცხავს ხელოვნური სასუქების, პესტიციდების, ზრდის რეგულატორებისა და ქიმიური საკვები დანამატების გამოყენებას. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ორგანული სოფლის მეურნეობა უფრო ნაკლებად კაპიტალტევადია, რაც ამცირებს კრედიტებზე სოფლის მეურნეობის დამოკიდებულების ხარისხს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. პავლიაშვილი ს., სასურსათო და ეკოლოგიური უსაფრთხოების შიდაუნეებრივი კოორდინაციის მექანიზმი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციები, „ეკონომიკა - XXI საუკუნე“. თბილისი, 2017
2. პავლიაშვილი ს., მიწის დეგრადაციის გამომწვევი ფაქტორები და მასთან ბრძოლის ღონისძიებები, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია. ნიადაგების დაცვის დღისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია. შრომათა კრებული 2019. გვ 19
3. Pavliashvili S., Dr Dariusz Edward Prasek, Accelerating Transition to the Circular Economy in Georgia, „მოამბე“ Georgian Academy Press, Tbilisi, 2020, vol.14, #3
4. Pavliashvili S., Some Ecological Aspects for Sustainable Development of Agriculture in Georgia, „მოამბე“ Georgian Academy press, Tbilisi 2020, vol.14, #3
5. Pavliashvili S., Zigzags of inflation in Post-Soviet Georgia, Academu press. San-Fransisco. Sacramento. Copyright 2011
6. Pavliashvili, S., 2011. THE WORLD ECONOMIC CRISIS AND GEORGIA. *The Caucasus & Globalization*, 5(3-4), pp.54-62.
7. Pavliashvili, S. and Gubeladze, D., AGRARIAN RURAL AND REGIONAL POLITICAL STRATEGIES IN AGRICULTURE. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015* (p. 397).
8. Pavliashvili, S., PECULIARITIES OF STATE PROPERTY PRIVATIZATION AND ITS SOCIAL-ECONOMIC RESULTS IN GEORGIA. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013* (p. 53).
9. Pavliashvili S., <https://cyberleninka.ru/article/n/the-world-economic-crisis-and-georgia>
10. Pavliashvili S. https://www.researchgate.net/profile/Nugzar_Paichadze/publication/331232184_CONSIDERATIONS_FOR_STRATEGY_AND_TACTIC_OF_LEADERS_WORKING_WITH_SUBORDINATED_PERSONS/links/5c6d865e92851c1c9df11eed/CONSIDERATIONS-FOR-STRATEGY-AND-TACTIC-OF-LEADERS-WORKING-WITH-SUBORDINATED-PERSONS.pdf#page=397
11. Pavliashvili S., https://www.eugb.ge/view_archive2.php?content=content&id=3&European%20Integration%20and%20Institutional%20Aspects%20of%20Competition
12. Pavliashvili S., <http://www.we.clmconsulting.pl/index.php/we/article/view/71>
13. Lortkipanidze R., https://www.researchgate.net/profile/Revaz_Lortkipanidze/publication/330167950_Beware_of_Market_decoy-duck_How_to_protect_the_economy_from_predators_dumping-temporarily_low_prices_and_adventurous_stimulation_to_idlers_-_Tbilisi_Philanthropic_Research_Academy_for_the_Public_Lectu/links/5c30a063299bf12be3af8e61/Beware-of-Market-decoy-duck-How-to-protect-the-economy-from-predators-dumping-temporarily-low-prices-and-adventurous-stimulation-to-idlers-Tbilisi-Philanthropic-Research-Academy-for-the-Public-Lect.pdf
14. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიმართულებები -საქართველოს განვითარების კვლევითი ინსტიტუტი - გამოცემლობა ნეკერი 2012წ.
15. საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015 - 2020 წწ
16. <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/20395>
17. <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/17135>
18. <https://sputnik-georgia.com/economy/20200130/247615697/Sesrulebuli-danapirebi-importCanacvleba-da-sxva-miRwevebi-qarTul-soflis-meurneobaSi.html>
19. <https://www.geostat.ge/ka/search?query=%E1%83%A1%E1%83%9D%E1%83%A4%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1+%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%90>
20. Pavliashvili, S., 2014. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE AND FOOD SECURITY IN GEORGIA. *The Caucasus & Globalization*, 8(3-4), pp.55-61.
21. <https://forbes.ge/news/5143/ratom-ver-viTardeba-soflis-meurneoba>

AGROECOLOGICAL AGRICULTURE AND ORGANIC AGRICULTURAL ACTIVITIES**Solomon Pavliashvili**

Doctor of Economics, Professor,
Vice-President of the Academy of Economic Sciences,
Deputy Minister of Environment and Agriculture

Davit Gubeladze

Doctor of Technical Sciences, Professor,
Member of the International Academy of Ecology and Nature Management

ABSTRACT

The paper discusses the problems that will help healthy development of the agriculture, will improve competitiveness in the agro-food sector, will stable improve the high quality production and will overcome rural poverty, which provides the opportunity of organic agriculture. It is vitally important for country's economy to develop maximally Georgia's agricultural potential and targeted use. There is described what kind of benefits we can get while using this direction as a priority subject such as long term stability, water, air, biodiversity, reduction for the demand of the genetically modified organisms, impact on the ecology. Agro ecology agriculture and organic agriculture is a production system which excludes the use of artificial manure, pesticides, growth regulators and chemical food supplements. It is also important that organic agriculture is less capital capacious which reduces the quality of the dependence on agricultural credits. The organic agriculture has a positive impact on the environment. It mainly uses local resources and is depending on the maintenance of the ecological balance and development of the optimal biological processes.

There is also described organic agriculture and production according to IFOAM basic standards and what kind of strategic directions are selected for the improvement of that field. It is significant that level of the food consumption in Georgia is twice lower than rational not only because the country market has deficit of that products but also the purchasing power of the population is reduced. It is important to stimulate and strengthen business environment in regions which on the one hand will improve competitive primary agricultural production increase and on the other hand it will promote expansion and development of agricultural-related industries and services.

Keywords: Ecosystem, Agroeconomics, Organic Agriculture.

მომავლის ეკონომიკა და საქართველო

ლასა მგელაძე

ეკონომიკის დოქტორი

ტელ: (+995) 577229889

ელ. ფოსტა: lmgeladze@gmail.com

ანოტაცია

სტატიაში საუბარია მომავლის ეკონომიკაზე, წარმოდგენილია მოსაზრებები, რა გავლენას მოახდენს COVID 19 მომავლის ეკონომიკაზე და შეიცვლება თუ არა, არსობრივად, ეკონომიკური განვითარების სტიმულები და კონიუქტურა მომავლის ეკონომიკაში. ასახულია შეხედულებები საქართველოსთან მიმართებაში, რა მიმართულება უნდა აიღოს ქვეყანამ, რომ ადეკვატურად უპასუხოს მომავლის გამოწვევებს და შექმნას განვითარების მდგრადი საფუძველი.

ბოლოს დასკვნის სახით ავტორი გვთავაზობს გამოსავალს საქართველოსთვის, მომავლის ეკონომიკასა და გამოწვევებთან მიმართებაში. გამოსავალს, რომელიც თავის თავში სხვადასხვა მიმართულებით მასშტაბური და ეფექტიანი ღონისძიებებისა და რეფორმების განხორციელებას მოითხოვს.

შეიძლება ითქვას, რომ მომავლის ეკონომიკა იქნება ისეთი, როგორ პერსპექტივასაც შევქმნით. იმაზე კი არ უნდა ვიფიქროთ როგორ მოვერგოთ ნამოჭრილ გამოწვევებს, არამედ უნდა ვიფიქროთ, როგორი პერსპექტივა შევქმნათ, რომ სისტემაში მცირე დახმარების (უმეტეს შემთხვევაში დაუხმარებლად) შედეგად აუღლოს ალღო წარმოქმნილ გამოწვევებს და დანერგილმა სტიმულებმა ეფექტურად/ეფექტიანად მოახდინოს ამა თუ იმ პირის/სისტემის ადაპტირება ახალ გამოწვევებზე - უფრო მეტიც, რაც შემთხვევებში, სისტემაში მოქმედმა პირებმა თვითონ შექმნან ახალი გამოწვევები/პერსპექტივები მაგ. როგორიც იყო Skype, Google, Samsung და ა.შ. მსგავს ინოვაციურ თუ წარმატებულ კომპანიებს/ტექნოლოგიებს ქმნის არა მეცნიერულ კვლევაზე დაფუძნებული განვითარების გეგმები, არამედ სწორ გარემოში (სწორ პირობებში) მოქმედი პირები - თავისით ავტომატურ რეჟიმში (პროგრესს თავის უფალ და მიმზიდველ გარემოში არსებული/მოქმედი კონკურენცია ქმნის და არა მიზნობრივი პროგრამები. - ამ ფრაზის არსი ჩვენ სრულ დერეგულაციასა და ქაოსს არ ვგულისხმობთ. თუმცა ზედმეტ რეგულაციას ზედმეტი დერეგულაცია ჯობია ყოველთვის). - აღნიშნულია დასკვნაში;

მიზანი/ორიენტირი მართვია - „**უბრალოდ შევქმნათ პერსპექტივა**“

საკვანძო სიტყვები - მომავლის ეკონომიკა, ეკონომიკა, კოვიდ-19, პანდემია, საქართველო

შესავალი

აგერ უკვე 30 წელია გამაღებულები ვსაუბრობთ - რა გვეშველება? რითი დავინწყით, რას უდა მივხედოთ პირველ რიგში, განვითარების რა გეზი უნდა ავიღოთ, როგორი ნაბიჯები უნდა გადავდგათ და ა.შ. საკითხი კიდევ უფრო აქტუალური გახდა ე.წ. კორონა ვირუსის გავრცელებისა და მსოფლიოს, შეიძლება ითქვას, დაპაუზების გამო.

ერთნი ფიქრობენ რომ პოსტ კორონასეული მსოფლიო სულ სხვაგვარი იქნება, უფრო კარჩაკე-

ტილ მართვას დაეუბრუნდებით და გლობალიზაციის პროცესი შენელებს (ან დროში გადაიდება); მეორენი, პირიქით, ფიქრობენ, რომ ეს მოვლენა გლობალიზაციას კიდევ უფრო გააღრმავებს და პროცესებს შეუქცევად ხასიათს მისცემს; ნაწილი მიიჩნევს რომ მსოფლიოში ახალი ტიპის ეკონომიკური სისტემები წარმოიქმნება - მსოფლიო აღარ იქნება „ძველებური“ და ა.შ.

და მაინც, რა მოხდება მომავალში? როგორი იქნება მომავლის ეკონომიკა და რა უნდა გააკეთოს

ჩვენმა ქვეყანამ იმისთვის, რომ ღირსეული ადგილი დაიკავოს მსოფლიოს ძლიერ ქვეყნებს შორის (იმისთვის, რომ არ მოხდეს ჩვენი ქვეყნის ჯერ სწრაფი და შეუქცევადი ჩამორჩენა მსოფლიო განვითარების ფერხულისგან და შემდგომ არ დავდგეთ არსებობა-არარსებობის ზღვარზე).

როგორი იქნება მომავლის ეკონომიკა

პირველ რიგში გვინდა ვთქვათ, რომ, ჩვენი აზრით, მსოფლიოს მომავალი განვითარების კუთხით არსობრივად არაფერი არ შეიცვლება - იგი განვითარდება დაახლოებით იმ სისწრაფით და იმ მიმართულებით როგორ ფერხულშიც იყო ჩაბმული (როგორც აქამდე ვითარდებოდა). ჩვენ ვფიქრობთ, რომ პოსტინდუსტრიული ერაჲ უკვე დასასრულს უახლოვდება და გადავდივართ მაღალტექნოლოგიური განვითარების ერაჲში (დაშვება ჩვენია - მაღალტექნოლოგიურ ერაჲში). ერაჲში, სადაც ხელოვნური ინტელექტი იკავებს წამყვან პოზიციებს (სადაც მაღალტექნოლოგიურ გამოწვევებზე იქნება აგებული სოციალურ-ეკონომიკური თუ გეოპოლიტიკური პოლიტიკა).

აქვე ისმის კითხვა რა იცვლება ამით ეკონომიკის საფუძვლებისთვის, ეკონომიკური პოლიტიკისთვის? რა პრინციპებზე უნდა იქნეს აგებული მომავლის ეკონომიკა? პასუხი მარტივია - ბუნებრივი ეკონომიკური კანონები/პრინციპები არასდროს შეცვლილა და არ შეიცვლება (ეკონომიკა მუშაობდა და იმუშავებს იგივე ბუნებრივი პრინციპებით როგორც აქამდე მუშაობდა, რადგან ეს ბუნებრივი ეკონომიკური კანონები უნივერსალურია. სწორედ ამ კანონების ზემოქმედების შედეგად მოვიდა მსოფლიო განვითარების დღევანდელ ეტაპამდე და ეს ბუნებრივი კანონები გახდება მომავალი განვითარების საფუძველი).

აქ საკითხი სულ სხვაგვარად უნდა დადგეს - სიტუაცია დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ რა ტიპის პოლიტიკას შეიმუშავებენ სახელმწიფოები. რამდენად მისცემს ესა თუ ის სახელმწიფო ეკონომიკის ბუნებრივ კანონებს თავისუფლად მუშაობის საშუალებას და მოაქცევს თუ არა რეგულირებისა და ბარიერების მარნუხებში ეკონომიკას (რა თქმა უნდა ხალხზე ზრუნვის მოტივით). ეს კი უკვე გლობალურ გეოპოლიტიკურ ვითარებაზე და ზესახელმწიფოების გათვლებზე/სურვილებზეა დამოკიდებული - ამ მიზნების წინასწარ გათვლა და განსაზღვრა ფაქტობრივად შეუძლებელია. ერთი იმიტომ რომ ამ გეგმების დიდი ნაწილი გასაიდუმლოებულია (არ არის მათზე თავისუფალი წვდომა). მეორე იმიტომ,

რომ, რაც არ უნდა ზუსტად იყოს გათვლილი გეგმა, სამყაროს დინამიური განვითარების პროცესში, როგორი წინალობის/გამოწვევების წინაშე დადგება ესა თუ ის ქვეყანა (თუნდაც მსოფლიო) და რა კუთხით გახდება საჭირო გრძელვადიანი გეგმის შეცვლა (რამდენად ადეკვატური იქნება ეს ცვლილება წარმოქმნილ გამოწვევებთან მიმართებაში) წინასწარ ვერ განსაზღვრავ.

მოკლედ შეჯამების სახით რომ ვთქვათ მომავლის ეკონომიკა გადაინაცვლებს მაღალტექნოლოგიურ ერაჲში, სადაც ბუნებრივი ეკონომიკური კანონები (რომლის ძირითადი განმსაზღვრელი და მამოძრავებელი ჩვენი აზრით მაინც თავისუფალი კონკურენციაა, რომელსაც მოჰყვება მოთხოვნა-მიწოდების, ელასტიურობისა და სხვა მსგავსი ბუნებრივი ეკონომიკური კანონები) ისევ ძველებური სახით იმოქმედებს (ისევ ფუნდამენტური იქნება ეკონომიკის განვითარებისათვის).

აქ შეიძლება ოპონენტებს წარმოეშვათ აზრი, რომ ყოველივე ზემოთ თქმული ზედაპირულია, არ არის გამყარებული ღრმა კვლევებით (შემოთავაზებული მოსაზრება არ ეფუძნება რაოდენობრივ და თვისებრივ მეცნიერულ კვლევებს). ოპონენტების საპირწონედ რამდენიმე მაგალითს მოვიყვანთ ქვემოთ. აქ კი უბრალოდ აღვნიშნავთ, რომ არსებობს მთელი რიგი საკითხებისა/მოვლენებისა რომელთა არსი, რაოდენ არაპროფესიონალურადაც არ უნდა ჟღერდეს, ყოველგვარი ღრმა და ყოვლისმომცველი კვლევების გარეშეც ნათელია (შეუიარაღებელი თვალთადაც ჩანს). უფრო მეტიც, ყოველმა დამატებითმა სიღრმისეულმა კვლევამ შეიძლება უფრო დაგაშოროს და მოგწყვიტოს რეალობას ისე რომ ვერ ჩახვდე ბოლომდე პრობლემის/მოვლენის რეალურ არსს (პრობლემას/მოვლენას/თვისებას რომელიც თვალწინ გიდგას და შენ ღრმა კვლევებს ახორციელებ იმისთვის, რომ დაამტკიცო მისი არსებობა/თვისობრიობა).

ეხლა განვიხილოთ მეორე საკითხი - რა გვეშველება

ალბათ ბუნებრივად იბადება კითხვა მსოფლიო თუ მაღალტექნოლოგიურ ერაჲში შედის [ეკონომიკური ვითარებისა და გამოწვევების კონიუქტურა შეიცვლება, გაქრება/ალარ გახდება საჭირო ბევრი ძველი პროფესია (შესაძლოა ზოგი ეკონომიკის დარგიც კი გაქრეს არარელევანტური გახდეს), გაჩნდება მომავლის პროფესიები და დარგები. საჭირო გახდება ახალი ტექნოლოგიებისა და პროფესიების ათვისება], როგორ უნდა მოახერხოს ჩვენნაირმა განვითარებადმა ქვეყანამ, რომელისთვისაც მსუ-

ბუქად რომ ვთქვათ რესურსების სიმწირე და მენეჯმენტის არაეფექტიანობა თანმდევი პროცესია ფეხი აუბას მსოფლიო განვითარების ფერხულს და მოახდინოს ახალ რეალობასთან ადაპტაცია.

პასუხი მარტივია იმდენად მარტივი, რომ შეიძლება გაგიკვირდეთ (უფრო მეტიც შეიძლება აბსურდადაც კი მოგეჩვენოთ). არ არის საჭირო რაიმე სიღრმისეული გათვლების კეთება - გრძელვადიანი, მოკლევადიანი თუ საშუალოვადიანი გეგმების შედგენა, კვლევის მოდელებისა და რთულ ფორმულებზე დაყრდნობით სამოქმედო გეგმების შემუშავება.

მაინც რა შეიძლება იყოს ესეთი მარტივი, ყოვლისმომცველი და ეფექტიანი პასუხი კითხვაზე - რა გვეშველება (როგორ ავუნყოთ ფეხი მომავალს - მომავლის ეკონომიკას)?...

უბრალოდ უნდა შევქმნათ პერსპექტივა, დაწარჩენი ავტომატურ რეჟიმში თავისით მოხდება. შევქმნათ პერსპექტივა, რომელიც საშუალებას მისცემს ადამიანს მაქსიმალურად გამოავლინოს თავისი შესაძლებლობები; თავისი უნარებისა და ჩვევების კონკურენტული უპირატესობების ხარჯზე იცხოვროს ღირსეულად, აკეთოს მისთვის საინტერესო საქმე და ამ საქმის კეთება აძლევდეს საშუალებას იცხოვროს ღირსეულად - მიიღოს შემოსავალი (ანუ აკეთოს ის რაც ყველაზე კარგად გამოისდის და აინტერესებს და ამით შეძლოს სულ მცირე თავის რჩენა).

და მაინც როგორ შევქმნათ პერსპექტივა?

პირველ რიგში მიმზიდველი ეკონომიკური გარემოს [მსოფლიოში ერთ-ერთი (თუ ერთადერთი არა) ყველაზე მიმზიდველი გარემო ბიზნესის კეთებისათვის] ჩამოყალიბების საშუალებით - ბიზნესის კეთებისათვის ქართული ეკონომიკის ყველაზე კარგი პერსპექტივის შექმნის საშუალებით.

აქ ალბათ გაჩნდება კითხვა - რატომ ვამახვილებთ ამხელა ყურადღებას ეკონომიკურ გარემოზე? რატომ განვიხილავთ ეკონომიკურ გარემოს ყველაზე პრიორიტეტულ მიმართულებად? იმიტომ, რომ ეკონომიკა მოიცავს ყველაფერს [საკუთრივ სამეწარმეო გარემოსთან ერთად პოლიტიკას, მათ შორის სახელმწიფო/საჯარო სამსახურის სისტემას; ჯანდაცვას; განათლებას, მათ შორის მეცნიერებას; უსაფრთხოებას; სასაზღვრო უსაფრთხოებას და სამართალდამცავ სისტემას; სასამართლო სისტემას და ა.შ.] ქვეყანაში არსებული ყველა სისტემაში აღწევს ეკონომიკა - ყველა სისტემას ჯანსაღი ეკონომიკური საფუძველი ჭირდება რომ ეფექტიანად და გამართულად ფუნქციონირებდეს.

და მაინც, რა იგულისხმება მიმზიდველი ეკონ-

ომიკური გარემოს (ყველაზე კარგი პერსპექტივის) შექმნაში? პასუხი აქაც მარტივია - ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც შექმნის უდიდეს სტიმულს იმისთვის, რომ მსოფლიოში არსებული თავისუფალი კაპიტალი მოიწვედეს/მოიხსნა ფოფადეს საქართველოსკენ. უფრო მარტივად რომ ვთქვათ პირს რომელსაც ინვესტიციის განხორციელების (ფულის დაბანდების) სურვილი აქვს ერთ-ერთ ყველაზე მიმზიდველ გარემოს საქართველოში უნდა ხედავდეს (ყველაზე მარტივად ფულის დაბანდების, უსაფრთხოდ ბიზნესის წარმოების და ყოველ დაბანდებულ დოლარზე ყველაზე მაღალი მოგების მიღების პერსპექტივით). ხოლო ჩვეულებრივ, ნიჭიერ ადამიანს ყველაზე დიდი შანსი უნდა ჰქონდეს ამ ქვეყანაში, რომ თავისი ნიჭის გამოყენებით შეძლოს ღირსეულად ცხოვრება (იმოვოს ფული). ქვეყანის ეკონომიკა უნდა იზრდებოდეს უფრო სწრაფად ვიდრე მსოფლიოს ეკონომიკა იზრდება.

ოპონენტებმა შეიძლება თქვან, რომ ეკონომიკური ზრდა პრიორიტეტული არ არის ქვეყნისთვის. მთავარი ეკონომიკური განვითარებაა საიტკენაც უნდა იყოს ძალისხმევა მიმართულიო (ეკონომიკური ზრდა კი არა ეკონომიკური განვითარება გვჭირდებაო).

ოპონენტების საპირწონედ შეიძლება ითქვას, რომ თუ არ გვექნება ეკონომიკური ზრდა ვერასდროს მივაღწევთ ეკონომიკურ განვითარებას (ჩვენი შეხედულებით გაბატონებული აზრი, რომ ეკონომიკური განვითარება ეკონომიკური ზრდის გარეშეც შესაძლებელია არამართებულია). საკითხის საფუძველს რომ ჩავწვდეთ უმარტივეს მაგალითებამდე დავიდეთ რადგან განვითარებულ და ეკონომიკურად მკვეთრად გაზრდილ, სხვადასხვა ეკონომიკური ფორმულებითა და მაკროეკონომიკური მაჩვენებლებით დახუნძლულ სიტუაციაში ხანდახან საკითხის მთავარი არსი იკარგება (კვლევა და სტრატეგია სხვა მხრივ ვითარდება რეალური ვითარება კი სხვაგვარია),

მივყვეთ საკითხს ეტაპობრივად. პირველ რიგში ადამიანს უჩნდება ბუნებრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილების სურვილი, როგორიცაა შიმშილი. ანუ, თუ მას არ აქვს გამოკვების საშუალება, იგი, პირველ რიგში, იწყებს ზრუნვას გამოკვებისთვის. მისთვის მეორე ხარისხოვანია მაღალმატერიული მოთხოვნილებები და პატრიოტიზმი იმიტომ რომ შია (მას და მის ოჯახს). მას შემდეგ, რაც ადამიანი შიმშილის პრობლემას გადაჭრის იწყებს ფიქრს თავშესაფარზე. ზრუნავს, რომ არ აწვიმდეს და ათოვდეს, არ ციოდეს. თავშესაფრის პრობლემის

მოგვარების შემდეგ იწყებს ფიქრს ელემენტარულ კომფორტზე, რასაც ქვია გათბობით, წყალით, გაზით ელექტრო ენერგიით უზრუნველყოფა. ამ ელემენტარული მოთხოვნილებები დაკმაყოფილების შემდეგ ადამიანი იწყებს სხვა შედარებით მაღალმატერიული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას. ფიქრს, რასაც ქვია ჯანსაღი ცხოვრების წესით ცხოვრება - კინო, თეატრი და ა.შ. რის შემდეგაც გადადის უფრო მაღალმატერიული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ეტაპზე - თვითონ შექმნას რაიმე. შესაბამისად, ცდილობს მიიღოს განათლება, დაიწყო ფიქრი სამყაროს არსზე, სულიერ თუ გონებრივ განვითარებაზე; რასაც, შემდგომ ეტაპზე, მოჰყვება სწორედ ეკონომიკური განვითარების საფუძვლების გაჩენა. ეკონომიკური განვითარება იწყება უკვე ეკონომიკურად უზრუნველყოფილი ადამიანის ფიქრით/ზრუნვით არა მარტო საკუთარ თავზე და თავის ოჯახზე, არამედ ქვეყანასა და საზოგადოებაზე ფიქრით/ზრუნვით. ანუ, ადამიანს უჩნდება სხვისი დახმარების საშუალება და ნება (ნება შეიძლება მანამდეც ქონდა, მაგრამ მანამდე არ ეცალა ამ ნების რეალიზაციისათვის). ამის შემდგომ კი ხდება ის რასაც ეკონომიკურ განვითარებას ვეძახით (თუმცა ეს ჩემთვის უბრალოდ ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთი ეტაპია, რადგან შემდგომ ეტაპზე ზე ინტელექტუალური ეკონომიკური ზრდის ეტაპი იწყება, ჩვენი აზრით, რომელიც ჩვენი პლანეტის სივრცეს გასცდება). ასე რომ, ჩვენი აზრით, ეკონომიკური ზრდა პირდაპირპროპორციულად, შეიძლება ითქვას, ავტომატურ რეჟიმში უზრუნველყოფს ეკონომიკურ განვითარებას (იმით რომ ადამიანის გონება და ფიზიონომია ესეა მონყობილი) და ამისთვის რაიმე სპეციფიკური გეგმის დასახვა, მითუმეტეს ქვეყნის განვითარებად ეტაპზე ყოფნის პერიოდში, არაეფექტიანია.

ზემოთ უკვე არაერთხელ გავიმეორეთ, რომ კითხვაზე რა გვეშველება? პასუხი მარტივია - უბრალოდ უნდა შევქმნათ მსოფლიოში ყველაზე კარგი პერსპექტივა. აი ამ მარტივი პასუხის პრაქტიკაში განხორციელება კი არც ისე მარტივია. იმისთვის რომ შევქმნათ ყველაზე კარგი პერსპექტივა აუცილებელია ქვეყანაში განხორციელდეს მასშტაბური და შეუქცევადი რეფორმები, რომლის ორიენტირი საქართველოში მსოფლიოს მასშტაბით ყველაზე კარგი პერსპექტივის შექმნა უნდა იყოს (როგორც ინტელექტისთვის, ადამიანის პიროვნული განვითარებისთვის ისე თავისუფლად მოძრავი კაპიტალისთვის - ბიზნესის წარმოებისთვის)

ზოგმა შეიძლება თქვას - ზემოაღნიშნული

მიდგომა ძალიან ზედაპირული და ზერელეა. იგი არ გამოდგება ისეთი ღრმა და ყოვლისმომცველი საკითხის გადასაჭრელად, როგორც ქვეყნის განვითარება და მისი მსოფლიო თანამეგობრობაში ღირსეული ადგილის დამკვიდრება. მათ საპირწონედ (რომელთაც მიაჩნიათ, რომ ღრმა და ყოვლისმომცველი კვლევების საფუძველზე უნდა შედგეს ქვეყნის განვითარების გეგმა) გვინდა რამდენიმე მოსაზრება შემოგთავაზოთ:

1. თუ ჩანასახი/საფუძველი/ორიენტირი სწორ მიდგომაზეა დაფუძნებული მაშინ ამ საფუძველზე ორიენტირებული კვლევისა თუ სამოქმედო გეგმის შემუშავება და განხორციელება სწორ, ეკონომიკურად და სოციალურად გამართლებულ და ეფექტიან შედეგს მოიტანს. ხოლო თუ საფუძველი არასწორია შედეგიც ეფექტიანი ვერ იქნება (როგორც მეცნიერებაში, არასწორ დაშვებას/საფუძველს მეცნიერული კვლევა არასწორ შედეგამდე მიჰყავს და პირიქით). შესაბამისად, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ჩვენი აზრით, სწორედ სწორი ორიენტირების აღების/დასახვის პრობლემაა ქვეყანაში, რასაც არაეფექტიანი ღონისძიებების განხორციელებისკენ მივყავართ.

2. ძალიან კარგი მაგალითია ენ. კორონა ვირუსი - COVID 19, რამდენიმე თვის წინ ვერავინ წარმოიდგენდა რომ მსოფლიო ეკონომიკა ვირუსის გამო დაპაუზდებოდა და საერთოდ, ახალი გამოწვევის წინაშე დადგებოდა. შესაბამისად, COVID 19-მდე არსებული არცერთი სიღრმისეული კვლევა აღარ არის ეფექტიანი. შესაბამისად, ჩვენი აზრით ნებისმიერ სიტუაციაში ჯობია გქონდეს ერთი ძირითადი ორიენტირი (მაგ. ეკონომიკის მაქსიმალური დერეგულაცია და თვითკმარი სისტემების შექმნა), რომლის გარშემოც ააგებ მომავალ პოლიტიკას და ეფექტიანად/ეფექტურად, მოკლე დროში შეგეძლება პოლიტიკის ცვლილება და ნამოჭრილ გამოწვევებზე რეაგირება (ნაკლები ზარალის ფასად).

3. ნავთობის ფასი - როგორც ცნობილია რამდენიმე წლის წინ ნავთობზე ფასი, 2016 წლის იანვარში, მკვეთრად, ბარელზე 28\$-მდე, დაეცა [4] (ოპკ-ის მონაცემებით კი 40.68\$-მდე. ფასი მატების ტენდენციით ხასიათდებოდა 2013 წლამდე და 105.87\$ შეადგინა. 2015 წელს კი მკვეთრად 49.49\$-მდე შემცირდა [3]. მომდევნო წლების მანძილზე ფასი ისევ დაბალ ნიშნულზე დარჩა და საშუალოდ 2015 წლიდან დღემდე - 2020 წლის ივლისამდე, 52.6\$-ს შეადგინა) [3]. აქ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ეს მოვლენა ისეთ მოულოდნელ სიტუაციაში და გარემოებებში მოხდა, რომ ფასის

შემცირებამდე არსებულ ბაზრის კვლევებში ეს საკითხი ფაქტობრივად გათვალისწინებული არ იქნებოდა. წინასწარ პროგნოზირებული არ იქნებოდა ნავთობის ფასის ესეთი მკვეთრი შემცირება. 6-7 წლის წინ ვერავინ ვერ წარმოიდგენდა, რომ ნავთობზე ფასი შეიძლება ესე დავარდნილიყო როგორც დღეს. შესაბამისად, აღნიშნული ფაქტი არ იქნებოდა გათვალისწინებული არცერთ სტატისტიკურ, ეკონომეტრიკულ, ბაზრის კვლევის, თუ ეკონომიკურ პროგნოზებში.

ნათელია, რომ აღნიშნული საკითხის გაუთვალისწინებლობა, ბაზრის/ეკონომიკურ კვლევებში, არასწორ გზაზე აყენებს როგორც სრულ კვლევას ასევე, მის შედეგს/დასკვნას (კვლევა და დასკვნა აცდენილი იქნება რეალურ სიტუაციას). შესაბამისად, ის გათვლები, რომელიც საწვავის ბაზარზე მომავალში, კონკურენციის დაცვის კუთხით, საფრთხეების იდენტიფიცირების მიზნით იქნა შემუშავებული, არაეფექტიანია (შეიძლება არასწორადაც კი იქნა მიღებული არა მხოლოდ რეკომენდაციები არამედ არასწორად განხორციელდა კონკრეტული ქმედებები).

4. ძალიან კარგი მაგალითია ასევე მოყვანილი კახა ბენდუქიძის სტატიაში - იმასაც მოკლედ უვლია, ვინც გრძლად ეგონა იარა [1]. სადაც აღნიშნულია, რომ 1980 წელს, ამერიკულმა კორპორაციამ AT&T-ის (American Telephone & Telegraph Co.)¹ უარი თქვა მობილური ტელეფონის სიტემის განვითარებაში ფულის ჩადებაზე და დახურა პროექტი, რადგან მსოფლიოს საუკეთესო ექსპერტების კვლევის მიხედვით² 2000 წლისათვის გაიყიდებოდა არაუმეტეს 1 მილიონი მობილური აპარატისა (პროექტის დაფინანსებაში ჩადებული ფული იქნებოდა არამომგებიანი).

რეალურად კი 2000 წელს გაიყიდა 415 მილიონი მობილური ტელეფონი. 1994 წელს AT&T-იმ იყიდა კომპანია McCaw Communications 11,5 მილიარდ

1 1970-1980 წწ. AT&T (American Telephone & Telegraph Co.) მსოფლიოს უდიდესი სატელეკომუნიკაციო კორპორაცია იყო. ის მრავალი მიმართულებით მუშაობდა. მის ლაბორატორიებში იყო შექმნილი თანამედროვე ტექნოლოგიური სამყაროს მნიშვნელოვანი ნაწილი - ტრანზისტორი და პროგრამირების ძირითადი ენები, ლაზერი და ტელეგრაფი, რადიო-ასტრონომია და სმენის აპარატი, ხმოვანი ფილმი და ინფორმაციის თეორია. იმ დროისთვის კომპანიის ხუთ თანამშრომელს ნობელის პრემია ჰქონდა მიღებული. უფრო მეტიც, თვით ტელეფონიც AT&T-ის შვილია - კომპანია ტელეფონის გამომგონებელმა, გრემ ბელმა დააფუძნა - აღნიშნულია სტატიაში

2 მათ შორის იყო კომპანია მაკინსი (McKinsey) ერთ-ერთი აღიარებული ლიდერი მსოფლიო ბაზარზე

დოლარად, რომ თუნდაც დაგვიანებით, მობილური მომსახურების ბაზარზე შესულიყო...

ზემოაღნიშნული მაგალითები ნათლად მიუთითებს, რომ მხოლოდ ღრმა კვლევებზე დაყრდნობით მომავლის დაგეგმვა არ არის ეფექტიანი. მთელ რიგ შემთხვევებში (უმეტესად) სწორად დადგენილი მიდგომის ფარგლებში მოქმედებას მოაქვს უფრო ეფექტიანი შედეგი ვიდრე ყოველი წვრილმანის მაქსიმალურად გათვალისწინებით შემუშავებული კვლევის მიხედვით მოქმედებას.

დასკვნა

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ მომავლის ეკონომიკა იქნება ისეთი, როგორ პერსპექტივასაც შევქმნით. იმაზე კი არ უნდა ვიფიქროთ როგორ მოვერგოთ ნამოჭრილ გამოწვევებს არამედ უნდა ვიფიქროთ, როგორი პერსპექტივა შევქმნათ, რომ სისტემამ მცირე დახმარების (უმეტეს შემთხვევაში დაუხმარებლად) შედეგად აულოს ალლო წარმოქმნილ გამოწვევებს და დანერგილმა სტიმულებმა ეფექტურად/ეფექტიანად მოახდინოს ამა თუ იმ პირის/სისტემის ადაპტირება ახალ გამოწვევებზე - უფრო მეტიც, რიგ შემთხვევებში თვითონ შექმნას ახალი გამოწვევები/პერსპექტივები მაგ. როგორიც იყო Skype, Google, Samsung და ა.შ. მსგავს ინოვაციურ თუ წარმატებულ კომპანიებს/ტექნოლოგიებს ქმნის არა მეცნიერულ კვლევაზე დაფუძნებული განვითარების გეგმები, არამედ სწორ გარემოში (სწორ პირობებში) მოქმედი პირები - თავისით ავტომატურ რეჟიმში (პროგრესს თავისუფალ და მიმზიდველ გარემოში არსებული/მოქმედი კონკურენცია ქმნის და არა მიზნობრივი პროგრამები. - ამ ფრაზის არსში ჩვენ სრულ დერეგულაციასა და ქაოსს არ ვგულისხმობთ. თუმცა ზედმეტ რეგულაციას ზედმეტი დერეგულაცია ჯობია ყოველთვის).

ოპონენტებმა შეიძლება თქვან, რომ ეს მიდგომა, თუ საერთოდ იმუშავებს, მხოლოდ გრძელვადიან პერსპექტივაზეა გათვლილი და ვერ გამოდგება ისეთი ტიპის გამოწვევების წარმოქმნისას როგორიც - COVID 19 ია (მსგავსი ტიპის პრობლემების წარმოქმნისას საჭიროა მყისიერი ზომების მიღება და განხორციელება რომ არ მოხდეს სიტემის/ეკონომიკის ჩამოშლა). ოპონენტების საპირწონედ შეიძლება ითქვას: 1. თავისუფალი კაპიტალი ნებისმიერი გამოწვევის დროს არსებობს მსოფლიოში და იგი მიემართება იმ მხარეს სადაც უფრო მარტივად შეიძლება დაბანდებასა და მოგების მიღებას. მსგავსი კრიზისის დროს კი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია დამატებითი ფინანსური რესურსების შემოს-

ვლა ქვეყანაში 2. სწორად აწყობილ ინსტიტუციურ სოციალურ და ეკონომიკურ სისტემაში (სისტემაში სადაც თავისუფალი, მაქსიმალურად დერეგულირებული გარემო და სწორი ეკონომიკური სტიმულებია დანერგილი) როგორც წესი საჭირო აღარ ხდება მასშტაბური და კარდინალური ღონისძიებების განხორციელება კრიზისიდან თავის დასაღწევად. 3. ზემოაღნიშნულ მიდგომებზე აგებული სისტემა მდგრადია და უფრო მარტივად და მსუბუქად გამოდის კრიზისიდან - ნაკლები დანაკარგებით უმკლავდება სიტუაციას. შესაბამისად ნაკლებად მასშტაბური/ნაკლებად რადიკალური ზომების გატარება ხდება საჭირო. 4. ჩვენ კარგად გვესმის, რომ ძალიან რთულია (ფაქტობრივად შეუძლებელიც კია) ისეთი სისტემის შემქნა რომელიც უცაბედად წარმოქმნილ მსოფლიო კრიზისებს დამოუკიდებლად დაუხმარებლად გაუმკლავდება. ჩვენ ვსაუბრობთ ისეთ საფუძველზე აგებულ სისტემის შექმნაზე რომელიც მსგავს შემთხვევებში ნაკლები დანაკარგებით ბევრად უფრო იოლი ფორმით გაუმკლავდება ნამოჭრილ პრობლემებს (მითუმეტეს თუ სისტემის სათავეში გონიერი, სწორად მოაზროვნე

და სწორი მიდგომების შემუშავებული ძალა დგას)

ზემოაღნიშნული საკითხის განხილვისას ალბათ დაისმება კითხვა რომელი ქვეყანაა ესეთი მსოფლიოში? არსებობს თუ არა მსგავსი პრეცედენტი/გამოცდილება? ამის განხილვა ძალიან შორს წავიყვანს, რადგან ყველა ქვეყანას აქვს თავისი დადებითი და უარყოფითი - თავის გეოპოლიტიკურ ინტერესებზე მორგებული სისტემები (რომელიც გარკვეული თვალსაზრისით ჯდება ჩვენი რეკომენდაციის ჩარჩოში; გარკვეული თვალსაზრისით კი სცდება ჩვენს შემოთავაზებულ მიდგომას). თუმცა ზემოთ დასმულ ამ კითხვასაც შესაძლებელია მარტივი პასუხი გავცეთ. **ესეთი ქვეყანა იქნება საქართველო** - თუ იქნება ნება, რომ შეიქმნას ლიბერალურ მიდგომებზე და მაქსიმალურად მინიმალურ/გარდაუვლად აუცილებელ რეგულაციებზე აგებული სისტემა/ გარემო.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან შეიძლება ითქვას, რომ გამოსავალი მარტივია, რომელიც თავის თავში უმრავი ღონისძიებისა თუ რეფორმის დაგეგმვასა და განხორციელებას მოითხოვს:

„უბრალოდ შევქმნათ პერსპექტივა“

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბენდუქიძე კახა, სტატია, „იმასაც მოკლედ უვლია, ვინც გრძლად ეგონა იარა“ 2010 წელი <http://www.tabula.ge/ge/blog/52915-imasac-mokled-uvlia-vinc-grdzlad-egona-iara> - ბოლოს გადამოწმდა 04.09.2020
2. მგელაძე ლაშა - კონკურენციის პოლიტიკის სრულყოფის გზები საქართველოში, სადისერტაციო ნაშრომი, 2019 წ.
3. Karchava, L., 2012. Business-communications. Tbilisi, Loi, 328.
4. Karchava, L., 2018. ბიზნესკომუნიკაციების თეორიული საფუძვლები და მისი კავშირი სხვა მეცნიერებებთან. The New Economist, 13(3, 2018), pp.1-1.
5. Kikutadze, V. and Tabatadze, L., 2016. Diversification of funding models of higher education service market in Georgia. In 5th EURASIAN MULTIDISCIPLINARY FORUM, EMF 2016 27-28 October, Tbilisi, Georgia (p. 56).
6. Lomia, E., 2020. The Evaluation of Russia's foreign policy towards Georgia following the 'Rose Revolution'. Journal of Liberty and International affairs, 6(1), pp.112-128.
7. Lomia, E., 2017. The United States-Russia Relations Before and After Russia's Intervention in Georgia and Ukraine.
8. LOMIA, E., Key Features of the US-Georgia Relations: Mutual Alliance and Strategic Partnership. SECTION II: Literature, Women's Issues, Education, p.54.
9. Lomia, T. and Lomia, E., 2020. ECONOMIC AND POLITICAL SUPPORT OF THE EUROPEAN UNION TO GEORGIA: RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE EU-GEORGIA RELATIONS. International Journal Vallis Aurea, 6(1), pp.35-43.
10. Pavliashvili S., Zigzags of inflation in Post-Soviet Georgia, Academu press. San-Fransisco. Sacramento. Copyright 2011
11. Pavliashvili, S., 2011. THE WORLD ECONOMIC CRISIS AND GEORGIA. The Caucasus & Globalization, 5(3-4), pp.54-62.
12. Pavliashvili, S. and Gubeladze, D., AGRARIAN RURAL AND REGIONAL POLITICAL STRATEGIES IN AGRICULTURE. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015 (p. 397).

13. Pavliashvili, S., PECULIARITIES OF STATE PROPERTY PRIVATIZATION AND ITS SOCIAL-ECONOMIC RESULTS IN GEORGIA. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013 (p. 53).
14. Tabatadze, L., 2015. Strategic directions of strengthening competition on higher education market of Georgia. European Scientific Journal.
15. Tabatadze, L., 2020. The New Vision of Modern Management Theory. The New Economist, 15(1, 2020), pp.1-1.
16. ნავთობის ფასები - <https://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/> - ბოლოს გადამოწმდა 04.09.2020
17. ინფორმაცია ნავთობის ფასზე - <http://www.tabula.ge/ge/story/103716-iranistvis-sanqciebis-moxsnis-shedegad-navtobis-fasi-barelze-28-mde-shemcirda> - ბოლოს გადამოწმდა 04.09.2020
18. Bendukidze Kakha, Statia, „Imasac Mokled Uvlia, Vints, Grzlad Egona Iara“ 2010 Celi <http://www.tabula.ge/ge/blog/52915-imasac-mokled-uvlia-vinc-grdzlad-egona-iara> - Last check 04.09.2020
19. Mgeladze Lasha – Konkurentsii Politiki Srulkofis Gzebi Saqartveloshi, Sadisertacio Nashromi, 2019 celi - Last check 04.09.2020
20. Navtobis Fasebi - <https://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/> - Last check 04.09.2020
21. informacia navtobis fasze - <http://www.tabula.ge/ge/story/103716-iranistvis-sanqciebis-moxsnis-shedegad-navtobis-fasi-barelze-28-mde-shemcirda> - Last check 04.09.2020

FUTURE ECONOMY AND GEORGIA

Lasha Mgeladze

PHD, economics

mob: (+995) 577229889

email: lmgeladze@gmail.com

ABSTRACT

The study outlines the future of economy, presents ideas about the impact COVID 19 will have on the future of economy and whether the incentives and conjuncture of economic development will substantially change in the future. It includes opinions about Georgian Economy, what direction the country should take in order to adequately respond to the challenges of the future and create a sustainable basis for the further development.

As a conclusion, the Author offers solutions for further economic development of Georgia, as well as the solutions for challenges faced by the country. The mentioned solutions require large-scale, effective measures and reforms in the various fields.

It can be said, that the future of economy will be the same, as the perspective we create. According to the conclusion, we should not to think about how we adapt to the challenges, but we should create a perspective so that the system can deal with challenges with little help (in most cases without any help) and introduced incentives should efficiently/effectively adapt any person / system to new challenges – furthermore, in most cases, persons employed in the system could create new opportunities / perspectives, such as: Skype, Google, Samsung, etc. Such innovative or successful companies / technologies are not established by scientific, research-based development plans, but by individuals operating in the right environment (under the right conditions) - by its automatic mode (progress is made by free / attractive competition in a competitive environment and not by targeted programs – by the content of this phrase we do not mean complete deregulation and chaos. Although, over deregulation is always better than over regulation).

Purpose / point of view is simple - „Let`s simply create a perspective“.

Key Words – future economy, economics, COVID-19, Pandemic, Georgia

საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივები ელექტრონულ პრაქტიკაში

რევაზ ლორთქიფანიძე

საქართველოს ეკონომიკურ
მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი,
ჰარვარდის უნივერსიტეტის უმაღლესი
შეფასებით კურსში „აშშ მთავრობა“
557007217; revazlordkipanidze@gmail.com

ანოტაცია

ეკონომიკური ისტორიის გაკვეთილები აჩვენებს, რომ საქართველოში ყველაზე უძველესი ქრისტიანული სახელმწიფოებრიობის ყველაზე ძლიერი ეკონომიკური საფუძვლები შეიქმნა იმ პერიოდებში (დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფე, ვახტანგ VI), როდესაც პრიორიტეტებს წარმოადგენდნენ სამეცნიერო-შემოქმედებითი აკადემიები, ეკონომიკის გონივრული რეგულირება და მხოლოდ სამართლიანი სამართალი.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ წმინდა დავით აღმაშენებელი საოცარი ჰუმანიზმით გამსჭვალული საგალობლების ავტორია და, მისი მიწიერი საქმიანობის ეპოქაში, ის გარკვეულ თავისუფლებას ანიჭებს სხვადასხვა კონფესიებს, თუმცა, ამავე დროს, იგი მკაცრი და ურყევია კანონის აღსრულებაში.

დღეს ეს ყველაფერი შეიძლება აიხსნას სახელმწიფოს როლის ზომიერი შეფასებით. ჩემი სავარაუდო გათვლებით, სახელმწიფოს როლი (მაგალითად, ზვედრინონა საკუთრებაში) გააზრებული უნდა იქნეს 30-50%-ის დიაპაზონში - არც მეტი, არც ნაკლები: არც ზედმეტი ქაოსია კარგი და არც დიქტატორული წნეხი.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური პერსპექტივები, ეკონომიკური ეფექტიანობა, ეკონომიკური რეგულირება, ელექტრონული კომერცია.

შესავალი

წინამდებარე შრომაში წარმოგიდგინეთ ზომიერი რეგულირების შესახებ ჩემს მიერ შენიშნული ჩვენი დღევანდელი საზოგადოების ძალზე მნიშვნელოვანი კანონზომიერების ცხრილურ და გრაფიკულ ინტერპრეტაციებს, რაც ვრცლად არის ახსნილი ჩემს მონოგრაფიებსა და სხვა კვლევებში და, რაც, თავის მხრივ, აქვე, შესაძლოდ კომპაქტურად განიხილება.

ჰარვარდის უნივერსიტეტის გამოცდილებიდან გამომდინარე, არ შეიძლება არ აღინიშნოს ელექტრონული კომერციის მენეჯმენტისა და მენეჯერული საქმიანობის ხარჯების შესახებ კვლევებისა და სწავლების გაღრმავების საჭიროება, რაც, ჩემი აზრით, ეკონომიკური პროფილის სასწავლო-კვლევით დაწესებულებებში მაქსიმალურად უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

საყოველთაოდ არის ცნობილი, რომ გლობალურ ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი ცვლილებების ჟამი დადგა [1-8], რაც კორონავირუსული პანდემიის რეალობამ კიდევ უფრო თვალსაჩინოდ წარმოაჩინა. ჩემს მიერ ახლახან გამოქვეყნებულ სახელმძღვანელოსთან და შემდგომ კვლევებთან დაკავშირებით [9-12], დავკონკრეტდები, რომ, ელექტრონულ ერაში, ბიზნეს-პროცესებისათვის, განსაკუთრებით აქტუალური ხდება ინფორმაციების ოპერატიული გაცვლისა და ფინანსების მართვის მაქსიმალურად უდანაკარგო სისტემის ჩამოყალიბება.

ძირითადი ტექსტი

ეკონომიკური ისტორიის გაკვეთილები გვაჩვენებენ, რომ უძველესი ქრისტიანული სახელმწიფოებრიობის საქართველოში, უძლიერესი ეკონ-

ომიკური საფუძვლები იქმნებოდა იმ პერიოდებში (დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფე, ვახტანგ მეექვსე), როცა პრიორიტეტებად მიიჩნეოდა მეცნიერულ-შემოქმედებითი აკადემიები, გონივრული რეგულირება ეკონომიკაში და სამართლიანობა კანონიერებაში.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ წმინდა დავითი აღმაშენებელი საოცარი ჰუმანიზმით გამსჭვალული გალობების ავტორია და თავისი მინიერი მოღვაწეობის ეპოქაში გარკვეულ თავისუფლებას აძლევს სხვადასხვა კონფესიებსაც, თუმცა, ამავედროს, მკაცრი და შეუვალია კანონიერების აღსრულებაში.

სადღეისოდ, ეს ყოველივე, უნდა გავიაზროთ სახელმწიფო როლის ზომიერი ინტერპრეტაციებით. ჩემი მიახლოებითი გაანგარიშებით, სახელმწიფოს როლი (მაგალითისათვის, ხვედრინონა საკუთრებაში) 30-50%-ის ფარგლებში უნდა მოიაზრებოდეს - არც მეტი და არც ნაკლები: არც გადამეტებული ქაოსი ვარგა და არც დიქტატორული წნეხი.

ეკონომიკური რეგულირების ეფექტიანობის გააზრებისათვის

ჩემი კვლევებიდან, მკითხველს ემახსოვრება, რომ გონივრულად ორგანიზებული ელექტრონული კომერციის შედეგად, ბიზნეს-პროცესები მეტად გამჭვირვალე ხდება, შედეგად, კონკურენტული გარემო მეტად ჯანსაღდება, გზა ეკეტება ფარული მონოპოლიების უმართაობას, მნიშვნელოვნად მცირდება მენეჯერული ხარჯები და მასობრივი სიღარიბე და არნახული გასაქმანი ეძლევა ეკოლ-

ოგიურად სუფთა ელექტრონული ტექნოლოგიების გამოყენებას.

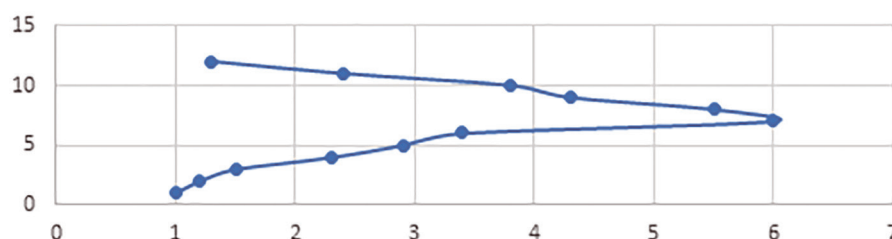
ელექტრონული კომერციის მონინალმდეგეები „ქადაგებენ“, რომ ელექტრონიკა გაზრდის უმუშევრობას და დიდ დეპრესიას გამოიწვევს ნავთობისა და გაზის გიგანტების გაკოტრებითა და ელექტრონული კრიპტოვალუტების გაუფასურებით, მაგრამ ეს ასე არ არის. „არაფერი იკარგება“ - აღნიშნული გიგანტები ასევე მზარდი ნავთობქიმიის მიმართულებებზე შეიძლება გადაერთონ, კრიპტოვალუტები მეტად ღია ელექტრონულ ფულად ერთეულებად განვითარდება, ხოლო უმუშევრობა, პირიქით, შემცირდება დასაქმების ინდივიდუალური მექანიზმების გაძლიერების გზით.

ყოველივე ზემოაღნიშნული მეტყველებს, რომ ჩვენი ყველა ის კვლევა, რომლებიც კონკურენციის შეფასების ფიზიკურ-მათემატიკური მეთოდების აღნიშნულ გამოყენებასა და, ჰარვარდული გამოცდილებით, მენეჯერული ხარჯების შემცირებას უკავშირდება, განსაკუთრებით აქტუალური გახდება. მართალია, რომ ელექტრონული კომერცია უკავშირდება კრიმინალური კიბერშეტევების მნიშვნელოვან საფრთხეებსაც, მაგრამ, აღნიშნულს, საერთაშორისო თანამაგობრობის აქტიური ჩართულობის გაფართოებით უნდა დავუპირისპირდეთ.

ინტერნეტმა, როგორც ცნობილია, დაასრულა მსოფლიო ეკონომიკის, როგორც გლობალური ფენომენის ჩამოყალიბების ხანგრძლივი პროცესი. შესაბამისად, მიმდინარე გლობალური მოვლენების ფონზე, როგორც ქართველი ეკონომისტი, თავს მოვალედ ვთვლი კონცეფტუალურად დასაბუთებული

ვარიანტები	სამეცნიერო აღმოჩენები	ტექნიკური დონე	ხარჯები მშპ-ში	ეფექტიანობა
1. ზომიერი ეკონომიკური რეგულირება (30-50%)	5.8	4.9	1	6.0
2. ქაოსი ან დიქტატურა	1	1	6.3	1

ზომიერი რეგულირების ეკონომიკური
"ნახტომი"

აზრი გამოვთქვა, თუ როგორ უნდა დავძლიოთ საერთაშორისო კრიზისით გამოწვეული საქართველოს ეკონომიკის გახანგრძლივებული კრიზისი და, საერთოდ, როგორ უნდა დაძლიოს გონიერმა ადამიანმა სიღარიბის ჯერ კიდევ ძალზე მაღალი 80%-იანი დონე [9] სულ უფრო მდიდარ გლობალური ტექნოლოგიების მსოფლიოში.

დასკვნისათვის

მოგესხენებათ, ინტერნეტთან ერთად, მსოფლიო ეკონომიკაში ჩამოყალიბდა მსოფლიო ბაზრის ფენომენი, შესაბამისად, გაიზარდა მატერიალური სიკეთეები და რისკებიც მისგან და სერიოზულად უნდა დაფიქრდეთ, თუ უდიდესი სიჩქარეების ელექტრონულ მომავალში როგორი გამდიდრება იქნება ადამიანისთვის გამართლებული (ეფექტიანი) და, შესაბამისად, როგორი კონკურენცია, როგორც ეკონომიკის მთავარი მოტივატორი, დაეფუძნება ჭეშმარიტი სულიერებისა და ეკონომიკური მიზანშეწონილობის პრინციპებს.

ბიზნესის და მათ შორის ელექტრონული ბიზნესის ეფექტიანობის საფუძვლის - კონკურენციის საკითხებზე, დიდი დებრესიის ეპოქიდან (მე-20 საუკუნის 30-იანი წლები), განსაკუთრებით განვავდა დებატები ადამ სმიტის კონკურენციის ე.წ. „უხილავი ხელის“ მომხრე ნეოკლასიკოსებსა და რეგულარების მომხრე ქეიზიანელებს შორის. ზოგი საერთოდ სათუოს ხდის „უხილავი ხელის“ მოქმედებას, ახალი ნეოკლასიკური სინთეზი კი ერთგვარი შემრიგებლის როლში მოგვევლინა.

ჩემი მიზანი არ არის სმიტის კრიტიკა - მიმაჩნია, რომ ის მისი ეპოქისთვის ნამდვილად გენიოსი იყო, მაგრამ, ბუნებრივია, ადამიანური შეცდომებით. ჩემი მიზანია აღმოვფხრა სმიტის ეპოქიდან დაწყებული და ჰერფინდალ-ჰირშმანის თანამედროვე მეთოდშიც დამკვიდრებული გაგება, რომ ბაზარზე არაგავლენიან კონკურენტთა დიდი რაოდენობა განაპირობებს მეტად სრულყოფილ კონკურენციას.

ასეთი მიდგომებით, შესაძლებელია უნებლიედ დავანანევროთ ეფექტიანი ადგილობრივი მსხვილი ბიზნესები ან ხელი შევუშალოთ ბიზნესების წესიერი გზით საჭირო გაერთიანების მცდელობას, დავარღვიოთ მათი უდანაშაულობის პრეზუმფცია და უკეთესი პირობები შევუქმნათ არაკეთილსინდისიერ საგარეო ფარულ შეთანხმებებს და კიბერშეტევებს.

კონკურენციას დაცვა უნდა აუცილებელი რეგულაციებით, მაგრამ არა რაოდენობის ზრდის გა-

გებით (რაც ე.წ. „მოკლე ჩართვის“ ეფექტს იწვევს და შრომაში დეტალურად განვიხილავთ). ფარული მონოპოლიების მიერ დაზარალებული ეკონომიკები ძალზე დიდი ხანია ვერ ახერხებენ კრიზისიდან გამოსვლას.

ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით, სასიხარულო ინფორმაცია შევიტყვეთ ინტერნეტიდან, რომ, მსყიდველობითი უნარის პარიტეტის გათვალისწინებით, უმძიმესი სტატგნაციური კრიზისიდან გამოსული საქართველოს ეკონომიკის მთლიანმა შიდა პროდუქტმა ერთ სულ მოსახლეზე 10 ათას დოლარს გადააჭარბა, ანუ დღეში, დაახლოებით, 30-დოლარიან დონეს მიაღწია, რაც 3-ჯერ აღემატება სიღარიბის ზედა ზღვარს. თუმცა კრიზისული გავლენის მემკვიდრეობა ჯერ კიდევ განსაკუთრებით საგანგაშოა საქართველოს მაღალმთიან და სხვა აგრარულ რეგიონებში, სადაც ფარული მონოპოლიებისაგან დაზარალებული მენარმეების გამოცოცხლება ძალზე გართულდა.

მსოფლიოში უპრეცედენტოდ გაზრდილი მენეჯერული ხარჯებისა და გამწვავებული დემოგრაფიული პრობლემების ეპოქაში, ვფიქრობთ, კრიტიკულად გადაუდებელია ჩემს მიერ პროექტირებული კონკურენტული (ნაკლები ხარჯტევადობის გამო) **ელექტრონულ-ქსელური დელეგირების მენეჯმენტის (e-network management)** მექანიზმების დანერგვა, რასაც მკითხველს ადრინდელი კვლევებისა და ახლახან გამოცემული შრომების საშუალებით შევთავაზე [იქვე] და საუკეთესო მომავალს უქადის საქართველოს ეკონომიკის უნიკალურ შესაძლებლობებს - **გეოპოლიტიკურ ფაქტორს, მეცნიერულ პოტენციალს, წყალუხვ ბუნებას, ვაზს, ციტრუსსა და სხვა საუკეთესო სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულსა და მრავალფეროვან სასარგებლო წიაღისეულს.**

ზოგმა შეიძლება იფიქროს, რომ ქსელური დელეგირება ჩვეულებრივი ვერტიკალური მონოპოლიის მაგალითია, მაგრამ არამც და არამც - ქსელური დელეგირება მონოპოლიების ამბიციები არ და ვერც იქნება და ის ბაზრის მწვავე აუცილებლობებითა და დასავლეთის სამყაროში და მათ შორის საქართველოში გამწვავებული დემოგრაფიული პრობლემებითაა განპირობებული, რომელთა გადაჭრაში აქტიურად უნდა ჩაერთოს გონიერი სახელმწიფო სექტორი. რატომღაც ზოგიერთი ფიქრობს, რომ ბაზარზე მხოლოდ კერძო სუბიექტები ოპერირებენ.

სახელმწიფო ნამდვილად არ არის „მონსტრი“ და ნორმალურ გარემოში ის მეტად გონიერი „მოთამა-

შის“ ფუნქციასაც უნდა ასრულებდეს სულ უფრო მზარდ ელექტრონულ ბაზარზე.

ურთიერთშეხამებული მოქმედებებით, აღდგენილიყოს მეურნეობრიობის ქართული ტრადიცი-

ები, ეხაროს სასწაულმოქმედ ვაზს საქართველოში და მათ შორის „ჯვრის“¹ საძლიერო ჯიშსა და თქვენ მასთან ერთად.

1 <http://www.ambioni.ge/jvari-vazis-zveli-jisi>

გამოყენებული წყაროები

1. "Remembering Drucker". Schumpeter (19 November 2009). The Economist. Retrieved 15 March 2012.
2. "Ronald Harry Coase (1910–2013) Nobel-prize winning economist whose work inspired cap-and-trade". Nature. 502 (7472): 449. Hahn, Robert. doi: 10.1038/502449a.
3. "Retail e-commerce sales CAGR forecast in selected countries from 2016 to 2021". Statista. October 2016. Retrieved 1 January 2018.
4. Geiger, Conrad. "NeXT Nugget News". next.68k.org.
5. Conrad Geiger. Archived from the original on 8 September 2015.
6. Tayler, Jesse (11 April 2016). "Jesse Tayler talks App Store and NeXTSTEP with AppStorey". Retrieved 20 March 2018.
7. Griffin, Ry'mone (20 November 2018). Internet Governance. Scientific e-Resources. ISBN 978-1-83947-395-1.
8. Wienclaw, Ruth A. (2013) "E-Commerce." Research Starters: Business.
9. Karchava, L., 2012. Business-communications. Tbilisi, Loi, 328.
10. Karchava, L., 2018. ბიზნესკომუნიკაციების თეორიული საფუძვლები და მისი კავშირი სხვა მეცნიერებებთან. The New Economist, 13(3, 2018), pp.1-1.
11. Kikutadze, V. and Tabatadze, L., 2016. Diversification of funding models of higher education service market in Georgia. In 5th EURASIAN MULTIDISCIPLINARY FORUM, EMF 2016 27-28 October, Tbilisi, Georgia (p. 56).
12. Lordkipanidze R. E-Commerce Management (Handbook: Principles, World Statistics, Specifics of Georgia's Economic Priorities). - Tbilisi, 2020: 205.
<http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.26131.30244>
13. Lordkipanidze R. About Economic and Natural Sciences' Relationship ეკონომიკური და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების ურთიერთკავშირის შესახებ О взаимосвязи экономических и естественных наук. - DOI: 10.13140/RG.2.2.16952.08960, Tbilisi, The Public Academy named after Economist A. Gunia: 2020, Jan 7: 583.
<http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.16952.08960>
14. Lordkipanidze R. Economic Outcomes of Smart Nutrition, Sports and Tourism E-Taxes
<http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.17169.25447>

15. Lordkipanidze R. Fans of Mathematics are in luck - You will see how the Digital World will be happy and rich, without unnecessary hidden monopolists
<http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.31436.44164>
16. Pavliashvili, S., 2014. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE AND FOOD SECURITY IN GEORGIA. The Caucasus & Globalization, 8(3-4), pp.55-61.
17. Pavliashvili, S., 2011. THE WORLD ECONOMIC CRISIS AND GEORGIA. The Caucasus & Globalization, 5(3-4), pp.54-62.
18. Pavliashvili, S. and Gubeladze, D., AGRARIAN RURAL AND REGIONAL POLITICAL STRATEGIES IN AGRICULTURE. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015 (p. 397).
19. Pavliashvili, S., PECULIARITIES OF STATE PROPERTY PRIVATIZATION AND ITS SOCIAL-ECONOMIC RESULTS IN GEORGIA. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013 (p. 53).
20. Tabatadze, L., 2015. Strategic directions of strengthening competition on higher education market of Georgia. European Scientific Journal.
21. Tabatadze, L., 2020. The New Vision of Modern Management Theory. The New Economist, 15(1, 2020), pp.1-1.

PERSPECTIVES OF THE GEORGIAN ECONOMY IN THE ELECTRONIC ERA

Revaz Lordkipanidze

Academic of the Georgian Academy of Economic Sciences,
with the highest grade in the Harvard University course "US Government"

ABSTRACT

The lessons of economic history show that the strongest economic foundations of the most ancient Christian statehood in Georgia were created in the periods (David the Builder, Queen Tamar, Vakhtang VI), when the priorities were the scientific-creative academies, reasonable regulation in economics and just law.

It should be emphasized that St. David the Builder is the author of chants imbued with amazing humanism and in the epoch of his earthly activity gives some freedom to various denominations, however, at the same time, He is strict and unyielding in enforcing the law.

Today, all this can be explained by a moderate assessment of the role of the state. By my approximate calculations, the role of the state (for example, weight in ownership) should be considered within 30-50% - neither more nor less: neither excessive chaos is good nor dictatorial pressure.

Keywords: Economic perspectives, economic efficiency, economic regulation, electronic commerce

„მარშალის გეგმა“ და მისი ეკონომიკური და პოლიტიკური შედეგები აშშ-დასავლეთ ევროპისთვის

ბასილ ხიზანიშვილი

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი ეკონომიკაში
თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მონვეული პროფესორი
basil.khizanishvili@yahoo.com

ანოტაცია

მარშალის გეგმა (Marshall Plan), ოფიციალურად ცნობილი როგორც ევროპის აღდგენის პროგრამა (European Recovery Program, შემოკლებით ERP), იყო ამერიკის შეერთებული შტატების ძირითადი სარეკონსტრუქციო პროგრამა, რამაც სარგებელი მოუტანა აშშ-სა და მეორე მსოფლიო ომის შედეგებით გატანჯულ დასავლეთ ევროპას. პროგრამას სამი მიზანი ჰქონდა: 1) ევროპის გაჭირვებული და ნაწილობრივ მშვიერი მოსახლეობის დახმარება; 2) საბჭოთა კავშირისა და კომუნიზმის გავლენის შეჩერება (იხ. შეკავების პოლიტიკა); 3) ეკონომიკური ვარდნის პრევენცია, რომელიც გავლენას მოახდენდა აშშ-ს გაყიდვების ბაზრებზე.

მარშალის გეგმა განიხილება, როგორც პირველი ნაბიჯი ევროინტეგრაციისკენ. საბაჟო ბარიერების დემონტაჟის წინაპირობა იყო ერთობლივი ინსტიტუციის (OEEC) შექმნა. მისი ერთ-ერთი სავარაუდო გამოვლინებას წარმოადგენს კომპანიებში ამერიკული ლიდერობის სტილის სისტემატური მიღება. მრავალი მკვლევარი, ომის შემდეგ დასავლეთ ევროპის ქვეყნების სწრაფ ზრდას ამ ლიბერალიზაციის პოლიტიკას უკავშირებს, რაც უზრუნველყოფს სახელმწიფოთაშორისი სავაჭრო შეზღუდვების შემცირებას ან გაუქმებას.

მარშალის გეგმამ გარკვეული როლი ითამაშა დასავლეთევროპის ქვეყნების ეკონომიკებზე და გააჩნდა მნიშვნელობანი გავლენა მათზე. ამ დახმარებამ გააღრმავა ევროპის სახელმწიფოთა დამოკიდებულება ამერიკის შეერთებულ შტატებზე. მიუხედავად ამისა, მარშალის გეგმამ ხელი შეუწყო ევროპის რეკონსტრუქციის დაჩქარებულ პროცესს. მისი უშუალო დახმარების შედეგს წარმოადგენდა მატერიალური კეთილდღეობის არნახული ზრდა დასავლეთევროპის ქვეყნებში და ყველაზე მთავარი, - ახალი ევროპის დაბადება.

საკვანძო სიტყვები: მარშალის გეგმა, ინსტიტუცია, ლიბერალიზაცია,

შესავალი

მარშალის გეგმა (Marshall Plan), ოფიციალურად ცნობილი როგორც ევროპის აღდგენის პროგრამა (European Recovery Program, შემოკლებით ERP), იყო ამერიკის შეერთებული შტატების ძირითადი სარეკონსტრუქციო პროგრამა, რასაც სარგებელი უნდა მოეტანა როგორც მეორე მსოფლიო ომის შედეგებით გატანჯული დასავლეთ ევროპისთვის, ისე თავად აშშ-სთვისაც.

ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობის შესწავლისა და მათთვის შესაძლო დახმარების აღ-

მოჩენის მიზნით, აშშ-ში შეიქმნა სამთავრობო კომიტეტი. გარკვეული დროის შემდეგ ამერიკის კონგრესმა დაამტკიცა ტრუმენის აღდგენის(რეკონსტრუქციის) პროგრამა. საგარეო დახმარების აქტი („Foreign Assistance Act“) ძალაში შევიდა 1948 წლის 3 აპრილს და რაც ითვალისწინებდა დახმარებას ოთხი წლის განმავლობაში. მის მისაღებად საჭირო იყო მიმართვისა და დამტკიცების პროცედურები ყოველწლიურად. საერთო ჯამში, 1952 წლისთვის, დახმარებამ დაახლოებით 14 მილიარდი დოლარი შეადგინა. მისი უმეტესობა, \$ 9,3 მილიარ-

დი იყო სუბსიდიები, დანარჩენი, - ძირითადად, სესხები და “პირობითი დახმარება”.

სუბსიდიები მოცემული იყო დოლარებში, რომელთა საშუალებითაც შეიძლებოდა საქონლისა და წარმოების საშუალებების იმპორტი. აღნიშნული სუბსიდიების დაფარვა არ იყო საჭირო. თუმცა, მთავრობებს მოეთხოვებოდათ, ადგილობრივი ვალუტით გადაეხადათ მათთვის გამოყოფილი დოლარის ექვივალენტის ოდენობა სპეციალურ ფონდებში (ექვივალენტური ფონდები). ამ სპეციალური სახსრების 95 პროცენტი (მო)ემსახურებოდა ეროვნული აღდგენის(რეკონსტრუქციის) ხელშეწყობას.[1]

მარშალის დახმარების პროგრამა გრძელდებოდა ოთხი წელი, 1952 წლის ივნისამდე. მთელი პერიოდის განმავლობაში (1948–1952), შეერთებულმა შტატებმა, მხოლოდ ევროპული ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის (OECD, დამფუძნებელი სახელწოდებაა OEEC) მსაჭიროებელ ქვეყნებს 13,12 მილიარდი დოლარის საერთო ღირებულების დახმარება გადასცა (რაც დღეს დაახლოებით 139 მილიარდი დოლარის ექვივალენტია).[2] მოგვიანებით, მარშალის გეგმა ასევე გამოყენებული იქნა იუგოსლავიის, იაპონიისა და აღმოსავლეთ აზიის ზოგიერთი ქვეყნისთვის.

მარშალის გეგმის ამერიკული მიზანი მდგომარეობდა, ევროპის ქვეყნების ომისშემდგომი ეკონომიკების აღდგენაში. ხოლო მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავშირმა უარი თქვა ამერიკის დახმარების შეთავაზებაზე და თავის მოკავშირეებსაც აუკრძალა მასში მონაწილეობის მიღება, მარშალის გეგმა, ცივი ომის ერთ-ერთ წარმოქმნელ ელემენტად იქცა. ამერიკის ყოფილი ვიცე-პრეზიდენტის, ჰენრი უოლესის აზრით, „მარშალის გეგმა“ იყო ცივი ომის ინსტრუმენტი სსრკ-ის წინააღმდეგ.[3]

ძირითადი ნაწილი

პროგრამას ეწოდა აშშ-ს სახელმწიფო მდივნისა და 1953 წლის ნობელის პრემიის ლაურეატის, ჯორჯ მარშალის (1947-1949) სახელის საპატივსაცემოდ. იგი შემუშავებული იქნა შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტში, პირველ რიგში, სახელმწიფო მდივნის, უილიამ ლ. კლეიტონისა (William L. Clayton) და დაგეგმვის აპარატის (ჯგუფის) ხელმძღვანელის, ჯორჯ კენანის (George F. Kennan) მიერ. პროგრამას სამი მიზანი ჰქონდა:

- 1). ევროპის გაჭირვებული და ნაწილობრივ მშიერი მოსახლეობის დახმარება;
- 2). საბჭოთა კავშირისა და კომუნიზმის გავლენის შეჩერება (იხ. შეკავების პოლიტიკა);

3). ეკონომიკური ვარდნის პრევენცია, რომელიც გავლენას მოახდენდა აშშ-ს გაყიდვების ბაზრებზე.[4]

გეგმა შემუშავდა 1947 წლის მაისში, 1948 წლის აპრილის მონვევის კონფერენციის მონაწილეთათვის და “ევროპაში ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის” (OEEC) დასაფუძნებლად. საბჭოთა კავშირი და ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები ასევე მონვეულნი იყვნენ აშშ-ს დახმარების საკითხებზე. თუმცა საბჭოთა კავშირი მალევე გამოეყო მას და ასევე აუკრძალა მონაწილეობა მის გავლენის ქვეშ მყოფ ევროპულ სახელმწიფოებს.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ვაშინგტონში პოლიტიკური ელიტა შეთანხმდა, რომ ასეთი კრიზისი აღარ უნდა განმეორებულიყო. პრეზიდენტ ჰარი ტრუმენის დროს, საგარეო საქმეთა სამინისტრო აქტიურ საგარეო პოლიტიკას ემხრობოდა, მაგრამ კონგრესმა უარი თქვა მასზე. თავდაპირველად არსებობდა მოსაზრება, რომ ბევრი რამ არ უნდა გაკეთებულიყო ევროპის აღსადგენად, და გამოითქვა იმედი, რომ რომ ბრიტანეთი და საფრანგეთი, მათივე კოლონიების დახმარებით უფრო სწრაფად შეძლებდნენ საკუთარი ეკონომიკების აღდგენას. მცირე პროგრესი იქნა მიღებული 1947 წლამდე; ცივმა ზამთარმა სიტუაცია კიდევ უფრო გააძნეავა. ევროპის ეკონომიკა, 1947 წელს, ჯერ კიდევ ჩამორჩებოდა თავისი ეფექტიანობის ომის დაწყებამდე დონეს. ის აჩვენებდა ზრდის მხოლოდ მცირე ნიშნებს; მაღალმა უმუშევრობამ და სურსათის დეფიციტმა რამდენიმე ქვეყანაში გაფიცვა და არეულობა გამოიწვია. სოფლის მეურნეობის წარმოებამ ომამდელი მდგომარეობის 83%-ს, სამრეწველო წარმოებამ 88% -ს, ხოლო ექსპორტმა 59% -ს მიაღწია.

ყველაზე მწვავე პრობლემა იყო საკვების ნაკლებობა. ომის დაწყებამდე დასავლეთ ევროპას სურსათი შეჰქონდა აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპიდან; მიწოდების ეს წყარო, ახლად გაჩენილმა „რკინის ფარდმა“ შეწყვიტა. განსაკუთრებით ცუდი მდგომარეობა იყო გერმანიაში, სადაც, 1946/1947 წლებში, თითოეულ მოქალაქეს დღეში მხოლოდ არაადეკვატური 1,800 კილოკალორიის მიღება შეეძლო.[5] უილიამ კლეიტონმა (William Clayton) ვაშინგტონს განუცხადა, რომ “მილიონობით ადამიანი ნელ-ნელა შიმშილით იღუპება”. [6] ეკონომიკის ვარდნისთვის თანაბრად მნიშვნელოვანი იყო ქვანახშირის დეფიციტი, რაც

კიდევ უფრო გაამძაფრა 1946/1947 წლის მიმდინარე ზამთარმა (როცა ასობით გერმანელი გაიყინა). ამ მიმდინარე მდგომარეობის დასრულების ჰუმანიტარული მიზანი იყო მარშალის გეგმის საფუძველი.

ერთადერთი დიდი სახელმწიფო, რომლის ინფრასტრუქტურა ომს თითქმის უვნებლად გადაურჩა, იყო შეერთებული შტატები. მოგვიანებით მან გაცილებით ფართომასშტაბიანი მონაწილეობა მიიღო ომში, ვიდრე ევროპის უმეტესმა ქვეყანამ (გარდა საბჭოთა კავშირისა) და მცირე ზარალი განიცადა საკუთარ ტერიტორიაზე. ამერიკული ოქროს მარაგი კვლავინდებურად არსებობდა, ისევე როგორც დიდი სასოფლო-სამეურნეო და სამრეწველო წარმოების ბაზა. ომის წლებში ქვეყანას ჰქონდა ისტორიაში ყველაზე სწრაფი ეკონომიკური ზრდა, რადგან იგი აწარმოებდა საკუთარი სამხედროებისთვის, მოკავშირეებისთვის და ასევე მონაწილეებისთვის. ომის შემდეგ, ქარხნები სწრაფად გადაეწყვენა სამომხმარებლო საქონლის წარმოებაზე და ომის წლების შემდეგ, სამხედრო პროდუქციის ბუმი, სწორედ სამომხმარებლო საქონლის მოხმარების ბუმი იქნა ჩანაცვლებული.

მარშალის გეგმის გამოცხადებამდე იგეგმებოდა ევროპის აღდგენა. აშშ-ს სახელმწიფო მდივანმა ჯეიმს ბირნსმა (James F. Byrnes) გეგმის აღწერილი ვერსია წარადგინა ე.წ. „იმედის სიტყვაში“ („Restatement of Policy on Germany“) შტუტგარტში, 1946 წლის 6 სექტემბერს. 1947 წელს გენერალმა ლუციუს დ. კლეიმ (Lucius D. Clay) მრეწველ ლევის ჰ. ბრაუნს (Lewis H. Brown) სთხოვა მოხსენება გაეკეთებინა ომის შემდგომი გერმანიის მდგომარეობისა და პრობლემების, და მათი გადაჭრის გზების შეთავაზების შესახებ.

ამერიკული სახსრებით, ევროპის აღმშენებლობის სასურველ ალტერნატივას დიდი ხნის განმავლობაში წარმოადგენდა, გერმანიისგან აუცილებელი საშუალებების მოთხოვნა, როგორც სამხედრო რეპარაცია (ანაზღაურება). 1944 წელს აშშ-ს ფინანსთა მინისტრის მიერ შემუშავებული იქნა (მისივე სახელის მიხედვით) მორგენტაუს გეგმა (Morgenthau-Plan). გეგმა ითვალისწინებდა გერმანიის დაყოფას და სამრეწველო საწარმოების დემონტაჟს (და მათი საშუალებით დაზარალებული სახელმწიფოების აღდგენას), რათა გერმანიისთვის კიდევ ერთი ომის წამოწყება ყოფილიყო შეუძლებელი. იმავე გზას გაჰყვა ფრანგი ჟან მონეს (Jean Monnet) პირველი გეგმა, რომლის მიხედვითაც საფრანგეთს უნდა მიეღო კონტროლი გერმანიის ქვანახშირის საბადოებზე რურის აუზსა და ზაარ-

ლანდში. 1946 წელს, საოკუპაციო სახელმწიფოები შეთანხმდნენ გერმანიაში დემონტაჟის მკაცრ გრაფიკზე; სამრეწველო საწარმოების დემონტაჟი 1950 წლამდე არ დასრულებულა. აღმოჩნდა, რომ გერმანიაში სიღარიბემ უარყოფითად იმოქმედა ევროპის განვითარებაზე, გერმანიის მოსახლეობის საკმარისი რაოდენობის საკვებით მომარაგება საოკუპაციო ძალებს უქმნიდა პრობლემებს.

ამ მიზეზებისა და საზოგადოების წინააღმდეგობის გამო, მას შემდეგ რაც ისინი (ე.ი. ეს ორი გეგმა) პრესაში გამოქვეყნდა, მათზე უარი ითქვა. ამასთან, ზოგიერთი იდეა შევიდა დირექტივაში JCS 1067 (Directive to the Commander in Chief of the U.S. Occupation Forces (JCS 1067) (April 1945)), რომელიც საფუძვლად დაედო აშშ-ს საოკუპაციო პოლიტიკას 1947 წლის ივლისამდე. გერმანიას ჩამოშორდა ზაარლანდი და ზემო სილეზია, ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი ტერიტორიები, წარმოების შეზღუდვის მიზნით განადგურდა სამოქალაქო ინდუსტრიული საწარმოები, ხოლო რურის აუზს ასევე ემუქრებოდა გამოცალკევება 1947 წლამდე. 1947 წლის აპრილის ბოლოს, პრეზიდენტი ტრუმანი და მისი სახელმწიფო მდივანი ჯორჯ მარშალი დარწმუნდნენ, რომ შეერთებულ შტატებს მნიშვნელოვანი დახმარება უნდა გაენია.

ევროპის ქვეყნების (მათ შორის გერმანიის) მხარდაჭერის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების მიზეზი გახდა ცივი ომის დასაწყისი. საბერძნეთში შექმნილი ვითარების საპასუხოდ, ტრუმენმა 1947 წლის 12 მარტს გამოაცხადა ტრუმენის დოქტრინა, რომლის თანახმად, აშშ მხარს დაუჭერდა ყველა „თავისუფალ ხალხს“ მმართველობის ტოტალიტარული ფორმების წინააღმდეგ ბრძოლაში. სამხედრო(ომის) კონფერენციების გადაწყვეტილებების თანახმად, საბერძნეთი წარმოადგენდა ბრიტანეთის გავლენის სფეროს; ამის მიუხედავად, საბჭოთა კავშირმა, მიმდინარე სამოქალაქო ომში მხარი დაუჭირა იქაურ კომუნისტებს. ბრიტანეთი უძლური აღმოჩნდა, თავად გამკლავებოდა წამოჭრილ სირთულეს; მან დახმარება სთხოვა აშშ-ს.

1947 წლის 5 ივნისს ჰარვარდის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულთა თორმეტწუთიან გამოსვლაში მარშალმა გამოაცხადა:

„შეერთებული შტატების მთავრობისთვის არც მართებული იქნებოდა და არც შედეგის მომტანი, შეედგინა საკუთარი პროგრამა ევროპული

ეკონომიკური აღმშენებლობის შესახებ. ეს თავად ევროპელების საქმეა, მე მჯერა, რომ ინიციატივა ევროპიდან უნდა წამოვიდეს. ჩვენი როლი უნდა იყოს ხელის შეწყობა ევროპული პროგრამის შემუშავებისა და მოგვიანებით ამ პროგრამის მხარდაჭერის საქმეში, რამდენადაც ეს ჩვენთვის შესაძლებელია. პროგრამა უნდა იყოს კოლაბორაციული, რომელსაც დაეთანხმება მრავალი, თუ არა ყველა ევროპელი ქვეყანა.” - ჯორჯ ს. მარშალი (“It would be neither fitting nor efficacious for this Government to undertake to draw up unilaterally a program designed to place Europe on its feet economically. This is the business of the Europeans. The initiative, I think, must come from Europe. The role of this country should consist of friendly aid in the drafting of a European program and of later support of such a program so far as it may be practical for us to do so. The program should be a joint one, agreed to by a number, if not all European nations.” - George C. Marshall).

ჯორჯ კენანმა (George F. Kennan), მარშალის დავალებით უკვე 1947 წლის მაისში, შეიმუშავა ასეთი პროგრამის ძირითადი მახასიათებლები. თავდაპირველად დაგეგმილი იყო ომის მონაწილე ყველა ქვეყნის მხარდაჭერა. მაგრამ საბჭოთა კავშირმა თავის გავლენის სფეროში მყოფ ზოგიერთი ქვეყანა აიძულა, უარი ეთქვა ფინანსურ საშუალებებზე. იმ დროს ჩეხოსლოვაკიასაც კი, რომელიც ჯერ კიდევ დემოკრატიული იყო, უარის თქმა მოუწია მოსკოვის მხრიდან ზეწოლის გამო. ასე რომ, მხოლოდ დასავლეთის ქვეყნებს შეეძლოთ ესარგებლათ ამით. ნეიტრალურმა სახელმწიფოებმა, როგორიცაა შვეიცარია და შვედეთი, ასევე მიიღეს ფინანსური დახმარება.

მას შემდეგ, რაც რამდენიმე კონფერენციაზე განიხილეს მარშალის გეგმის დეტალები, 1948 წლის 3 აპრილს, პრეზიდენტმა ტრუმენმა ხელი მოაწერა მარშალის გეგმის აქტს („Foreign Assistance Act of 1948“/“1948 წლის საგარეო დახმარების აქტი“). 1948 წლის 16 აპრილს, 16 ევროპულმა ქვეყანამ, ფინანსური დახმარების კოორდინაციის მიზნით დააფუძნა (დღევანდელი OECD-ს წინამორბედი) ევროპული ეკონომიკური თანამშრომლობის კომიტეტი (OEEC). შეერთებულმა შტატებმა 1952 წლამდე უზრუნველყო ამ ქვეყნების ფინანსური მხარდაჭერა ევროპის რეკონსტრუქციის პროგრამის (ERP) მეშვეობით. ამ პროგრამას თან ახლდა საინფორმაციო კამპანია მონაწილე სახელმწიფოთა მოსახლეობისთვის, რაც დღევანდელი გადმოსახედიდან ეფუძნებოდა პრაქტიკულ რჩე-

ვებს, პოლიტიკურ განათლებასა და პროპაგანდას. დახმარების თანხების განკარგვის მიზნით, 1948 წელს დაარსდა ECA (The Economic Cooperation Administration), რომელიც 1951 წელს შეიცვალა MSA (The Mutual Security Agency)-ით. 1949 წლის 30 ოქტომბერს გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა ასევე შეუერთდა OEEC-ს.

დასკვნა

ომის შემდეგ, დასავლეთის სამყაროს ეკონომიკამ განიცადა უზომო აღმასვლა, რაც „ეკონომიკური სასწაულის“ სახელწოდებით შევიდა ისტორიაში. აღიშნული მოვლენის ეს მოულოდნელად ჩქარი, პოზიტიური ეკონომიკური განვითარება განსხვავებული ფაქტორებით იქნა შესაძლებელი: ტექნიკური პროგრესი, სწრაფად კლებადი ფასები ენერგო-რესურსებზე, ზრდაზე ორიენტირებული ეკონომიკური პოლიტიკა და ამერიკული დახმარების პროგრამა, განსაკუთრებით ე.წ. ERP-Program („European Recovery Program“), ანუ ე.წ. მარშალის დახმარება, რაც 1947 წელს ამერიკის საგარეო საქმეთა მინისტრის (სახელმწიფო მდივნის) ჯორჯ მარშალის (George Marshall) მიერ იქნა სტიმულირებული. [7]

თუმცა, რიგმა ისტორიკოსებმა ეჭვქვეშ დააყენეს ეკონომისტების მიერ გამოთქმული მოსაზრება, მარშალის გეგმის ეფექტურობის თაობაზე, რაც ბევრს წარმატებულად მიაჩნია.

პროგრამის დასრულების შემდეგ, ყველა მონაწილე სახელმწიფოს ეკონომიკა, გარდა გერმანიისა, უფრო ძლიერი იყო, ვიდრე - ომამდე. მომდევნო ორი ათწლეულის განმავლობაში დასავლეთ ევროპაში დაფიქსირდა უპრეცედენტო კეთილდღეობა, რომელიც ომის შემდგომი ბუმის სახელითაა ცნობილი. მარშალის გეგმამ, არც თუ ისე უმნიშვნელო, მაგრამ არც თუ ისე განსაკუთრებული წვლილი შეიტანა ამ აღმავლობის სტიმულირებაში. მაგ., ეკონომიკის ისტორიკოსმა ბარი აიხენგრინმა (Barry Eichengreen), ე.წ. ERP-ს (European Recovery Programme) მეშვეობით, წმინდა ნომინალურ გამობატულებაში გაიანგარიშა მთლიანი შიდა პროდუქტის ყოველწლიური 0,5 პროცენტითი ზრდა 1948 წლიდან 1951 წლამდე, რამაც 16 ბენეფიციარი ქვეყნის ეროვნული შემოსავლის 3 პროცენტზე ნაკლები შეადგინა. [8]

მარშალის გეგმა ასევე განიხილება, როგორც პირველი ნაბიჯი ევროინტეგრაციისკენ. საბაჟო ბარიერების დემონტაჟის წინაპირობა იყო ერთობლივი ინსტიტუციის (OEEC) შექმნა. მისი ერთ-ერთი

სავარაუდო გამოვლინებას წარმოადგენს კომპანიებში ამერიკული ლიდერობის სტილის სისტემატური მიღება. მრავალი მკვლევარი, ომის შემდეგ დასავლეთ ევროპის ქვეყნების სწრაფ ზრდას ამ ლიბერალიზაციის პოლიტიკას უკავშირებს, რაც უზრუნველყოფს სახელმწიფოთაშორისი სავაჭრო შეზღუდვების შემცირებას ან გაუქმებას.[9]

მარშალის გეგმა თავის ერთ-ერთ მიზნად ისახავდა ევროპის „გაერთიანებას“, ე.ი. ყოველგვარი სავალუტო და საბაჟო ბარიერების გაუქმებას როგორც თავად ევროპაში, ისე ევროპასა და აშშ-ს შორის, კერძოდ ვარაუდობდა რურის ქვანახშირისა და ლოტარინგიის რკინის მადნის გაერთიანებას, და ერთიანი ევროპული ბაზრის შექმნას. 1950 წლის მაისში, ეს გეგმა განხორციელდა კონკრეტული ფორმით - ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანების სახით (ე.წ. „The Schuman Declaration“). მსგავს გაერთიანებაში განვერიანების მსურველ ქვეყნების ევალეზოდატ განეხორციელებინათ რიგი ღონისძიებები: 1) მას შემდეგ რაც ეს ქვეყნები ხელს მოაწერდნენ ჟენევისა და ჰააგის კონვენციებს საბაჟო ტარიფების დანებისა და „მრავალმხრივი“ ვაჭრობის შესახებ, ისინი ვალდებული იყვნენ, 1949 წლის დეკემბერში, ნაწილობრივ გაეუქმებინათ(შეეჩერებინათ) საიმპორტო ლიცენზიის სისტემა; 2) ინგლისისა და საფრანგეთის მიერ სავალუტო კურსის მესამედ დანების შემდეგ, დანარჩენი 28 ქვეყანა იძულებული იყო, რომ 1949 წლის სექტემბერში კვლავ მოეხდინა საკუთარი ვალუტის დევაღაცია. ყველა ეს ღონისძიება მიზნად ისახავდა ამერიკული კაპიტალისთვის ამ ქვეყნებში ნედლეულის დაბალ ფასად შესყიდვისა და ევროპის სხვადასხვა სანარმოში ხელსაყრელი კაპიტალდაბანდების შესაძლებლობის უზრუნველყოფას.

მარშალის გეგმა ხასიათდებოდა ამერიკისთვის ხელსაყრელი პირობებით, რაც გამოიხატებოდა შემდეგში:

1) დასავლეთევროპული ქვეყნები, რომლებიც საჭიროებდნენ (და ითხოვდნენ) წარმოების საშუალებებისა და ნედლეულს, დახმარების სახით იღებდნენ სამომხმარებლო საგნებსა და მზა ნაწარმას. განუღო დამარებაში აგრეთვე დიდი წილი ეკავა კვების პროდუქტებსა და სხვა სასოფლო სა-მეურნეო პროდუქციას(ჭარბად იყო წაროდგენილი კვების და სხვა სოფლის მეურნეობის პროდუქტი), რაც იმას ნიშნავდა, რომ შეერთებული შტატები ესწრაფოდა თავისი ჭარბი აგრალური საქონლის რეალზაციას და არა, საკუთარი მეურნეობების აღ-

დგენის მსაჭიროებელ, დასავლეთევროპული სახელმწიფოების ეკონომიკურ მოთხოვნათა დაკმაყოფილებას.

2) დახმარების მიმღები ქვეყნებისთვის, მარშალის გეგმის მიხედვით არსებობდა გარკვეული შეზღუდვები თავისუფალი ვაჭრობის მიმართულებით. ამ კუთხით, განსაკუთრებით ნიშანდობლივია აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ვაჭრობის აკრძალვა, რისი მიხედვითაც მაგ., საფრანგეთს არ შეეძლო მოეხდინა პოლონური ქვანახშირის იმპორტირება, რომლის ფასიც შეადგენდა ტონაზე 12 დოლარს, სამაგიეროდ მას ქვეყანაში უნდა შეეტანა, ტონაზე 20 დოლარის ღირებულების ამერიკული ქვანახშირი. აგრეთვე, მაგ., ინგლისს, მარშალის აღდგენის გეგმის თანახმად, აკრძალული ჰქონდა ეწარმოებინა მარცვლეულის იმპორტი კანადიდან.

3) მარშალის გეგმის მიხედვით, დახმარების გაწევის წინაპირობას ფულად-საკრედიტო სისტემის სფეროში წარმოადგენდა კატეგორიული მოთხოვნა დასავლეთევროპული სახელმწიფოების მიერ საბიუჯეტო წონასწორობის აღდგენა; არა მხოლოდ ეკვივალენტური ფონდის გამოყენება, არამედ, - ფულად-საკრედიტო გარდაქმნაც; ამ ქვეყნების ფინანსები, ფაქტობრივად რეგულირდებოდა ამერიკის ნება-სურვილით. გეგმა ასევე ითვალისწინებდა იმას, რომ დახმარების საერთო თანხის 20 % უნდა დაფარულიყო ნედლეულის ექსპორტით, რასაც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ამერიკისთვის, რამდენადაც ამარტივებდა შტატების მომარაგებას სტრატეგიული ნედლეულით და მის შეღწევას დასავლეთევროპული სახელმწიფოების კოლონიებში.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით შეიძლება ითქვას, რომ მარშალის გეგმა გავლენას ახდენდა დასავლეთევროპული ქვეყნების ეკონომიკებზე. დახმარების შედეგად ამ ქვეყნების ეკონომიკური აღდგენამ შეიძინა მახინჯი ფორმები, რამაც კიდევ უფრო გააღრმავა ევროპის სახელმწიფოთა დამოკიდებულება ამერიკის შეერთებულ შტატებზე.[10]

მიუხედავად ამისა, მარშალის გეგმამ, ფინანსური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი ნაწილის უზრუნველყოფით ეკონომიკის ძირითად სექტორში, ხელი შეუწყო ევროპის რეკონსტრუქციის დაჩქარებულ პროცესს, ინფრასტრუქტურის აღდგენისა და მოდერნიზების მიმართულებით. მისი უშუალო დახმარების შედეგს წარმოადგენდა მატერიალური კეთილდღეობის არნახული ზრდა დასავლეთევროპის ქვეყნებში და ყველაზე მთავარი, - ახალი ევროპის დაბადება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Wilfried Loth: Die Teilung der Welt 1941–1945, München 1982, ISBN 3-423-04012-2, S. 204 ff.
2. Marshallplan – Wikipedia, <https://de.wikipedia.org/wiki/Marshallplan>.
3. МГУ, Исторический факультет, Г. Е. Минасян, Левые силы США против «холодной войны» (1945—1948).
4. Der Marshallplan.geschichte-lexikon.de.
5. Alan S. Milward: The Reconstruction of Western Europe.
6. Gregory A. Fossedal: Our Finest Hour. Vom Kampf gegen den Hunger. In: Die Zeit, Nr. 11/1946.
7. Das Wirtschaftswunder – Einleitung - Forum OÖ Geschichte; www.oogeschichte.at.
8. Aufbauhilfe für das zerstörte Europa. In: FAZ, 3. April 2008.
9. შდრ. მაგ., Werner Bührer: Erzwangene oder freiwillige Liberalisierung? Die USA, die OEEC und die west-deutsche Außenhandelspolitik 1949–1952, in: Ludolf Herbst (Hrsg.) et al.: Vom Marshallplan zur EWG – Die Eingliederung der Bundesrepublik Deutschland in die westliche Welt. Oldenbourg Verlag, München 1990, S. 139 ff, hier S. 161.
10. Е. А. Пигулевская (перевод с японского). Иностранный капитал в Японии. - г. Москва: издательство иностранной литературы, 1956 г. - С. с. 27-30. - 415 с)
11. Karchava, L., 2012. Business-communications. Tbilisi, Loi, 328.
12. Karchava, L., 2018. ბიზნესკომუნიკაციების თეორიული საფუძვლები და მისი კავშირი სხვა მეცნიერებებთან. The New Economist, 13(3, 2018), pp.1-1.

**„THE MARSHALL PLAN“ AND ITS ECONOMIC AND POLITICAL
CONSEQUENCES FOR THE USA - WESTERN EUROPE“**

Vasil Khizanishvili

Doctor of Social Sciences in Economics
Invited Professor of Telavi State University

ABSTRACT

The Marshall Plan, officially known as the European Recovery Program (ERP), was a major reconstruction program of the United States of America that benefited the United States and Western Europe, which suffered the consequences of the war after World War II. The programme had three objectives: 1). Aid to Europe's distressed and partly starving population; 2). Curbing the influence of the Soviet Union and communism (see containment policy); 3). Preventing an economic downturn with an impact on US markets.

The Marshall Plan is seen as the first step towards European integration. The establishment of a common institution (the OEEC) was a prerequisite for the reduction of customs barriers. One intended consequence was the systematic adoption of American management style in companies. Many researchers attribute the rapid growth of Western European countries after the war primarily to this liberalization policy, which reduced or eliminated interstate commerce restrictions.

The Marshall Plan played certain roll on the economies of Western European countries and had considerable influence on them. This assistance has deepened the dependence of Western European countries on the United States. However, the Marshall Plan facilitated to the accelerated process of European reconstruction. The result of its direct aid was an unprecedented increase in material prosperity in the countries of Western Europe and, above all, the birth of a new Europe.

Keywords: Marshall Plan, Institution, Liberalization

ПЕРСПЕКТИВЫ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ ВО ВРЕМЯ ПАНДЕМИИ „COVID-19”

ЛАША ТАБАТАДЗЕ

Доктор бизнес администрирования
Ассоциированный профессор Кавказского
международного университета
Ел.почта: l_tabatadze9@yahoo.com
Тел.: 599237799

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы шокового воздействия коронавируса на мировую экономику, погрузив его в глубокую рецессию. По прогнозам Всемирного банка, в этом году экономику планеты ждет сжатие на 5,2%. Мировой прогноз сопряжен с крайней степенью неопределенности. Экономические последствия зависят от факторов, взаимодействие которых трудно предсказать, в том числе от развития пандемии, интенсивности и эффективности мер сдерживания, масштабов нарушений поставок, последствий резкого ужесточения условий на мировых финансовых рынках, сдвигов в структуре расходов, изменений в поведении (например, несклонности людей посещать торговые центры и пользоваться общественным транспортом), от влияния на уверенность и волатильности цен на биржевые товары.

Многие страны сталкиваются с многоуровневым кризисом, который включает шок в области здравоохранения, сбой в экономике вследствие внутренних факторов, резкое падение внешнего спроса, разворот потоков капитала и обвал цен на биржевые товары. При этом преобладают риски ухудшения ситуации. Поскольку экономические последствия включают особенно сильные потрясения в отдельных секторах, директивным органам необходимо будет принять значительные адресные меры налогового-бюджетной, денежно-кредитной и финансовой политики для поддержки пострадавших домашних хозяйств и предприятий.

Такие действия помогут сохранить существующие экономические отношения на протяжении всего периода прекращения деятельности и принципиально важны для того, чтобы после ослабления пандемии и отмены мер сдерживания можно было постепенно вернуться к нормальному уровню активности.

Рассматриваются ключевые аспекты экономических потрясений, уже вошедших в историю. Выдвинуты безотлагательные действия для смягчения последствий пандемии для здоровья и экономики, защиты уязвимых групп населения и создания условий для устойчивого восстановления. Представлены выводы на будущее успешное развитие макроэкономических факторов.

Ключевые слова: мировая экономика, пандемия экономика.

ВСТУПЛЕНИЕ

Пандемия COVID-19 распространяется с угрожающей скоростью, заразив миллионы людей и практически остановив экономическую деятельность, поскольку страны ввели жесткие ограничения на передвижение, чтобы остановить распространение вируса. По мере роста здоровья и человеческих жертв экономический ущерб уже очевиден и представляет собой самый большой экономический шок, который мир испытал за последние десятилетия. В «Глобальных экономических перспективах на июнь 2020 года» описываются как ближайшая, так и ближайшая перспектива воздействия пандемии, а также долгосрочный ущерб, который она нанесла перспективам роста. Базовый прогноз предусматривает сокращение мирового ВВП на 5,2 процента в 2020 году с использованием весов рыночных обменных курсов - это самая глубокая глобальная рецессия за последние десятилетия, несмотря на чрезвычайные усилия правительств по противодействию спаду с помощью финансовой и денежно-кредитной политики. Ожидается, что в более долгосрочном плане глубокая рецессия, спровоцированная пандемией, оставит стойкие шрамы из-за сокращения инвестиций, эрозии человеческого капитала из-за потери работы и образования, а также фрагментации глобальных торговых связей и связей между поставщиками. Кризис подчеркивает необходимость безотлагательных действий для смягчения последствий пандемии для здоровья и экономики, защиты уязвимых групп населения и создания условий для устойчивого восстановления. Для стран с формиру-

ющимся рынком и развивающихся стран, многие из которых сталкиваются с серьезной уязвимостью, критически важно укреплять системы общественного здравоохранения, решать проблемы, связанные с неформальным сектором, и проводить реформы, которые будут поддерживать уверенный и устойчивый рост после того, как кризис в области здравоохранения утихнет.

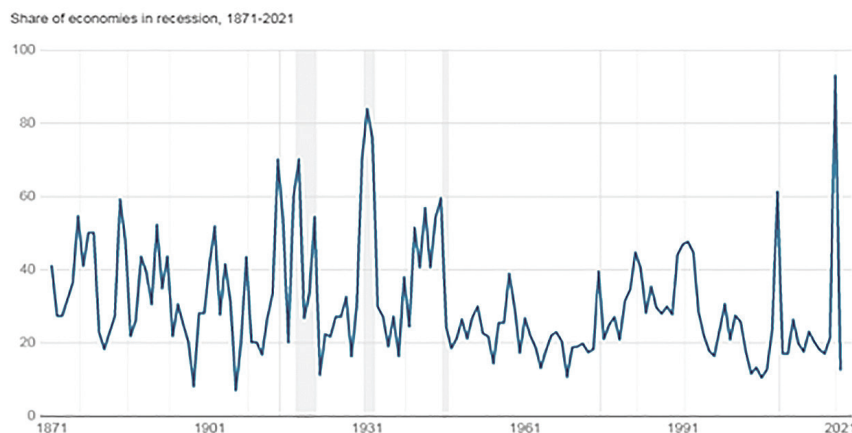
ИСТОРИЧЕСКОЕ СОКРАЩЕНИЕ ДОХОДА НА ДУШУ НАСЕЛЕНИЯ

Ожидается, что пандемия ввергнет большинство стран в рецессию в 2020 году, при этом доход на душу населения сократится в самой большой части стран мира с 1870 года. Прогнозируется, что страны с развитой экономикой сократятся на 7 процентов. [1] Эта слабость отразится на перспективах стран с формирующимся рынком и развивающихся стран, которые, по прогнозам, сократятся на 2,5 процента, поскольку они справятся со своими собственными вспышками вируса внутри страны. Это будет самый слабый показатель для данной группы экономик по крайней мере за шестьдесят лет. Кризис подчеркивает необходимость безотлагательных действий для смягчения последствий пандемии для здоровья и экономики, защиты уязвимых групп населения и создания условий для длительного восстановления. Ожидается, что в 2020 году большинство стран столкнется с рецессией.

Каждый регион подвержен значительному снижению темпов роста. Восточная Азия и Тихоо-

Диаграмма 1. Доля экономики в рецессии, 1871-2021 гг.

(Доля стран с ежегодным сокращением ВВП на душу населения. Затененные области относятся к глобальным рецессиям. Данные на 2020-2021 годы являются прогнозами.) [1]

კეანსკი რეგიონი გაიზარდოს მხოლოდ 0,5%. სამხრეთი აზია შემცირდება 2,7%, ქვეყნები აფრიკის სამხრეთიდან საჰარის - 2,8%, მახლობელი აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი აფრიკა - 4,2%, ევროპა და ცენტრალური აზია - 4,7%, ხოლო ლათინური ამერიკა - 7,2%. მოსალოდნელია, რომ ეს ვარდნები დააბრუნებს წინსვლის წლებს მიზნების განხორციელების სფეროში და დააბრუნებს მილიონობით ადამიანს უკიდურესი ღატაკობის მდგომარეობაში. [3]

ქვეყნები, რომლებიც ახალი ბაზარი და განვითარებული ქვეყნები იქნებიან, შეხვდებიან ეკონომიკური სირთულეებისგან: წინააღმდეგობა დაწინაურებული სისტემების ჯანდაცვაზე, ვაჭრობის და ტურისტული ინდუსტრიის შემცირებით, ფულადური გადართვების, შეზღუდული ნაკადების კაპიტალი და მკაცრები ფინანსური პირობები წინააღმდეგობაში გაიზარდოს ვაჭრობის ვალდებულებების. განსაკუთრებით მძიმედ დაზარდდებიან ექსპორტიორები ენერგონატარების ან ინდუსტრიული საქონლის. პანდემია და ძალისხმევა მისი შეზღუდვის გამოწვევდა უპრეცედენტო ვაჭრობის შემცირებას ნავთობზე და ვაჭრობის ღირებულების შემცირებას ნავთობზე. სურვილი მეტალებზე და დაკავშირებული ტრანსპორტის საქონლები, როგორც რეზინა და პლატინა, რომელიც გამოიყენება ავტომობილების ნაწილებისთვის, ასევე შემცირდა. თუმცა სოფლისმეურნეობის ბაზრები მთელს მსოფლიოში კარგად უზრუნველყოფილია, ვაჭრობის შეზღუდვები და შეცდომები მიწოდების ჯაჭვებში შეიძლება გამოიწვიოს პრობლემები საკვების უსაფრთხოებაში.

რეცესია COVID-19 გამოიწვია ყველაზე სწრაფი და მკვეთრი შემცირებით კონსენსუსური პროგნოზების

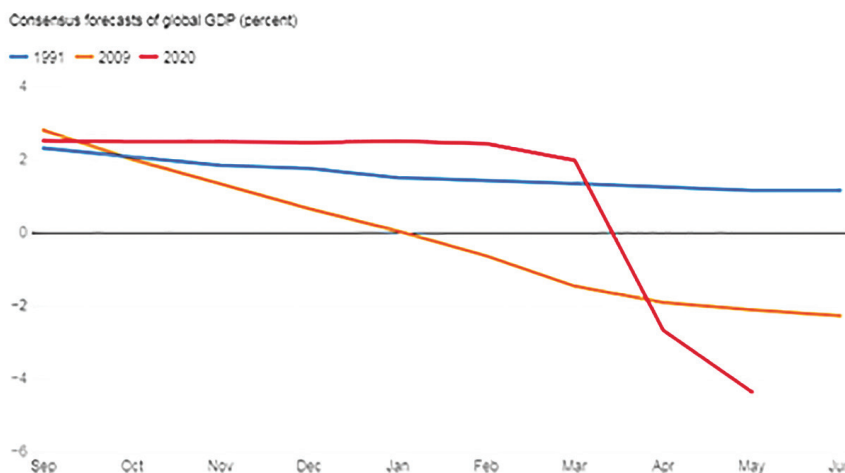
გაიზარდოს ყველა მსოფლიო რეცესიის შემთხვევაში 1990 წლიდან.

განსაკუთრებით მძიმედ ასპექტად პროგნოზის გამოდის ჰუმანური და ეკონომიკური ზარალი, რომელიც გლობალური რეცესია მიიყვანს ეკონომიკის მსხვილ, ნეფორმალურ სექტორებში, რომლებიც შეადგენს დაახლოებით მესამედს მსოფლიო მშპ-ს და დაახლოებით 70% მსოფლიო მოსახლეობის ქვეყნებში, რომლებიც ახალი ბაზარი და განვითარებული ქვეყნები იქნებიან. პოლიტიკის მხარდებიან ახალი ღონისძიებები შემოსავლის ამიერი მუშაკების და კრედიტული მხარდებისთვის ამიერი კომპანიებისთვის.

დოღოსრული ზარალი პოტენციური მსოფლიო მშპ-ს, მოსახლეობის წარმოების სიჩქარე

გლობალური ეკონომიკური პერსპექტივები» 2020 წლის ივნისიდან კონსენსუსური პროგნოზები განიხილება შესაძლებელი შედეგები მსოფლიო რეცესიის: შემცირება პოტენციური მოცულობის წარმოების, რომელიც ეკონომიკა შეიძლება მიაღწიოს მთლიანი დატვირთვით და მთლიანი მოსახლეობის წარმოების სიჩქარე. ძალისხმევა შეზღუდვისთვის COVID-19 ქვეყნებში, რომლებიც ახალი ბაზარი და განვითარებული ქვეყნები იქნებიან, მათ შორის ქვეყნები დაბალი შემოსავლით და შეზღუდული შესაძლებლობებით ჯანდაცვაზე, შეიძლება გამოიწვიოს უფრო მსხვილი და ხანგრძლივი რეცესია, რაც გააძლიერებს მრავალწლიურ ტენდენციას დაგვიანების პოტენციური ზრდის და წარმოების სიჩქარე. მრავალი ქვეყნები, რომლებიც ახალი ბაზარი და განვითარებული ქვეყნები იქნებიან, უკვე დემონსტრირებენ

დიაგრამა 2. კონსენსუსური პროგნოზები მსოფლიო მშპ-ს (პროცენტში)
(სექტემბერიდან დეკემბერიდან პროგნოზები, რომლებიც გაკეთდა წინა წელს, ხოლო იანვარიდან ივნისი - მონაცემები ამ წელიწადისთვის. მონაცემები 1991 წლისთვის ეხება მხოლოდ ქვეყნებს განვითარებული ეკონომიკის მქონეებს.) [3]

როვლი более слабый рост до этого кризиса. Шок от COVID-19 теперь еще больше усложняет проблемы, с которыми сталкиваются эти экономики. Еще одна важная особенность нынешнего ландшафта - исторический обвал спроса на нефть и цен на нефть. [4] Низкие цены на нефть могут в лучшем случае оказать временную первоначальную поддержку росту после снятия ограничений на экономическую деятельность. Однако даже после восстановления спроса неблагоприятные воздействия на экспортеров энергии могут перевесить любые выгоды для деятельности импортеров энергии. Низкие цены на нефть дают производителям нефти возможность диверсифицировать свою экономику. Кроме того, недавнее падение цен на нефть может придать дополнительный импульс реформам в области субсидирования энергии и углубить их, как только стихнет кризис в области здравоохранения. Перед лицом этой тревожной перспективы первоочередной задачей для политиков является решение проблемы кризиса здравоохранения и сдерживание краткосрочного экономического ущерба. В более долгосрочной перспективе властям необходимо провести комплексные программы реформ для улучшения основных факторов экономического роста, как только кризис закончится. Политика восстановления как в краткосрочной, так и в долгосрочной перспективе предполагает укрепление служб здравоохранения и принятие целевых мер стимулирования, чтобы помочь возобновить рост, включая поддержку частного сектора и получение денег напрямую людям. В

период смягчения последствий странам следует сосредоточить внимание на поддержании экономической активности с поддержкой домохозяйств, фирм и основных услуг. Глобальная координация и сотрудничество мер, необходимых для замедления распространения пандемии, и экономических действий, необходимых для смягчения экономического ущерба, включая международную поддержку, обеспечивают наибольшие шансы на достижение целей общественного здравоохранения и обеспечение устойчивого глобального восстановления.

ВЫВОДЫ:

- Пандемия, по всей вероятности, более пагубно скажется на здравоохранении и экономике стран с обширным неформальным сектором экономики.
- Пандемия наносит тяжелый ущерб населению и экономике беднейших стран.
- У каждого региона есть свои слабости, определяющие его уязвимость к пандемии и связанному с ней экономическому спаду.
- Сбои в глобальных производственно-сбытовых цепях способны усугубить шоковое воздействие пандемии на торговлю, производство и финансовые рынки.
- Весьма вероятно, что глубокая рецессия нанесет долговременный ущерб инвестициям, приведет к истощению человеческого капитала вследствие безработицы и спровоцирует нарушение глобальных торговых и производственно-бытовых связей.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА:

1. Kikutadze, V. and Tabatadze, L., 2016. Diversification of funding models of higher education service market in Georgia. In 5th EURASIAN MULTIDISCIPLINARY FORUM, EMF 2016 27-28 October, Tbilisi, Georgia (p. 56).
2. Lomia, E., 2020. The Evaluation of Russia's foreign policy towards Georgia following the 'Rose Revolution'. Journal of Liberty and International affairs, 6(1), pp.112-128.
3. Lomia, E., 2017. The United States-Russia Relations Before and After Russia's Intervention in Georgia and Ukraine.
4. LOMIA, E., Key Features of the US-Georgia Relations: Mutual Alliance and Strategic Partnership. SECTION II: Literature, Women's Issues, Education, p.54.
5. Lomia, T. and Lomia, E., 2020. ECONOMIC AND POLITICAL SUPPORT OF THE EUROPEAN UNION TO GEORGIA: RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE EU-GEORGIA RELATIONS. International Journal Vallis Aurea, 6(1), pp.35-43.
6. Pavliashvili S., Zigzags of inflation in Post-Soviet Georgia, Academu press. San-Fransisco. Sacramento. Copyright 2011

7. Pavliashvili, S., 2011. THE WORLD ECONOMIC CRISIS AND GEORGIA. The Caucasus & Globalization, 5(3-4), pp.54-62.
8. Pavliashvili, S. and Gubeladze, D., AGRARIAN RURAL AND REGIONAL POLITICAL STRATEGIES IN AGRICULTURE. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015 (p. 397).
9. Pavliashvili, S., PECULIARITIES OF STATE PROPERTY PRIVATIZATION AND ITS SOCIAL-ECONOMIC RESULTS IN GEORGIA. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013 (p. 53).
10. Tabatadze, L., 2015. Strategic directions of strengthening competition on higher education market of Georgia. European Scientific Journal.
11. Tabatadze, L., 2020. The New Vision of Modern Management Theory. The New Economist, 15(1, 2020), pp.1-1.
12. <https://www.worldbank.org/> - Последняя проверка – 09.09.2020;
13. <https://www.ebrd.com/home> - Последняя проверка – 09.09.2020
14. https://www.wto.org/english/news_e/news_e.htm - Последняя проверка – 09.09.2020
15. <https://www.forbes.com/> - Последняя проверка – 09.09.2020
16. <https://www.weforum.org/> - Последняя проверка – 09.09.2020

PROSPECTS FOR THE GLOBAL ECONOMY DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Lasha Tabatadze

Doctor of Business Administration,
Associated Professor of Caucasus International University

ABSTRACT

The article examines the shock impact of the coronavirus on the global economy, plunging it into a deep recession. According to the forecasts of the World Bank, this year the planet's economy will contract by 5.2%. The global forecast is fraught with extreme uncertainty. Economic impacts depend on factors that are difficult to predict interactions, including the development of the pandemic, the intensity and effectiveness of containment measures, the magnitude of supply disruptions, the impact of a dramatic tightening of conditions in global financial markets, shifts in spending patterns, changes in behavior (for example, reluctance of people shopping malls and public transportation), from the impact on confidence and volatility in commodity prices.

Many countries are facing a multi-layered crisis that includes a health shock, domestic disruptions to the economy, a sharp drop in external demand, a reversal in capital flows and a collapse in commodity prices. At the same time, risks of deterioration of the situation prevail. Because the economic impact includes particularly severe shocks in selected sectors, policymakers will need to take significant targeted fiscal, monetary and financial policy measures to support affected households and businesses. Such action will help maintain existing economic relationships throughout the shutdown and are essential to ensure that, once the pandemic has weakened and containment measures removed, a gradual return to normal activity levels can be made. The key aspects of historical economic shocks are considered. Urgent actions were put forward to mitigate the health and economic impact of the pandemic, protect vulnerable populations and create conditions for sustainable recovery. Conclusions for the future successful development of macroeconomic factors are presented.

Keywords: global economy, pandemic economy.

ტურიზმი როგორც ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულება საქართველოში

ლოიდ ქარჩავა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
პროფესორი.

ელ.ფოსტა: loidk@yahoo.com

ელენე კუტალაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაგისტრანტი
ელ.ფოსტა: elene.napo@gmail.com

ანოტაცია

სტატიაში განხილულია ტურიზმის განვითარების ისტორია და ის ეტაპები, რაც სხვადასხვა ქვეყნებმა დღემდე განვლეს, უფრო დაწვრილებით კი საქართველოში ტურიზმის განვითარების საფეხურებზე და სახელმწიფოს მიერ შეტანილ წვლილზე, გრძელვადიან პერსპექტივებიდან საუკეთესო შედეგის მიღებაზე, ქვეყნის პოლულარიზაციის გაზრდაზე, მთავრობის შემუშავებულ ტურისტულ პროგრამებზე, დასახული მიზნებისა და ამოცანების დეტალურ განხილვაზე. საქართველოს გააჩნია საკმაოდ დიდი პოტენციალი ტურიზმის სფეროში, რადგან ის გამოირჩევა უძველესი კულტურით, ლამაზი ბუნებით, ისტორიული შენობა-ნაგებობებით, მრავალმხრივი ლანდშაფტითა და სტუმართმოყვარე ხალხით.

სტატიის ბოლოს გაკეთებულია დასკვნა, რომ ტურიზმს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ბევრი ქვეყნისთვის, ვინაიდან მას დასაქმების მზარდი შესაძლებლობები და ადგილობრივი ბიზნესისთვის დიდი ფულადი შემოსავლები მოაქვს. პირველ რიგში, საჭიროა ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმების შემუშავება, როგორც ეროვნულ, ისე რეგიონალურ დონეებზე და მათი მიღება ყველა დაინტერესებულ მხარესთან მჭიდრო კონსულტაციის გზით. გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმების შემუშავებისას მნიშვნელოვანია, რომ მათ პირველ რიგში სამთავრობო სტრუქტურებმა გამოიჩინონ ინიციატივა, კერძო სტრუქტურებს მისცენ სტიმული ერთობლივად და განახორციელონ სწორად დაგეგმილი სტრატეგიის შესაბამისი პროექტები.

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი, ტურიზმის ბიზნესი, საერთაშორისო ტურიზმი, საოჯახო ტურიზმი, სახელმწიფო ხელშეწყობა.

შესავალი

ტურიზმის ნიშნები და განვითარება ანტიკური ხანიდან იწყება, თუმცა მაშინ მას ბევრად პრიმიტიული ხასიათი ჰქონდა ვიდრე დღეს. საქართველოში ტურიზმის განვითარება XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე იწყება. XIX საუკუნეში მთელს ამიერკავკასიაში სავაჭრო ცენტრი იყო თბილისი. ამ დროს თბილისში ორი მთავარი ბაზარი ფუნქციონირებდა, აქ წარმოდგენილი იყო 704 დუქანი, რომლებიც უმთავრესად სომეხ, თათარ და ქართველ ვაჭრებს ეკუთვნოდათ. რუს ვაჭართაგან აქ ძალიან ცოტას ჰქონდა საკუთარი სანყოფი ბაზარშივე. ადგილობრივი გაზეთი წერდა: „უცხოელთათვის ეს ისეთი საინტერესო სანახაობაა, რომ ბაზარში გასეირნება ყველაზე სასიამოვნო გასართობია თბილისში“ [1, გვ.9]

ტურიზმი მასშტაბურ ხასიათს XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან იღებს, განსაკუთრებით კი მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი წლებიდან. ამ პერიოდში ექსპლუატაციაში შევიდა კეთილმოწყობილი ტურისტული ბაზები და სასტუმროები თბილისში, სოხუმში, ბათუმში, ქუთაისსა და ვარძიაში. დაიწყო ტურიზმის აღმშენებლობის პროცესი გაგრამში, ქობულეთში, აბასთუმანსა და წყალტუბოში.

საქართველო ოდითგანვე ცნობილია თავისი ბუნებრივი წიაღისეულითა და სამკურნალო თვისებების მქონე ფაქტორებით. ჩვენს ქვეყანაში 12 000 ისტორიული ძეგლი, 150 მუზეუმი, 102 კურორტი, 182 საკურორტო ადგილი და მრავალი საგანძურია, რომლის რაოდენობაც დღითიდღე, თანდათანობით იზრდება. კურორტების ძირითადი ნაწილი ზღვის პირას და მთიან რეგიონებშია. [5, გვ.15]

დღესდღეობით, მოგზაურობა და ტურიზმი მსოფლიოს ერთ-ერთ ყველაზე მსხვილეს ინდუსტრიად მიიჩნევა. საერთაშორისო ტურისტთა რაოდენობა რეგულარულად იზრდება:

- 1950 წელი 25 მილიონი,
- 1970 წელი 270 მილიონი,
- 1990 წელი 400 მილიონი.

XX საუკუნის ბოლოს მთელს მსოფლიოში 4,5 მილიარდი ტურისტი მოგზაურობდა, მათ შორის 10% საერთაშორისო ტურისტები იყვნენ და ყოველწლიურად ხარჯავდნენ 100-150 მილიარდ აშშ დოლარს. ამჟამად ადამიანთა უმეტესობა მეტნაკლებად ჩაბმულია ტურისტულ საქმიანობაში. ვისაც შესაძლებლობა აქვს, ყველა ცდილობს, თუნდაც ერთი კვირით, რამდენიმე დღითაც კი მოინახულოს მისთვის საინტერესო ადგილები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში.

სუფთა ეკონომიკური სარგებელი, რომელიც ამ

ინდუსტრიას მოაქვს, ცალსახაა (მაგ: 2019 წელს საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევაში საშინაო ტურიზმის მთლიანი ჯამური დანახარჯი 1,551,352,517 ლარი იყო.) ყოველწლიურად ტურისტების და მოგზაურთა რაოდენობა იზრდება და რომ არა კორონავირუსის მიერ შემაფერხებელი გარემოება, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის პროგნოზებით, 2020 წლისთვის საერთაშორისო ტურისტების რიცხვი 1.6 მილიარდამდე გაიზრდებოდა (WTO)[2]. ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებაში დიდი წვლილი უჭირავს ტურიზმს. შიდა მოგზაურობის დროს რეზიდენტები ხარჯავენ თანხას აქტივობებზე, განთავსების საშუალებებზე, სატრანსპორტო გადაადგილებაზე, კვებაზე, შოპინგზე, ხშირად ინვესტიციებსაც დებენ ბიზნესში.

ტურიზმის ბიზნესი - ქვეყნის ეკონომიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება

მოგზაურობისა და ტურიზმის მსოფლიო საბჭოს მონაცემებით, ტურიზმის სექტორი ყოველწლიურად 200 მილიონ სამუშაო ადგილს ქმნის მსოფლიოს მასშტაბით, [წყარო - რაც იმას ნიშნავს, რომ ყოველი ათი დასაქმებული ადამიანიდან ერთი ტურიზმის სფეროში მუშაობს.

ნამატის (მულტიპლიკატორის) ეფექტი - ტურისტი, პირველადი ხარჯების გარდა, დამატებითი ხარჯებით მეორად შემოსავალს ქმნის მგზავრობისას, რესტორნებში სადილობისას, სასტუმროში ღამის თევისას და თუნდაც სუვენირების შეძენისას. გარდა ამისა, ტურიზმში დასაქმებული ადამიანებიც ადგილზევე, ბიზნესის სხვა სფეროებში ხარჯავენ ტურიზმიდან მიღებულ შემოსავალს და ფულის ბრუნვის ჯაჭვური რეაქცია ასე დაუსრულებლად გრძელდება ფულის ტურისტული დანიშნულების ადგილის მიღმა გაჟონვამდე. [32, თემა III]

ტოპ 10 ქვეყანა ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების მიხედვით, 2018 წ. [28]

10. ჩინეთი	- 40 მილიარდი აშშ დოლარი
9. იაპონია	- 41 მილიარდი აშშ დოლარი
8. გერმანია	- 43 მილიარდი აშშ დოლარი
7. ავსტრალია	- 45 მილიარდი აშშ დოლარი
6. იტალია	- 49 მილიარდი აშშ დოლარი
5. გაერთიანებული სამეფო	- 52 მილიარდი აშშ დოლარი
4. ტაილანდი	- 63 მილიარდი აშშ დოლარი
3. საფრანგეთი	- 67 მილიარდი აშშ დოლარი
2. ესპანეთი	- 74 მილიარდი აშშ დოლარი
1. აშშ	- 214 მილიარდი აშშ დოლარი

მსოფლიოს მასშტაბით ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების დაახლოებით ნახევარი აღნიშნულ 10 ქვეყანაზე მოდის. ამასთან, როგორც ვხედავთ, იმ 10 ქვეყნიდან, სადაც ყველაზე მეტი იყო ვიზიტორი, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების რეიტინგში 8 ქვეყანა მოხვდა. **ავსტრალიამ და ლუქსემბურგმა ერთ ტურისტზე საშუალოდ 4 900 აშშ დოლარი გამოიმუშავეს, რაც მსოფლიოში ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია.** საერთაშორისო მოგზაურთა 51% ევროპის კონტინენტზე მოდის, აზიასა და ოკეანეთის ქვეყნებზე - 25%, ამერიკის კონტინენტზე - 15%, აფრიკაზე - 5%, შუა აღმოსავლეთის ქვეყნებში - 4%. ცხადია ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლებიც ევროპაში ყველაზე მაღალია (39% მთლიანი ტურიზმის შემოსავლებიდან), ხოლო ყველაზე მცირე აფრიკაში - 3% მთლიანი ტურიზმის შემოსავლებიდან.

საქართველოში 2019 წელს საერთაშორისო ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტების რაოდენობამ 7,725,774 შეადგინა. მათი უმრავლესობა (საქართველოს არარეზიდენტი მოქალაქეების გათვალისწინების გარეშე) 71.4% მეზობელი ქვეყნების რეზიდენტების ვიზიტები იყო. საერთაშორისო ვიზიტების რაოდენობით ლიდერობს აზერბაიჯანი 1,526,619 ვიზიტით, მას მოსდევს რუსეთი - 1,471,558, სომხეთი - 1,365,048 და თურქეთი - 1,156,513 ვიზიტით. საერთაშორისო ვიზიტების უმრავლესობა (43.5%) დასვენება, გართობა, რეკრეაციის მიზნით განხორციელდა.

ტურიზმის მხარდამჭერი პირობები საქართველოში

სააგენტოს „ანარმოვ საქართველოში“ - მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობა ხორციელდება სხვადასხვა სახის მხარდამჭერი მექანიზმებით, მ. შ. ტურიზმის მიმართულებით. კერძოდ, **სასტუმრო ინდუსტრიის განვითარების კომპონენტი**, რომელიც რეგიონებში სასტუმრო ინდუსტრიის განვითარების ხელშეწყობა ინიციატივას წარმოადგენს.[30]

ტურიზმის განვითარება საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი პრიორიტეტია, რადგან ყოველწლიურად მზარდია ვიზიტორების ნაკადი და ტურიზმის სფეროდან მიღებული შემოსავლები. ტურიზმი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი მამოძრავებელი ძალაა და მისი, როგორც პრიორიტეტული დარგის, შემდგომი განვითარებისათვის საქართველოს მთავრობა ახორციელებს შემდეგ ღონისძიებებს:

- მონესრიგდება და განვითარდება მცირე ტუ-

რისტული ინფრასტრუქტურა და საგზაო ინფრასტრუქტურა, რაც ხელს შეუწყობს ტურისტულად მიმზიდველი ადგილის მისაწვდომობის გაუმჯობესებას;

- გააქტიურდება მარკეტინგული აქტივობები მიზნობრივ და პოტენციურ (მათ შორის მაღალმხარჯველ ევროპულ) ბაზრებზე, რაც ხელს შეუწყობს მეტი უცხოელი ტურისტისა და, შესაბამისად, მეტი შემოსავლის მოზიდვას ქვეყანაში;

- გააქტიურდება მარკეტინგული აქტივობები შიდა ბაზარზე, რაც ხელს შეუწყობს შიდა ტურიზმის განვითარებას;

- გაფართოვდება დაცული ტერიტორიები და ხელი შეეწყობა ეკოტურიზმს;

- საქმიანი ტურიზმის განვითარების მიზნით, საკონვენციო ბიუროს საშუალებით მოხდება მეტი მაღალმხარჯველი ტურისტის მოზიდვა საქართველოში, ასევე ამ მიმართულებით ინვესტიციების წახალისება და ხელშეწყობა. ხელი შეეწყობა მულტიფუნქციური, თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების საკონგრესო და საგამოფენო ცენტრის შექმნას;

- განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდება მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესებაზე: მოხდება სფეროში მომუშავე პერსონალის გადამზადება მომსახურების ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებამდე გაზრდის მიზნით; ხელი შეეწყობა ტურიზმის დარგში უმაღლესი და პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამებისა და დაწესებულებების განვითარებას; მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით განხორციელდება სხვადასხვა აქტივობები (სახანძრო უსაფრთხოების გამკაცრება, საავტომობილო სამგზავრო გადაყვანის მონესრიგება და სხვ.);

- ტურიზმის პოლიტიკაში ერთ-ერთი სტრატეგიული მიმართულება იქნება საქართველოს გადაქცევა ოთხი სეზონის ტურისტულ ქვეყნად, რაც უზრუნველყოფს ტურიზმიდან ახალი შემოსავლების მიღებას და წლის განმავლობაში მათ სტაბილურ განაწილებას;

- ზამთრის კურორტების შემდგომი განვითარება მოხდება გააზრებული განვითარებისა და განაშენიანების გეგმების მიხედვით, მათ შორის, გათვალისწინებული იქნება კურორტების ზაფხულის განმავლობაში დატვირთვის შესაძლებლობები;

- ხელი შეეწყობა სახელმწიფო და კერძო სექტორებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავებას ტურისტული პროდუქტის შექმნისა და პოპულარიზაციის მიზნით. [25]

სამთავრობო პროგრამა 2018 – 2020

2018-2020 წლებში საქართველოს მთავრობის მიერ გადადგმულმა ნაბიჯებმა უნდა შექმნას გრძელვადიან პერიოდში ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების მყარი საფუძვლები. 2018 წლიდან ტარდება ახალი რეფორმები, მუშავდება ინოვაციური პროექტები, იმისთვის, რომ ქართველმა ერმა დაძლიოს სიღარიბე, ქვეყნა ინსტიტუციურად განვითარდეს და ვიცხოვროთ სრულფასოვანად. მინდა გამოვყო კონრეტულად ტურიზმთან დაკავშირებული პროცესები.

სტრატეგია მომზადებულია სსიპ - საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის, მსოფლიო ბანკისა და სხვა წყაროებიდან მიღებული კვლევებისა და მონაცემების ანალიზის საფუძველზე. [24]

ტურიზმის განვითარების პარსპექტივები საქართველოში

საქართველო მიკროკლიმატების ქვეყანა და მისი ყოველი კუთხე მკვეთრად განსხვავებულია. ამასთან, თითოეული მათგანი ადამიანში აღფრთოვანებას იწვევს და მეორედ ნახვის სურვილს აღუძრავს. ყოველი მხარე თავისი ისტორიით, კულტურით, ღირსშესანიშნაობებით, იდივიდუალობით, დამახასიათებელი ნიშან-თვისებებით და სილამაზით გამოირჩევა. ამიტომაც წლიდან წლამდე საგრძნობლად იზრდება ვიზიტორთა რაოდენობა და მათ მიერ დახარჯული თანხაც, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკას აძლიერებს.

საერთაშორისო ექსპერტები საქართველოში ტურიზმის განვითარების პერსპექტივას დიდ მომავალს უწინასწარმეტყველებენ. სხვა უპირატესობებთან ერთად ისინი ხაზგასმით აღნიშნავენ ქვეყნის გეოგრაფიულ სიახლოვეზე მსოფლიოს მთავარ ტურისტულ ბაზართან - ევროპასთან. გერმანელი ტურისტები ყოველწლიურად ქვეყნის გარეთ 45 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტს ხარჯავენ, დიდი ბრიტანელები - 36 მილიარდს, ხოლო ისეთი პატარა ქვეყნის ტურისტები, როგორიცაა ჰოლანდია, - 12 მილიარდ აშშ დოლარს. საქართველოს უდავოდ შეუძლია ტურიზმის განვითარების შემთხვევაში საფუძვლიანი პრეტენზია განაცხადოს ევროპელი ტურისტების დანახარჯების გარკვეულ ნაწილზე. 2001 წელს ავსტრიამ, რომელიც თითქმის საქართველოს მასშტაბის ქვეყანაა, მხოლოდ ტურიზმიდან ერთი წლის განმავლობაში 10 მილიარდ დოლარზე მეტი შემოსავალი მიიღო. [30]

ადგილობრივი ტურიზმი თავისი ფორმითა და

შინაარსით შეიცვალა, იგი საბაზრო პრინციპებით ფუნქციონირებს. ადგილობრივ ტურიზმში ჯერ კიდევ დომინირებს ორი ტიპის ტურისტული პროდუქტი: პირველი: ზაფხულის დასვენება-შავი ზღვის სანაპიროზე ან მთის ზონაში განლაგებულ კურორტებზე (მაგალითად ბორჯომ-ბაკურიანში); მეორე: ზამთრის დასვენება ბაკურიანსა და გუდაურში. მესამე ტიპის პროდუქტმა - სამკურნალო ტურიზმმა, თავისი ფუნქცია მნიშვნელოვნად დაკარგა, თუმცა ზოგიერთი სანატორიუმები და კურორტები იშვიათად გამოიყენება. სამკურნალო ტურიზმის შეზღუდვის მთავარი მიზეზებია მომხმარებელთა გადახდისუნარიანობის დაბალი დონე, სოციალური დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების მიმართ მოსახლეობის უნდობლობა და სხვ. რაც შეეხება უცხოურ ტურისტულ ბაზრებზე გასვლას და დამკვიდრებას, გამოყენებაშია ძირითადად ერთი - ე.წ. «სათავგადასავლო» (ალმოჩენითი) ტურიზმი.

დასკვნა

კვლევამ დაგვანახა, რომ მოსახლეობის გარკვეულმა ნაწილმა არ იცის, თუ რას გვგმავს სახელმწიფო ტურიზმის მიმართულებით, შესაბამისად, ვერც მონაწილეობას იღებს სახელმწიფო პროგრამებით გათვალისწინებული პროექტების შემუშავებასა და განხორციელებაში. ამ საკითხის გადასაჭრელად საჭიროა ტელევიზიით, ჟურნალ-გაზეთებით და მასმედიის სხვადასხვა საშუალებებით მოსახლეობის ინტენსიური ინფორმირება და სპეციალური სემინარების ჩატარებით გადმოიცეს უფრო მეტი ინფორმაცია დამხმარე პროგრამების შესახებ.

საქართველოს ყველა კუთხე მთლიანად ტურისტულად მიმზიდველი მხარეა, მაგრამ საჭიროა ინფრასტრუქტურული მოწყობა, განთავსების ადგილების შექმნა, გზების მოწესრიგება, წყალგაყვანილობა, რაც ბევრ სოფელში პრობლემაა. კეთილმოწყობილი გარემო ზოგიერთ მთიან რეგიონში საერთოდ არ არსებობს. ბუნება ულამაზესია, ჰაერი სუფთა, მაგრამ პირობები ისეთია, რომ ამოსვლა და შემდგომ ღამისთევა ტურისტს გაუჭირდება.

ჩვენი ქვეყნის ერთ-ერთი მთავარი ღირსება არის **უძველესი კულტურა**, ღირსშესანიშნაობებთან ერთად, რაც ტურისტებს ძალიან ხიბლავთ, ეს არის განუმეორებელი კერძები და მათი გემოვნური თვისებები, სწორედ აქ არის საჭირო სოფლის მეურნეობის სიძლიერე. ჩვენ უნდა შევძლოთ თითოეულ ტურისტამდე ზუსტად იმ ჯანსაღი პროდუქტის მითანა, რაც ეროვნული სიამაყეა. არ უნდა გვინევდეს ადგილობრივის იმპორტირებულით ჩანაცვლება.

მეორე, რაც მთავარია ტურისტის მიერ დახარჯული ფული დარჩეს ადგილზე, რომელიც მოხმარდება ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას და არა ისევ საზღვარგარეთ გაედინებოდეს.

ტურიზმის განვითარება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად სწორად იქნება შემუშავებული დარგის განვითარების სტრატეგია საწყის ეტაპზე.

საქართველოს იმის პოტენციალი აქვს, რომ კარგად შეფუთოს საკუთარი ტურისტული გამოცდილება და აქცენტები ისეთ მიმზიდველ სფეროზე გააკეთოს, როგორიცაა კულტურა, აქტიური დასვენება, კურორტები, სპა ტურიზმი, ღვინო და მდიდარი სამზარეულო.

ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა სისტემური ხასიათისაა და არსებითად დამოკიდებულია, როგორც ეკონომიკურ, ასევე პოლიტიკური ფაქტორების გამოყენების ფორმასა და ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების თავისებურებებზე.

რაც შეეხება ტურიზმის მიმართულებებს, საჭიროა შესაბამისი გამოცდილების მქონე დარგის სპე-

ციალისტებმა მკაფიოდ ჩამოაყალიბონ თითოეული მიმართულების განვითარების სტრატეგია, რაც დღემდე ვერ ხერხდება. მაგალითად, ღვინის ტურიზმის მცდარი და ზოგჯერ გაურკვეველი კონცეფციაა გავრცელებული. მცდელობა შემდგარიყო ქართული ღვინის ტურიზმი, რამდენიმე წლის წინ დაიწყო. ამჟამად საქართველოში არსებობს რამდენიმე ადგილი, სადაც ქართული ტრადიციული ღვინით დაინტერესებული გარკვეული კატეგორიის მოგზაურთა ჯგუფების მიყვანაა შესაძლებელი, მაგრამ აქვე ვხვდებით რიგ პრობლემებს, რომლებსაც ყველა კომპეტენტური ადამიანი შეამჩნევს, რომლებიც ქართულ ღვინოს უფრო სახელს გაუტეხდა, ვიდრე გაუთქვამდა. ზოგ შემთხვევაში ჩამოსულ ტურისტებს უხარისხო, ან სულაც დაავადებული ღვინის დაჭაშნიკება უწევთ.

ასევე, ჩატარებული კვლევის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ, რომ განსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებს ესაჭიროებათ სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბეროესი კ.ვ., პავერსი ტ., რეინოლდსი დ. შესავალი მასპინძლობის მენეჯმენტში, თბილისი, საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა 2012
2. დევიძე ე. კულტურული მემკვიდრეობა და იმერეთის ტურიზმის განვითარების პრობლემები, დისერტაცია, ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 2012 წელი.
3. კვარაცხელია ნ. საქართველოში კულტურული ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და პერსპექტივები, ქართული ხელოვნება ევროპისა და აზიის კულტურათა კონტექსტში, თეზისები, ვ. ბერიძის სახელობის ქართული ხელოვნების საერთაშორისო სიმპოზიუმი. 2008 წელი.
4. კვარაცხელია ნ., საექსკურსიო საქმე, თბ., 2019
5. კვარაცხელია ნ., კულტურული ტურიზმი, თბ., 2004.
6. Karchava, L., 2012. Business-communications. *Tbilisi, Loi*, 328.
7. Karchava, L., 2018. ბიზნესკომუნიკაციების თეორიული საფუძვლები და მისი კავშირი სხვა მეცნიერებებთან. *The New Economist*, 13(3, 2018), pp.1-1.
8. Kikutadze, V. and Tabatadze, L., 2016. Diversification of funding models of higher education service market in Georgia. In 5th EURASIAN MULTIDISCIPLINARY FORUM, EMF 2016 27-28 October, Tbilisi, Georgia (p. 56).
9. Lomia, E., 2020. The Evaluation of Russia's foreign policy towards Georgia following the 'Rose Revolution'. *Journal of Liberty and International affairs*, 6(1), pp.112-128.
10. Lomia, E., 2017. The United States-Russia Relations Before and After Russia's Intervention in Georgia and Ukraine.
11. LOMIA, E., Key Features of the US-Georgia Relations: Mutual Alliance and Strategic Partnership. SECTION II: Literature, Women's Issues, Education, p.54.
12. Lomia, T. and Lomia, E., 2020. ECONOMIC AND POLITICAL SUPPORT OF THE EUROPEAN UNION TO GEORGIA: RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE EU-GEORGIA RELATIONS. *International Journal Vallis Aurea*, 6(1), pp.35-43.
13. Lomia, T., 2018. The issue of forming rational economic policy of environmental protection. *Globalization & Business*.
14. Lomia, T., 2015. The role of international environmental protection policy in Georgia. In Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics

of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015 (p. 513).

15. Lordkipanidze R. E-Commerce Management (Handbook: Principles, World Statistics, Specifics of Georgia's Economic Priorities). - Tbilisi, 2020: 205.

16. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.26131.30244>

17. Lordkipanidze R. About Economic and Natural Sciences' Relationship ეკონომიკური და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების ურთიერთკავშირის შესახებ О взаимосвязи экономических и естественных наук. - DOI: 10.13140/RG.2.2.16952.08960, Tbilisi, The Public Academy named after Economist A. Gunia: 2020, Jan 7: 583.

18. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.16952.08960>

19. Lordkipanidze R. Economic Outcomes of Smart Nutrition, Sports and Tourism E-Taxes

20. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.17169.25447>

21. Pavliashvili, S., 2014. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE AND FOOD SECURITY IN GEORGIA. *The Caucasus & Globalization*, 8(3-4), pp.55-61.

22. Pavliashvili, S., 2011. THE WORLD ECONOMIC CRISIS AND GEORGIA. *The Caucasus & Globalization*, 5(3-4), pp.54-62.

23. Pavliashvili, S. and Gubeladze, D., AGRARIAN RURAL AND REGIONAL POLITICAL STRATEGIES IN AGRICULTURE. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015* (p. 397).

24. Pavliashvili, S., PECULIARITIES OF STATE PROPERTY PRIVATIZATION AND ITS SOCIAL-ECONOMIC RESULTS IN GEORGIA. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013* (p. 53).

25. პავლიაშვილი ნ., მსოფლიო ტურიზმის გეოგრაფია, გამომცემლობა, ნელი

26. Tabatadze, L., 2015. Strategic directions of strengthening competition on higher education market of Georgia. *European Scientific Journal*.

27. Kikutadze, V. and Tabatadze, L., 2016. Diversification of funding models of higher education service market in Georgia. In 5th EURASIAN MULTIDISCIPLINARY FORUM, EMF 2016 27-28 October, Tbilisi, Georgia (p. 56).

28. Tabatadze, L., 2020. The New Vision of Modern Management Theory. *The New Economist*, 15(1, 2020), pp.1-1.

29. ყორღანაშვილი ლ., ტურიზმის ბიზნესი, თბ., 2010 წელი. .

30. შუბლაძე გ. და სხვ., ტურიზმის მარკეტინგი, თბ., 2007.

31. Boniface B., Cooper Ch. Worldwide Destinations. *The Geography of Travel and Tourism*. IV Edition. 2005 წელი.

32. თავისუფლება, სწრაფი განვითარება, კეთილდღეობა

33. სამთავრობო პროგრამა 2018 – 2020

34. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია-

35. ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. 2019 წელი. .

36. სახელმძღვანელო შემოქმედანი ტურიზმის ბიზნესის დასაგეგმად-საქართველოს ეკონომიკისა და მდგარდი განვითარების სამინისტრო. 2016 წელი..

37. საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025 წელი.

38. ტუროპერეტიინგი - საქმიანობის ორგანიზაცია: (დამხმარე სასწავლო-მეთოდური მასალა ე.ილ-ინას წიგნის "ტუროპერეტიინგი" მიხედვით). ნაწილი I, ტუროპერეტიინგის საფუძვლები /შემდგენელი: კობა არაბული; ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბიზნესისა და სამართლის ფაკულტეტი, ტურიზმის მენეჯმენტის ცენტრი. 2006 წელი.

39. საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, 2012

40. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების გეოგრაფია, (სალექციო კურსი ბაკალავრებისთვის, თარგმნილი ნინო პავლიაშვილის მიერ) - https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty_social_political/Turizmis%20geografia-nino%20pavliashvili.pdf

41. <http://www.economy.ge/> ტურიზმი

42. <https://reginfo.ge/economic/>

43. <https://matsne.gov.ge/>

44. <https://tsu-tdi.blogspot.com/>

45. <http://press.tsu.ge/>

TOURISM AS ONE OF THE PRIORITY DIRECTIONS IN GEORGIA**Loid Karchava**Doctor of Business Administration,
Professor.**Elene Kutaladze**

Master of Caucasus International University

ABSTRACT

The article discusses the history of the development and the stages that different countries have gone through so far, in details about the stages of the tourism development in Georgia. And about the contribution of the state, to the best results from the long term perspectives. It also focuses on the increase of the country's popularization, to the tourism programs developed by the government and for the detailed discussion of the set goals and objectives. Georgia has a great potential in the field of tourism, as it is distinguished by the ancient culture, beautiful nature, historic buildings, stunning landscapes and hospitable people.

The final part of the article concludes that tourism is crucial for many countries, as it brings growing employment opportunities and large monetary incomes for local businesses. First of all, it is necessary to develop long-term strategic plans for tourism development, both at the national and regional levels and adoption of them should be done through close consultation with interested sides. When developing long-term strategic plans, it is essential that the governmental structures take the initiative, give private incentives to private structures, and implement relevant projects of the well-planned strategies.

Keywords: tourism, tourism business, international tourism, family tourism, state support.

აუდიტის ძირითადი კონცეფციები

ნაზი გვარამია,

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი
ელ-ფოსტა: nazi.gvaramia@mail.ru
მობ: 558 565758

ანოტაცია

სამეცნიერო ნაშრომში განხილულია აუდიტის არსი, მიზნები, როლი და მნიშვნელობა საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, აუდიტის საფუძვლები, რეგულირება და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ასევე, აუდიტორული საქმიანობის გამოცდილება უცხოურ ქვეყნებში. მასში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა აუდიტის ჩატარების ორგანიზაციულ საკითხებს, წარმოდგენილია აუდიტური დასკვნის შედგენის პროცედურები, მისი სტრუქტურა, ფორმა, შინაარსი და სტატუსი. განხილულია აგრეთვე, აუდიტის დასრულების შემდგომი ეტაპის - აუდიტური დასკვნის (აქტის, ცნობის) განხილვის, მისი გასაჩივრების პროცესი, გამოვლენილ შედეგებზე რეაგირების ფორმები და სამართლებრივი ასპექტები.

საკვანძო სიტყვები: აღრიცხვა, აუდიტი, სტანდარტები, რეგულირება.

შესავალი

აუდიტის განვითარებას ხანგრძლივი ისტორია აქვს. მისი წარმოშობა ადრეული პერიოდიდან იღებს სათავეს. მეცნიერების გამოკვლევით უკვე 6000 წლის წინ კაცობრიობა მიმართავდა გარკვეულ აღრიცხვას, რადგან არსებული ოჯახების, ტომების, ჯარის შენახვა მოითხოვდა სახსრების მობილიზებას და მიზნობრივად ხარჯვას. ისტორიის განმავლობაში აღრიცხვა ვითარდებოდა და იხვეწებოდა. აღრიცხვას სწავლობდნენ და მასზე ცნობები შემოწმებულია ჯერ კიდევ ანტიკური ეპოქიდან.

არისტოტელემ თავის ნაშრომში „პოლიტიკა“ მოიხსენია აღრიცხვა, მისი რევიზია და აუდიტი, როგორც კონტროლის ნაწილი. მისი აზრით, აუდიტორი უნდა გაუტოლდეს ბუღალტერს და არ უნდა მოექცეს შესაძლებლობების ზეგავლენის ქვეშ. აუდიტი არის ლათინური სიტყვა და ნიშავს მოსმენას.

საქართველოშიც არსებობდნენ შესაბამისი თანამდებობის პირები, რომელთაც ევალებოდათ სახსრების შეგროვება, შენახვა და მათი მიზნობრივად დახარჯვა. აუდიტის პროცესი კაცობრიობის

განვითარების თანმდევი პროცესი და მისი განუყოფელი ნაწილია.

საბჭოური პერიოდის საქართველოში სახელმწიფო ორგანოები ახორციელებდნენ კონტროლს – რევიზიას, რომელიც ადმინისტრაციულ, სავალდებულო ხასიათს ატარებდა, ხოლო საბაზრო ურთიერთობაზე გადასვლისას საქართველოში შეიცვალა სიტუაცია, ჩამოყალიბდა თავისუფალი მეწარმეობა, გზა გაეხსნა კერძო სამართლებრივი სუბიექტების ჩამოყალიბებას სხვადასხვა სფეროებში, მომრავლდნენ ფირმები და კომპანიები, განხორციელდა ინვესტიციები არამართო ქვეყნის შიგნით, არამედ ქვეყნის გარედანაც. პოლიტიკური ვითარების შეცვლასთან ერთად საჭირო შეიქმნა შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოს შექმნა, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი გახდებოდა ამ ფირმების და კომპანიების ფინანსურ-ეკონომიკური საქმიანობის კონტროლი. საქართველომ აირჩია დასავლური მოდელი და ამ მიმართულებით გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები.

აუდიტი განიმარტება, როგორც პროცესი,

რომელსაც ახორციელებს დამოუკიდებელი აუდიტორი ან აუდიტორული ფირმა. აუდიტის მიზანია შესაძლებლობა მისცეს აუდიტორს გამოხატოს თავისი მოსაზრება იმის შესახებ, მომზადებულია თუ არა ფინანსური ანგარიშგება ფინანსური ანგარიშგების სტრუქტურული საფუძვლების შესაბამისად ყველა არსებითი ასპექტის გათვალისწინებით. აუდიტორი არის პირი, რომელსაც აუდიტზე საბოლოო პასუხისმგებლობა ეკისრება; ეს ცნება ასევე გამოიყენება აუდიტორი ფირმის აღსანიშნავად. „აუდიტორი“ აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებში გამოიყენება ორივე შემთხვევაში: როდესაც საუბარია აუდიტზე და მაშინაც როდესაც სრულდება აუდიტთან დაკავშირებული რომელიმე მომსახურება. თუმცა ეს არ გულისხმობს იმას, რომ პიროვნება, რომელიც ასრულებს აუდიტთან დაკავშირებულ მომსახურებას აუცილებლად უნდა იყოს სამეურნეო სუბიექტის ფინანსური ანგარიშგების აუდიტორი. [2]

დასავლეთში და ამერიკაში დიდი ხანია გავრცელდა დამოუკიდებელი აუდიტის საქმიანობა, რომლის საშუალებითაც ნებისმიერ ეკონომიკურ სუბიექტს შეუძლია მოიწვიოს დამოუკიდებელი აუდიტორი და განახორციელოს თავისი ბუღალტრული საქმიანობის შემოწმება, რათა აღმოფხვრას შეცდომები და ნაკლოვანებები. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ აუდიტი არ მოიცავს მხოლოდ შემოწმებას და შეცდომების აღმოჩენას, არამედ მას შეუძლია აგრეთვე რეკომენდაციის გაცემა იმ ღონისძიებების შესახებ, რომელიც უნდა ჩატარდეს, რათა აღმოიფხვრას ნაკლოვანებები და ობიექტმა შეძლოს განაგრძოს თავისი საქმიანობა და შესაბამისად განვითარება.

ამჟამად, მსოფლიოში გავრცელებულია ორი სახის აუდიტი:

- სახელმწიფოს მიერ შექმნილი მაკონტროლებელი ორგანო, რომელსაც უფლება აქვს შეამოწმოს სახელმწიფო და კერძო სამართლის სუბიექტებიც;
- დამოუკიდებელი აუდიტი, რომლის მოწვევა შეუძლია ნებისმიერ სუბიექტს ნებაყოფლობით, რათა შეამოწმოს თავისი არამართო წლიური საბუღალტრო ანგარიშგება, არამედ მიიღოს რეკომენდაციებიც.

აუდიტის აუცილებლობა და შესაძლებლობები განსაკუთრებით გამოიკვეთა 1929-1933 წწ-ში მსოფლიო კრიზისის პერიოდში, როდესაც გავრცელებული იყო ფინანსური მაქინაციები. საჭირო გახდა ამ პრობლემის აღმოფხვრა. ინვესტორებს, მენარმეებს და სახელმწიფოს უნდა ემოქმედათ, ისე

რომ ზარალი აეცდინათ. აუდიტის ჩატარებით მოწმდებოდა ობიექტების საქმიანობა და ნათელს ხდიდა თუ რა სიტუაცია იყო სინამდვილეში. აუდიტის საშუალებით მოხერხდა კრიზისიდან გამოსვლა. [3]

აუდიტის ძირითადი კონცეფციების დებულებაში, რომელიც გამოქვეყნდა 1973 წელს ამერიკის ბუღალტერთა ასოციაციის მიერ, განიმარტა: „აუდიტი ეწოდება ეკონომიკურ ქმედებათა და მოვლენათა შესახებ არსებული ცნობების ობიექტური შეკრებისა და შეფასების სისტემატურ პროცესს, იმ მიზნით, რომ განისაზღვროს დადგენილ კრიტერიუმებთან ამ მტკიცებების შესაბამისობის ხარისხი და შემოწმების შედეგები გადაეცეს დაინტერესებულ პირებს“. [1]

მაკროეკონომიკურ დონეზე აუდიტი ითვლება, საბაზრო ინფრასტრუქტურის ელემენტად, სადაც ბუღალტრულ აღრიცხვას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ბუღალტრული აღრიცხვის საშუალებით ხდება ობიექტის მდგომარეობის შეფასება და მიღებული ინფორმაცია გადამწყვეტ როლს ასრულებს გადამწყვეტილების მიღებისას, ინფორმაციის მიმღები არიან მენეჯერები, დამფუძნებლები და სხვა დაინტერესებული პირები. ამიტომაც აუდიტი გახდა იმის გარანტი, რომ შემოწმების შემდეგ ობიექტის ბუღალტრული აღრიცხვის შედეგები იქნება უტყუარი. აუდიტი პირველ რიგში ტარდება დამფუძნებლების ინიციატივით, რათა შეამოწმონ მენეჯერი (დაქირავებული მუშაკი), თუ რამდენად კეთილსინდისიერად წარმართავს ის საქმიანობას. მეორეს მხრივ, თვით მენეჯერის ინიტერესებიც არის მოიწვიოს აუდიტორი, რათა აღმოფხვრას ნაკლოვანებები და შეუსაბამოს სტანდარტებს ობიექტის ფინანსური მდგომარეობა. ბოლო დროს აუდიტის მნიშვნელობა უფრო ამაღლდა. მან არა მხოლოდ მაკონტროლებელი, არამედ საკონსულტაციო სახე მიიღო. ამიტომაც ფირმებმა და კომპანიებმა შექმნეს ახალი თანამდებობა - შიდა აუდიტორი.

ყველა დამოუკიდებელი აუდიტორი, სანამ დაიწყებს აუდიტის განხორციელებას, დებს ხელშეკრულებას, სადაც მითითებულია ორივე მხარის პირობები, ჩასატარებელი სამუშაო, ანუ თუ რა უნდა შემოწმდეს და რატომ უნდა ანაზღაურება. ხელშეკრულებაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ჩასატარებელი სამუშაოს ვადებსაც, ხოლო ვადები დამოკიდებულია შესასრულებელი სამუშაოების მოცულობაზე. აუდიტორი პირველ რიგში გარკვეული უნდა იყოს ბუღალტრული აღრიცხვის საკითხებში კანონმდებლობის შესაბამისად. აუდიტორული ფირმები ცდილობენ ჰყავდეთ სხდა-

ხვა სფეროს აუდიტორი, რათა შეძლონ კლიენტს შესთავაზონ მრავალმხრივი მომსახურება. თუ შესაძლებელია ობიექტი დიდია და განსახორციელებელია მასშტაბური სამუშაო, მაშინ ადგილზე მუშაობს ჯგუფი, რომელსაც ხელმძღვანელობს მთავარი აუდიტორი, რომელიც ანაწილებს შესასრულებელ სამუშაოს და ამონებს მათ. საბოლოოდ მიღებული შედეგები თავს იყრის მთავარ აუდიტორთან. მაგრამ ზოგჯერ ობიექტი ისეთი პატარაა, რომ შეუძლებელია რამდენიმე აუდიტორის სამუშაო ადგილით უზრუნველყოფა და ერთი აუდიტორიც საკმარისი იქნება. ამიტომაც სანამ დაიწყება აუდიტორული სამუშაოები, აუდიტორები წინასწარ გადიან ობიექტზე და აფასებენ ობიექტის მდგომარეობას თუ რა მოცულობის სამუშაო არის ჩასატარებელი, რა დრო დასჭირდება და რამდენი აუდიტორი დასჭირდება. აუდიტორი შემონმებას ატარებს პირველადი დოკუმენტების საშუალებით, რათა შეძლოს მაქსიმალურად უტყუარი ინფორმაცია მიიღოს და ჩამოაყალიბოს აზრი შემონმებული ფაქტების შესახებ და განსაზღვროს თუ რამდენად შესაბამეა ეს ფაქტები კრიტერიუმებს.

მსოფლიოში მრავალი ფირმაა, რომელიც ეწევა აუდიტორულ საქმიანობას და კლიენტისთვის ძნელია მათ შორის გააკეთოს არჩევანი, ამიტომ გადანყვებილებს იღებენ: პოპულარობის, რეპუტაციის, ცნობადობის გათვალისწინებით. აუდიტორული ფირმების და კომპანიების სიმრავლის გამო, არსებობს დიდი და ძლიერი კონკურენცია მათ შორის, განსხვავებულია მომსახურების განაკვეთი და ხარისხი. ყველა კლიენტს სურს, რომ მიიღოს საიმედო ინფორმაცია თავისი ობიექტის შესახებ, ამიტომ მიმართავს გამოცდილ აუდიტორულ ფირმას, რომელიც ცნობილია კარგი რეპუტაციით. შემონმებისას აუდიტორი შეიძლება წააწყდეს ობიექტის მიერ განხორციელებულ არაკანონიერ საქმიანობას, რომელიც კანონით იკრძალება. ამ შემთხვევაში აუდიტორმა უნდა იმოქმედოს საერ-

თაშორისო სტანდარტების და სახელმწიფოს მიერ მიღებული კანონმდებლობის შესაბამისად.

დასკვნა

აუდიტს ატარებს სახელმწიფოც, თავისი უფლებამოსილი სტრუქტურების მეშვეობით. მათი მიზანია გაირკვეს თუ რამდენად შეესაბამება ობიექტის ფინანსურ-ეკონომიკური საქმიანობა მიღებულ კანონმდებლობას და გადაცდომის გამოვლენის შემთხვევაში გაატაროს შესაბამისი რეაგირების ღონისძიებები. მაკონტროლებელი ორგანო უნდა იყოს დამოუკიდებელი და განხორციელოს აუდიტი ეფექტურად და ყოველგვარი დაინტერესებული პირთა ზემოქმედების გარეშე, უნდა იმოქმედოს ობიექტურად, საჯაროდ და ხარისხიანად შეასრულოს თავისი სამუშაო, რადგან სახელმწიფო ატარებს მაკონტროლებელი ორგანოს საშუალებით ფინანსურ-ეკონომიკურ შემონმებას, მისი შედეგები ანუ დასკვნა საჯაროა. მომხმარებელმა უნდა იცოდეს თუ თუ რომელი ფირმა, კომპანია არის საიმედო და მაღალი ხარისხის მომწოდებელი. ყველაფერი ეს მომხმარებელს ეხმარება ჩამოაყალიბოს აზრი ამა თუ იმ ფირმაზე და გააკეთოს სწორი არჩევანი. [3]

ამდენად, როგორც უკვე განვიხილეთ, კერძო სამართლის სამეწარმეო სუბიექტები ნებაყოფლობით ატარებენ აუდიტს დამოუკიდებელი აუდიტორების მეშვეობით, რომელიც ეხმარება მათ ნაკლოვანობების გამოვლენასა და აღმოფხვრაში რაც მნიშვნელოვანია ობიექტისთვის, რათა განაგრძონ საქმიანობა და შეძლონ განვითარება, ხოლო რაც შეეხება სახელმწიფოს მიერ განხორციელებულ აუდიტს, ის ატარებს ადმინისტრაციულ ხასიათს, ემსახურება კანონიერების დაცვას და მათ ფარგლებში მოქმედებს. ორივე სახის აუდიტი ემსახურება საბაზრო ურთიერთობის განვითარებას შესაბამისი ნორმების და სტანდარტების ფარგლებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მონტგომერი. რ. აუდიტი., 2009 წელი;
2. ნ. გვარამია. აუდიტორული პრაქტიკა და სტანდარტიზაციის თანამედროვე ერა. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში, შრომების კრებული. თბ., 2019 წ. 1-2 ნოემბერი, გვ. 46-48;
3. ნ. გვარამია. აუდიტური საქმიანობა საზღვარგარეთის ქვეყნებში. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი, II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში. თბ, 2017 წ. გვ.130-133;
4. საქართველოს კანონი ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების აუდიტის შესახებ, 2016 წლის 8 ივნისი;

5. <http://rs.ge/> - ბოლო გადამოწმების თარიღი - 09.09.2020;
6. <http://www.sao.ge/> - ბოლო გადამოწმების თარიღი - 09.09.2020;
7. <https://matsne.gov.ge/> - ბოლო გადამოწმების თარიღი - 09.09.2020.

MAIN CONCEPTS OF AUDIT

Nazi Gvaramia

Doctor of Economics Associate Professor of Sokhumi State University

Email: nazi.gvaramia@mail.ru Mob: 558 565758

ABSTRACT

The scientific paper discusses the main idea, the goals and the role of the audit as well as its significance in the conditions of the market economy and the perspectives of the audit regulation and development in Georgia. Moreover, experience of the auditing business in the foreign countries. In the paper the significant attention is paid to the organizational matters of the audit performance and is presented the procedures of the audit conclusion composition, its structure, shape, content and status. Also, is reviewed the next stage after the audit accomplishment – the discussion of the audit conclusions and reports (Act, Statement); the process of its appeal, the forms of the responds and the legal aspects of the detected results.

In Georgia audit is held according to the International Standards on Audit (ISA). International standards on Audit (ISA) represent the standards approved by the audit and the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) or its entitled body, which is contained in the international official Reference Book of the above-mentioned body or the assurance services.

Keywords: Accounting, Auditing, Standards, Regulation.

სოციალური კაპიტალი სამხრეთ კავკასიაში გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის კონტექსტში

გიორგი კეპულაძე,

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი
ელ.ფოსტა: giorgi.kepuladze@ciu.edu.ge,
ტელეფონი: 558 799410

თამილა არნანი-კეპულაძე,

აკაკი წერეთელის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

აბსტრაქტი

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ეკონომიკის განვითარების მრავალ ფაქტორს შორის ეკონომისტები განიხილავენ ისეთ თავისებურ შემადგენლებს, როგორიცაა საზოგადოებაში ჩამოყალიბებული სოციალური ურთიერთობები, ეკონომიკურ სუბიექტებს შორის ურთიერთობის ხასიათი და საზოგადოებაში არსებული ნდობის დონე, ანუ ყველაფერი, რაც გაერთიანებულია სოციალური კაპიტალის ცნებაში. სწორედ სოციალური კაპიტალი აღიარებულია დღეს, როგორც ეკონომიკური განვითარებისა და საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკური კონსოლიდაციის ერთ-ერთი ეფექტური საშუალება.

სოციალური კაპიტალის როლისა და მნიშვნელობის ზრდა კიდევ ერთხელ დადასტურდა იმ გარემოებით, რონ 2018 წელს სოციალური კაპიტალი შევიდა გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის ერთ-ერთი ძირითადი მაჩვენებლის - ინსტიტუტების - შემადგენელ ელემენტად.

მოცემული ნაშრომი მიზნად ისახავს სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნებში სოციალური კაპიტალის არსებული დონის მიზეზების გამოკვლევას გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის ოთხი მაჩვენებლის საფუძველზე. ამ მიზნის მისაღწევად გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშის შესაბამისი ძირითადი მაჩვენებლებისა და ინდივიდუალური ინდიკატორის საფუძველზე შედარებულია სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების სოციალური კაპიტალი.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური კაპიტალი, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი

შესავალი

თანამედროვე საზოგადოება გადავიდა განვითარების ფუნდამენტურად ახალ ეტაპზე და მეოთხე ინდუსტრიული რევოლუციის პირობებში ქვეყნის კეთილდღეობა მნიშვნელოვნადაა განპირობებული ამ ქვეყნის უნარით კონკურენცია გაუწიოს სხვა ქვეყნების ეკონომიკას.

ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისა და სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის ფაქტორთა შორის დღეს განიხილება სოციალური კაპიტალი.

სოციალური კაპიტალი თანამედროვე ეკონომიკური და სოციალური მეცნიერების ერთ-ერთი ახალი კატეგორიაა, რომლის წარმოშობა უკავშირდება ფრანგი სოციოლოგის პიერ ბურდიეს (Pierre Bourdieu) სახელს. სოციალური კაპიტალი - ეს არის ნდობაზე და საერთო ინტერესებზე დაფუძნებული მყარი ურთიერთობათა სისტემა, რომელიც ყალიბდება ადამიანთა ჯგუფების (კავშირების, ქსელების) ფარგლებში გარკვეული მიზნის მისაღწევად და საკუთარი მატერიალური თუ არამატერიალური სარგებლის მისაღებად.

სოციალური კაპიტალის მთავარი იდეა იმაში მდგომარეობს, რომ სოციალური კავშირები და სოციალური კონტაქტები დადებით გავლენას ახდენენ ინდივიდებისა და ჯგუფების პროდუქტიულობაზე [9; 10]. სოციალური კაპიტალი ამცირებს ტრანზაქციულ დანახარჯებს და ზრდის მართვადობის ეფექტიანობას. ძლიერი სოციალური კაპიტალის წყალობით შესაძლებელი ხდება დასახული მიზნების უფრო სწრაფად მიღწევა [8] და ქვეყანაში მშვიდი, სტაბილური და უსაფრთხო სოციალურ-ეკონომიკური გარემოს შექმნა.

სოციალური კაპიტალი დღეს განიხილება, როგორც საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების, ეკონომიკური კეთილდღეობის, პოლიტიკური კონსოლიდაციისა და ინდივიდუალური წარმატების ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორი [9]. სოციალური კაპიტალის მნიშვნელობის აღიარება გამოვლინდა იმაშიც, რომ 2018 წელს ის შეყვანილ იქნა გლობალურ კონკურენტუნარიანობის ანგარიშში.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიში (Global Competitiveness Report, GCR)- ესაა დოკუმენტი, რომელიც 1979 წლიდან ყოველწლიურად ქვეყნდება დავოსის (შვეიცარია) მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ფარგლებში და რომელიც აფასებს ქვეყნების შესაძლებლობას უზრუნველყოს საკუთარი მოქალაქეების კეთილდღეობა.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიში (GCR) აფასებს ქვეყნების კეთილდღეობის დონეს გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის (GCI) მიხედვით. აღნიშნული შეფასება უპირველესად უკავშირდება ქვეყანაში არსებული სხვადასხვა რესურსების ეფექტიან გამოყენებას.

2018 წელს გლობალურმა კონკურენტუნარიანობის ინდექსის გაანგარიშების მეთოდოლოგიამ (GCI 4.0) მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა, რაც გამოიხატა ძირითადი სტატისტიკური მაჩვენებლების რაოდენობის ზრდაში, მათ სტრუქტურის მოდიფიცირებაში, ინდექსის გაანგარიშების მეთოდებისა და შეფასების კრიტერიუმების ცვლილებაში, რაც გამოვლინდა შეფასების 7 ბალიანი სკალიდან 100 ბალიან სკალაზე გადასვლაში, და რაც მნიშვნელოვანია, თვით GCI 4.0 ფუძემდებლურ ელემენტების (pillar) ცვლილებაშიც. ამ ცვლილებების შედეგად 2019 წელს გამოქვეყნებული გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (Global Competitiveness Index, GCI 4.0) უკვე მოიცავდა 141 ქვეყანას, ხოლო მის შეფასების სისტემაში შევიდა 103 ინდივიდუალური ინდიკატორი, რომლებიც გაერთიანებულია 12 ფუძემდებლურ ელემენტში (pillar) შემდეგი თანმიმდევრობით: (1) ინსტიტუტები, (2) ინფრასტრუქტურა, (3) ინფორმაციული ტექნოლოგიების ათვისება, (4) მაკროეკონომიკური სტაბილურობა, (5) ჯანდაცვა, (6) უნარები, (7) სამომხმარებლო ბაზარი, (8) შრომის ბაზარი, (9) ფინანსური სისტემები, (10) ბაზრის მოცულობა, (11) ბიზნესის დინამიზმი, (12) ინოვაციურობა.

ჩვენი კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, ყურადღებას გავამახვილებთ GCI 4.0 პირველ ძირითად მაჩვენებელზე - ინსტიტუტებზე.

1. GCI 4.0 პირველი ძირითადი მაჩვენებელი: მოკლე მიმოხილვა

GCI 4.0 პირველი ძირითადი მაჩვენებელი არის ინსტიტუტები. როგორც გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშში არის აღნიშნული, ძლიერი ინსტიტუტები წარმოადგენენ მწარმოებლურობის და გრძელვადიანი ზრდის ფუნდამენტურ მოძრავებელ ძალას [გვ.26, GCI 2018]. გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიში განასხვავებს, როგორც ფორმალურ ინსტიტუტებს, რომლებშიც შეყვანილია წესები, კანონები, კონსტიტუცია და მასთან დაკავშირებული სააღსრულებლო მექანიზმები, ასევე არაფორმალურ ინსტიტუტებს, რომლებშიც GCR აერთიანებს ქცევის ნორმებს, ბიზნესის ეთიკას და კორპორატიულ კულტურას.

ქვეყნისთვის ძლიერი ინსტიტუტების არსებობა გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინვესტიციებისა და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციების მოზიდვაში. ინვესტიციებისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში ნდობის მაღალი დონის არსებობა, ქვეყანაში არსებული უსაფრთხოების დონე, საზოგადოებრივი ინსტიტუტების გამართული ფუნქციონირება, საკუთრების უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფა, კორპორაციული კულტურის სტანდარტების სიძლიერე და ბიზნესის ეთიკის პატივისცემა. ინსტიტუტები, რომელთა მიზანია საზოგადოებაში გაურკვევლობის დონის შემცირება [4], უნდა აყალიბებდნენ ხელსაყრელ პირობებს ყველა სახის ეკონომიკური საქმიანობისთვის. სწორედ ამიტომ არის, რომ ინსტიტუტები წარმოადგენენ გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის (GCI) ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ძირითად მაჩვენებელს (pillar).

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშის (GCR) თანამხმად, ინსტიტუტები მოიცავს ისეთ ინდიკატორებს, როგორიცაა: უსაფრთხოება (Security), კონტროლი და ბალანსი (checks and balances), საჯარო სექტორის ფუნქციონირება (Public-sector Performance), გამჭვირვალობა (Transparency), საკუთრების უფლება (Property Rights), კორპორაციული მმართველობა (Corporate Governance) და მთავრობის მომავალზე ორიენტაცია (Future Orientation of Government). 2018 წელს შეტანილი ცვლილებების შედეგად პირველ ძირითად მაჩვენებელს (pillar) სხვა ახალ ინდივიდუალურ ინდიკატორებთან ერთად მას დაემატა ისეთი ინდიკატორი, როგორიცაა სოციალური კაპიტალი (Social Capital).

2. სოციალური კაპიტალის ადგილი გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშში

GCI 4.0 მეთოდოლოგია ეყრდნობა სოციალური კაპიტალის პ. ბურდიეს მიერ მოცემულ განმარტებას, რომლის თანახმად, სოციალურ კაპიტალი - ესაა მეტ-ნაკლებად ინსტიტუციონალიზებული ურთიერთობათა ქსელის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებული რესურსების ერთობლიობა, რომელიც უგროვდება ადამიანს ან და ადამიანთა ჯგუფს გარკვეულ გაერთიანებებში, ასოციაციებში და ა.შ. ნევრობის საფუძველზე [6].

ისევე, როგორც სხვა ინდიკატორები, რომლებიც გაერთიანებულია GCI 4.0 პირველ ძირითად მაჩვენებელში, სოციალური კაპიტალის ინდიკატორიც ასახავს ქვეყანაში არსებული ინსტიტუციურ

მდგომარეობას და სხვა ინდიკატორებთან ერთად ქმნის ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის საბოლოო ინდექსს.

GCI 4.0 სოციალური კაპიტალის გაანგარიშება ხდება შემდეგი ოთხი მაჩვენებლის საფუძველზე:

1. ოჯახისა და საზოგადოების ქსელები (networks)
2. სოციალური ერთობლიობა და ჩართულობა
3. პოლიტიკური მონაწილეობა
4. ინსტიტუციური ნდობა

სხვა ინდიკატორების მსგავსად, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსში სოციალური კაპიტალის ინდიკატორი იზომება 0-დან (ყველაზე დაბალი) 100-მდე (ყველაზე მაღალი) სკალის მეშვეობით [7] და მისი გაანგარიშება ხდება ცალკე 141 ქვეყნისთვის, მათ შორის, სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნებისათვის.

3. სამხრეთ კავკასიის რეგიონის სოციალური კაპიტალის ინდივიდუალური ინდიკატორები

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები - საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი - რეგიონში უმნიშვნელოვანეს ადგილს იკავებენ. მიუხედავად მნიშვნელოვანი სტრატეგიული გეოპოლიტიკური განლაგებისა, ამ ქვეყნების წილი მსოფლიო ეკონომიკაში ძალიან მცირეა და 0.18 %-ს შეადგენს. საბჭოთა წყობის ნგრევამ მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენა აღნიშნულ ქვეყნის ეკონომიკას. მხოლოდ ახალი ასწლეულის დაწყებიდან შეინიშნება არსებითი წინსვლა ამ ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაში.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის (GCI 4.0) 2019 წლის რეიტინგის მიხედვით, სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნები მოხვდნენ პირველი ასეულის მეორე ნახევარში, კერძოდ, საქართველო იკავებს 74 პოზიციას, სომხეთი განლაგებულია 69 პოზიციაზე, ხოლო აზერბაიჯანი - 58 პოზიციაზე.

აღსანიშნავია, რომ სოციალური კაპიტალის საუკეთესო მაჩვენებელი 2018 წელს ავსტრალიას ქონდა და მისი ქულა 100 ბალიანი სკალის მიხედვით 66.2 შეადგენდა, ხოლო 2019 წელს პირველობა ზელანდიამ დაიკავა და მისი ქულა 66.8 შეადგენს. ყველაზე ცუდი მაჩვენებელი 2018 და 2019 წელს ბურუნდის ეკავა, რომელიც 35.2 ქულით GCI 4.0 რეიტინგში შეყვანილი 141 ქვეყნიდან ბოლო ადგილზე იმყოფებოდა.

რაც შეეხება სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნებს, სოციალური კაპიტალის მაჩვენებლის მიხედვით ისინი საკმაოდ დაბალ პოზიციებზე დგანან

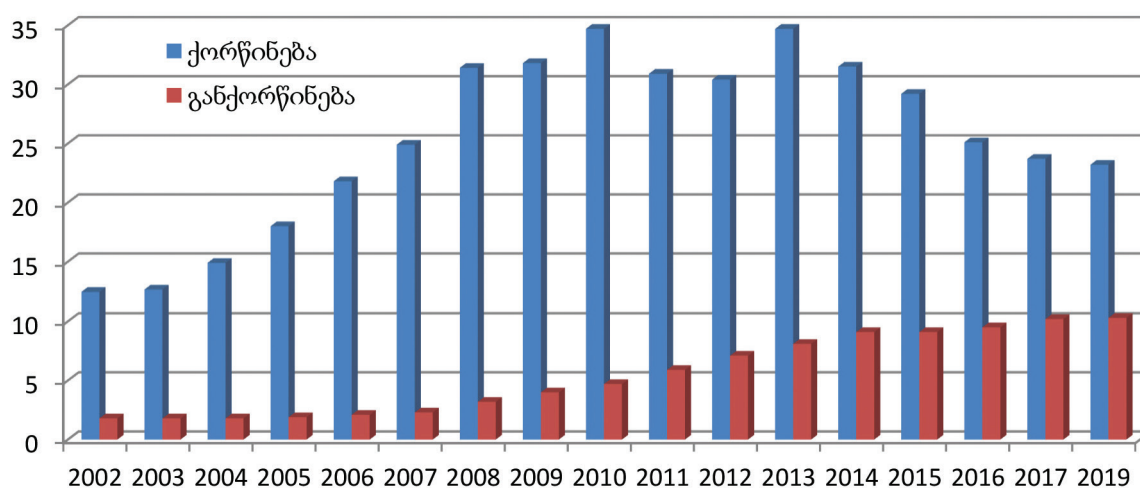

ცხრილი 1. სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნების რეიტინგი სოციალური კაპიტალის მიხედვით

წელი/ქვეყანა	საქართველო		სომხეთი		აზერბაიჯანი	
	პოზიცია		პოზიცია		პოზიცია	
2017*	123		125		117	
2018-2019	ქულა	პოზიცია	ქულა	პოზიცია	ქულა	პოზიცია
2018	41.0	126	42.1	122	41.1	123
2019	44.3	122	43.0	129	41.7	133

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორების მიერ [13] საფუძველზე

სქემა 1: GCI 4.0 სოციალური კაპიტალის მაჩვენებელი: ოჯახი (საქართველო)

წყარო: შედგენილია ავტორების მიერ [geostat.ge] საფუძველზე

და, როგორც ეს GCR-ში არის ასახული, 2019 წლის მონაცემებით 141 ქვეყანას შორის საქართველო 122 პოზიციაზე იმყოფება, სომხეთი - 129-ზე და აზერბაიჯანი - 133-ზე (ცხრილი 1).

იმისათვის, რომ გავიგოთ თუ რატომ არის სოციალური კაპიტალის ასეთი დაბალი დონე სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნებში, მნიშვნელოვანია შევისწავლოთ GCI 4.0 სოციალური კაპიტალის გაანგარიშების ოთხი მთავარი მაჩვენებელი ცალ ცალკე.

3.1. ოჯახი და საზოგადოების ქსელები. აღნიშნული მაჩვენებელი შედგება ორ შემადგენელი ელემენტისაგან: ოჯახი და საზოგადოებრივი ქსელები. ამასთან, ოჯახის ინსტიტუტი ანუ ოჯახი ეს არის „ქორწინებისა და სისხლის ნათესაობის ნიადაგზე შექმნილი სოციალური სისტემა - მცირე ჯგუფი, რომლის წევრები ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან ყოფა-ცხოვრების ერთიანობით, მორალური ურთიერთპასუხისმგებლობით და ურთიერთდახ-

მარებით“ [1], ხოლო საზოგადოებრივი ქსელები წარმოადგენენ ისეთ ურთიერთკავშირს სოციუმთან, რომელიც ქმნის მეზობლურ, მეგობრულ და ა.შ. ურთიერთობებს.

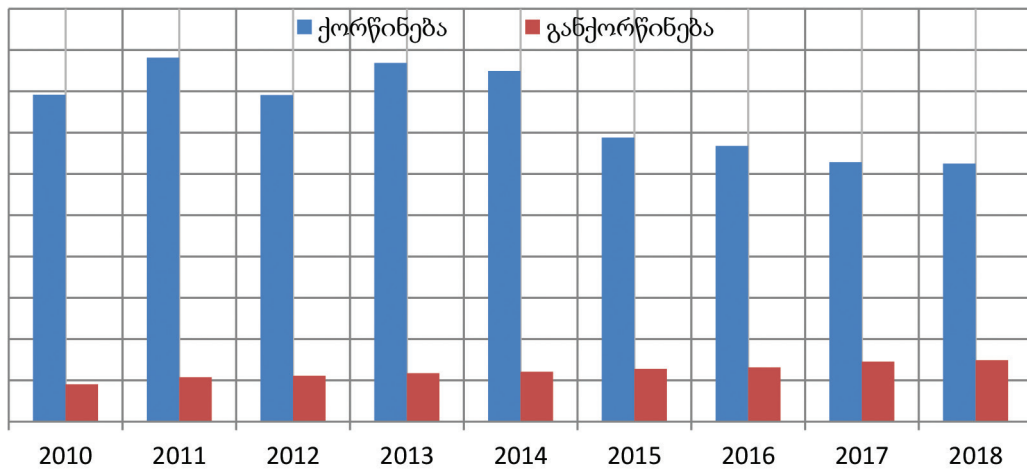
ოჯახის ინსტიტუტის სიძლიერის ილუსტრირების ერთ-ერთი შესაძლებლობაა ქორწინებებისა და განქორწინებების სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი, რაც განხორციელდება საქართველოსა და აზერბაიჯანის¹ მაგალითზე (სქემა 1).

როგორც საქართველოს მაგალითზე ნათლად ჩანს, 2007 წლიდან 2019 წლამდე განქორწინებების რაოდენობამ 447% მოიმატა, მაშინ როდესაც ქორწინების მაჩვენებელი 2010 და 2013 წლების პიკის შემდეგ სისტემატურად იკლებს და 2019 წელს ის 2007 წლის მაჩვენებლის გაუთანაბრდა.

აზერბაიჯანში ქორწინებების რაოდენობა აგრეთვე იკლებს 2013 წლის შემდეგ, ხოლო განქორწინ-

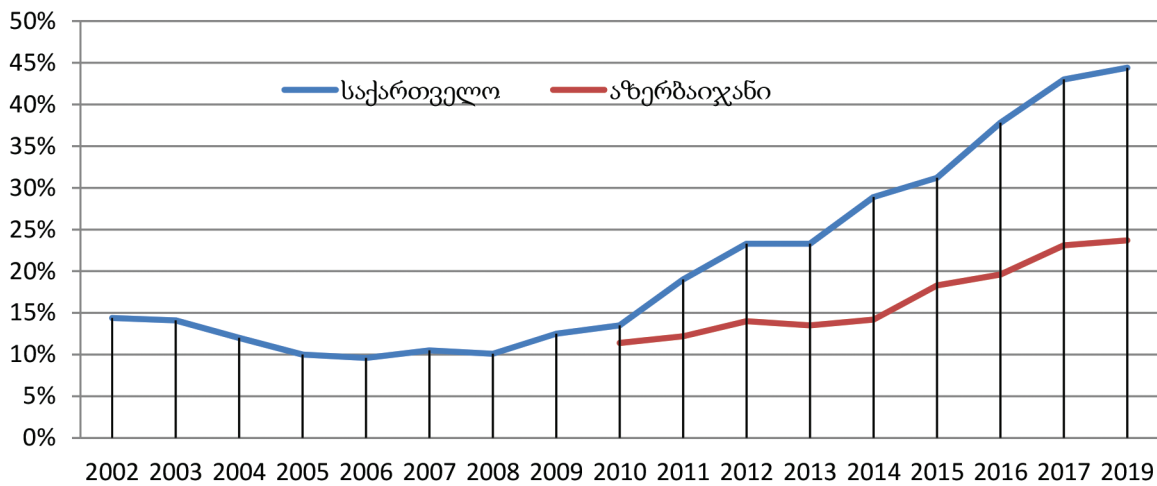
¹ სომხეთში ქორწინებისა და განქორწინების სტატისტიკური მონაცემები ოფიციალურ წყაროებში არ იძენება

სქემა 2: GCI 4.0 სოციალური კაპიტალის მაჩვენებელი: ოჯახი (აზერბაიჯანი)

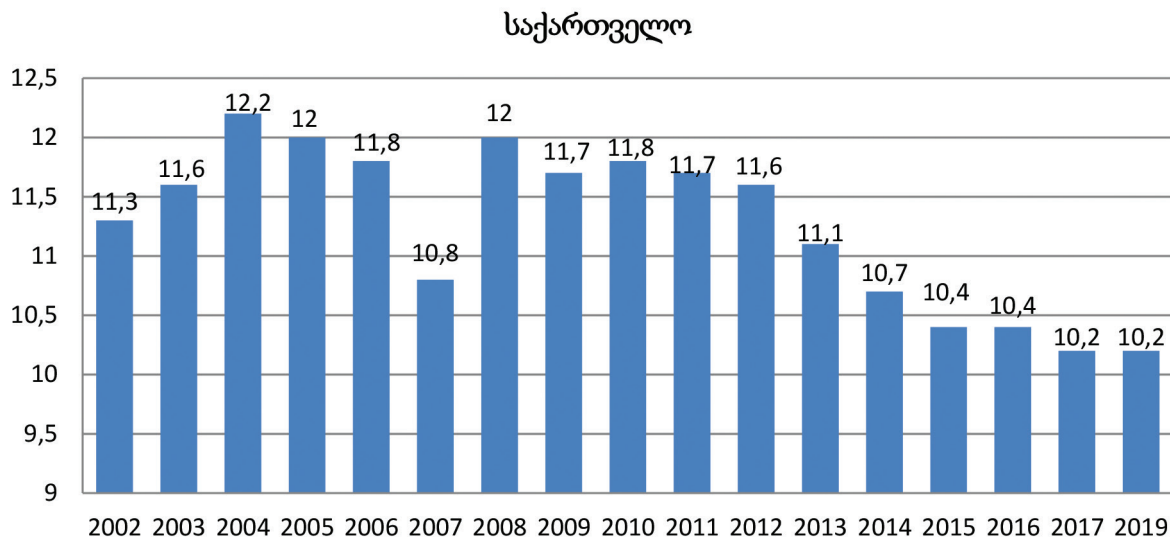
წყარო: შედგენილია ავტორების მიერ [https://www.stat.gov.az] საფუძველზე

სქემა 3: GCI 4.0 სოციალური კაპიტალის მაჩვენებელი: ოჯახი (საქართველო და აზერბაიჯანი)

წყარო: შედგენილია ავტორების მიერ [geostat.ge და stat.gov.az] საფუძველზე

სქემა 4: ქორწინებაში ყოფნის საშუალო ხანგრძლივობა (წელი, საქართველო)

წყარო: შედგენილია ავტორების მიერ [geostat.ge] საფუძველზე

ნებების რაოდენობამ 207% მოიმატა 2010 წლიდან 2018 წლამდე (სქემა 2).

განქორწინებების რაოდენობა საქართველოში 2008 წლის შემდეგ ყოველწლიურად იზრდება და დღეს საქართველოში შექმნილი ოჯახების 44.6% განქორწინდება, მაშინ, როდესაც აზერბაიჯანში განქორწინებების რაოდენობა 23%-ს შეადგენს (სქემა 3).

ქორწინებასა და განქორწინებას შორის სხვაობაში მნიშვნელოვანია განხილული იქნას განქორწინებამდე ქორწინებაში ყოფნის საშუალო ხანგრძლივობა. საქართველოში წლიდან წლამდე აღნიშნული მაჩვენებელი ასევე კლებულობს, თუ პიკზე 2004 წელს ის შეადგენდა 12.2 წელს, უკვე 2019 წელს ის 2 წლით შემცირდა და შეადგინა 10.2 წელი (სქემა 4).

მიუხედავად გავრცელებული სტერეოტიპისა, რომ კავკასიის ქვეყნებს ახასიათებს ძლიერი ოჯახის ინსტიტუტი, აღნიშნული სტატისტიკური მონაცემები ნათლად მეტყველებს, რომ ოჯახის ინსტიტუტი არ გამოირჩევა სიმყარით და წარმოადგენს სოციალური კაპიტალის დაბალი დონის ერთ-ერთ მიზეზს რეგიონში.

3.2. სოციალური ერთობლიობა და ჩართულობა წარმოადგენს GCI 4.0 მეთოდოლოგიის მიხედვით სოციალური კაპიტალის განმსაზღვრელ კიდევ ერთ მაჩვენებელს. აღნიშნული მაჩვენებელი მოიცავს ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა ცხელი წერტილები ქვეყანაში, კონფლიქტური რეგიონები, ოკუპირებული ტერიტორიები და ა.შ.

სოციალური კაპიტალის ყველაზე მნიშვნელოვან ხელისშემშლელ ფაქტორად აღიარებულია ცხელი წერტილების არსებობა რეგიონში [5; 15]. 1980 წლებიდან დაწყებული სამხრეთ კავკასიის რეგიონში გაჯერებულია პერმანენტული შეიარაღებული კონფლიქტებით, კერძოდ ყარაბაღის კონფლიქტი

(1987 წლიდან დღემდე), რომელიც 2020 წლის 27 სექტემბრიდან ფართომასშტაბიან საბრძოლო მოქმედებებში გადაიზარდა, საქართველო-აფხაზეთის ომი 1992-93წწ., ომი სამაჩაბლოში 1992 წ., აგვისტოს ომი 2008 წელს. აქვე შეიძლება მოვიყვანოთ სამხრეთ სამცხე-ჯავახეთისა და აჭარის ეთნიკური უთანხმოებები, დავით გარეჯის სამონასტრო კომპლექსთან მიმართებაში გაუგებრობები და ა.შ. და როგორც შედეგი - ყარაბაღის დღემდე დაუდგენელი სტატუსი და უმწვავესი მდგომარეობა, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიები და ა.შ.

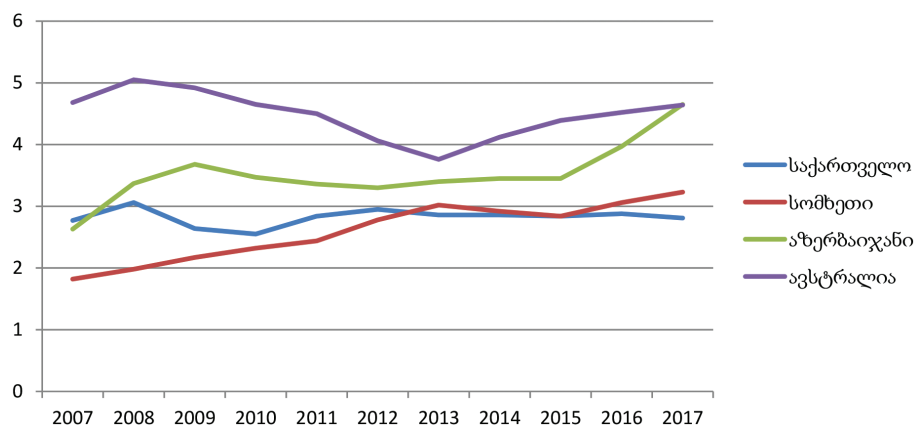
3.3. პოლიტიკური მონაწილეობა. აღნიშნული მაჩვენებლის გასაანგარიშებლად მიღებულია მოსახლეობის არჩევნებში მონაწილეობის მაჩვენებელი.

საქართველოში 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა მხოლოდ 46.9% [2]. სომხეთის 2018 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო 48.6% [11], ხოლო აზერბაიჯანის 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა 74.5% [12].

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველოში 2016 წლის 8 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებისთვის რეგისტრაციიდან მოხსნილი პარტიების რიცხვმა 29 შეაგინა (რეგისტრირებულ პარტიათა და დამოუკიდებელ კანდიდატთა რაოდენობა სულ 200-მდე ავიდა), ხოლო არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო 19 პარტიამ [3], რაც ასევე მეტყველებს პოლიტიკური პარტიებისადმი უნდობლობაზე.

3.4. ინსტიტუციური ნდობა წარმოადგენს GCI 4.0 მეთოდოლოგიის მიხედვით სოციალური კაპიტალის განმსაზღვრელ მეოთხე ელემენტს. აღნიშნულ მაჩვენებელში განვიხილავთ საზოგადოების ნდობას პოლიტიკოსების მიმართ (სქემა 5).

სქემა 5: GCI 4.0 სოციალური კაპიტალის მაჩვენებელი: ინსტიტუციური ნდობა (საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი)

წყარო: შედგენილია ავტორების მიერ [TCdata360. Public Trust] საფუძველზე

როგორც ვხედავთ, სოციალური კაპიტალის GCI 4.0 მეთოდოლოგიის ისეთი შემადგენელი ფაქტორი, როგორიცაა ნდობა, გამოირჩევა არასტაბილურობით. ამასთან, ინსტიტუციური ნდობის შედარებით მაღალი დონით გამოირჩევა აზერბაიჯანი, რომელიც 2017 წელს ამ მაჩვენებლის მიხედვით გაუთანაბრდა ისეთ ქვეყანას, რომელიც GCI4.0-ის სოციალური კაპიტალის განვითარების ინდექსის თანახმად პირველ ადგილზე იმყოფება ანუ ავსტრალიას. რაც შეეხება საქართველოს და სომხეთს, ამ ქვეყნებში ინსტიტუციური ნდობის დონე დაბალია და საქართველოში იგი დაცემის ტენდენციით ხასიათდება.

დასკვნა

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის ერთ-ერთი ძირითადი მაჩვენებლის - ინსტიტუტების - შემადგენელი ელემენტის - სოციალური კაპიტალის, ანალიზმა გვიჩვენა, რომ აღნიშნული

მაჩვენებლის სტრუქტურული ნაწილები, როგორიცაა ოჯახი და საზოგადოების ქსელები, სოციალური ერთობლიობა და ჩართულობა, პოლიტიკური მონაწილეობა და ინსტიტუციური ნდობა, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ნაკლებად არის განვითარებული. აღნიშნული პირდაპირ ზეგავლენას ახდენს რეგიონში არსებულ ტურბულენტურ მდგომარეობაზე და ვითარებას უფრო მეტად არასტაბილურს ხდის, რაც გამოიხატება ცხელი წერტილების არსებობაში, ეთნიკურ კონფლიქტებში, პოლიტიკურ არასტაბილურობაში და ა.შ., რაც წარმოადგენს ამ ქვეყნების ეკონომიკის მდგრადი განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორებს.

აღნიშნული პრობლემის გადასჭრელად მნიშვნელოვანია განხორციელდეს ქმედითი ნაბიჯები, რათა მოხდეს სოციალური კაპიტალის დონის ზრდა, დაქსაქსული სოციალური ჯგუფების გაერთიანება, მათი ინტერესების მაქსიმალური შეჯერების საფუძველზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სამოქალაქო საზოგადოება, საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა.
2. საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის, საქართველოს პრეზიდენტის 2018 წლის 29 ოქტომბრის არჩევნების პირველი ტურის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი, თბილისი, 2018 წლის 14 ნოემბერი.
3. საქართველოს პარლამენტის 2016 წლის 8 ოქტომბრის არჩევნების ანგარიში, ცესკო, 2016.
4. Arnanian-Kepuladze T., 2014, Institutions: Uncertainty in Definition of the Term. A Brief Look at the history: 1890-1930. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, no. 4 (2014): 79-102. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=412695> - ბოლო გადამოწმება 09.09.2020
5. Black, R., & Gent, S. 2006. Sustainable Return in Post-conflict Contexts. *International Migration*, 44(3), 15-38.
6. Bourdieu, P., 1986, The Forms of Capital. In *Handbook of theory and research for the sociology of education*, edited by John G Richardson. New York: Greenwood Press. Pp. 241-58.
7. GovData360, GCI 4.0: Social Capital. The World Bank https://govdata360.worldbank.org/indicators/ha5376100?country=BRA&indicator=41334&viz=line_chart&years=2017,2019 - ბოლო გადამოწმება 09.09.2020
8. Habyarimana, J. P. 2009. Coethnicity: Diversity and the Dilemmas of Collective Action: Russell Sage Foundation.
9. Kepuladze G., Arnanian-Kepuladze T., 2017, Cooperatives and Social Capital: Innovative approach toward definition of an interconnection. https://www.researchgate.net/publication/338611800_Cooperatives_and_Social_Capital_Innovative_approach_toward_definition_of_an_interconnection.
10. Putnam R., 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of the American Community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
11. Statistical Data, Statistical Committee of the Republic of Armenia. <https://armstat.am/en/>.
12. Statistical Data, The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, <https://www.stat.gov.az/> - ბოლო გადამოწმება 09.09.2020.
13. TCdata360. GCI 4.0: 1.B Social Capital. The World Bank. https://tcdata360.worldbank.org/indicators/h130a49bf?country=NZL&indicator=41497&countries=AZE&viz=line_chart&years=2017,2019&indicators=944 - ბოლო გადამოწმება 09.09.2020.
14. TCdata360. Public Trust In Politicians, The World Bank. https://tcdata360.worldbank.org/indicators/hb8873f1?country=ARM&indicator=665&countries=AZE,GEO&viz=line_chart&years=2007,2017 - ბოლო გადამოწმება 09.09.2020.
15. Varshney A., 2001. Ethnic Conflict and Civil Society: India and Beyond. *World Politics*, 53(3), 362-398.

SOCIAL CAPITAL IN THE SOUTH CAUCASUS STATES: THE CONTEXT OF GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX

Giorgi Kepuladze

Associated Professor of Caucasus
International University

Tamila Arnania-Kepuladze

Professor of Akaki Tsereteli State University

ABSTRACT

Among the many factors of economic development economists in recent decades consider its specific elements, like the social relations established in society, the nature of relations between economic entities, and the level of trust in society or everything that is combined in the concept of social capital. Today social capital is recognized as one of the most effective factors of economic development and socio-political consolidation of society. The growth in the role and importance of social capital has been reaffirmed by the fact that in 2018, social capital became an integral part of one of the key indicators of the Global Competitiveness Index–institutions. The aim of this paper is to investigate the level of social capital in South Caucasus Countries based on four indicators of the Global Competitiveness Index. To achieve this goal, the social capital of the South Caucasus countries is compared on the basis of the relevant key indicators and individual indicators of the Global Competitiveness Report.

Keywords: Social capital, Global competitiveness index.

სურსათის უვნებლობის მნიშვნელობა საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე

მარიამ ჩაჩუა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
სამართლისა და საერთაშორისო
ურთიერთობების ფაკულტეტის დოქტორანტი
ელ. ფოსტა: mariam.chachua@yahoo.com
ტელ.: +995 555 203 203

ანოტაცია

ქვეყნის საგარეო ურთიერთობების განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია იგი ჩართული იყოს გლობალურ პროცესებში. ეს, მეტწილად, ხორციელდება საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით, მათგან მიღებული რეკომენდაციების და აღებული ვალდებულებების შესრულებით. საქართველოს ევროინტეგრაციის პროგრესისთვის მნიშვნელოვანია მსოფლიო ასპარეზზე თავის დამკვიდრება და წარმატების მიღწევა ყველა სფეროში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია სურსათის უვნებლობა, რადგან მასთან პირდაპირა დაკავშირებული პროდუქტის ექსპორტი და, ზოგადად, სავაჭრო ურთიერთობა ევროპის ქვეყნებთან, აგრეთვე, საერთაშორისოდ აღებული ვალდებულებების შესრულება, სადაც მონაწილეობს სურსათის უვნებლობის პროცესში ჩართული ყველა რგოლი. ამ ამოცანის შესასრულებლად მხოლოდ მმართველი ორგანოების პასუხისმგებლობა არ არის საკმარისი, მნიშვნელოვანია ბიზნესსექტორის ვალდებულებების გააზრება და მასსა და სააგენტოს შორის ეფექტური კომუნიკაცია, მომხმარებელთა ინფორმირებულობა. 2014 წელს, მას შემდეგ, რაც საქართველომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმებას, აუცილებელი გახდა რიგ სფეროებში პრობლემების გამოვლენა და აღმოფხვრა. აღნიშნული შეთანხმების მეოთხე კარი „ვაჭრობა და ვაჭრობასთან დაკავშირებული საკითხები“ მიზნად ისახავს ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის (DCFTA) დაარსებას და იგი ქვეყნებს შორის საქონლისა და მომსახურეობის დაუბრკოლებელ მიმოცვლას გულისხმობს. ამიტომაც, 2014 წლიდან, განსაკუთრებული ყურადღება სურსათის უვნებლობას და მის კონტროლს მიექცა. იმისათვის, რომ საქართველომ მოახერხოს ევროკავშირთან საკანონმდებლო დაახლოება და ზემოთაღნიშნული შეთანხმების შესრულება, ამ სისტემაში არსებული ხარვეზების გამოსწორება უნდა მოხდეს მის ყველა საფეხურზე. იმის მიუხედავად, რომ გეგმა ვადების სრული დაცვით სრულდება, არსებობს ხელისშემშლელი ფაქტორებიც, რომლის აღმოუფხვრელობაც გამოიწვევს ამ პროცესის შეფერხებას, რაც ქვეყნის საგარეო რეპუტაციას უქმნის საფრთხეს.

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს ევროინტეგრაცია, სურსათის უვნებლობა, სურსათის კონტროლი, საერთაშორისოდ აღებული ვალდებულება.

შესავალი

სურსათის უვნებლობის საკითხი მნიშვნელოვნად დგას მსოფლიოს დღის წესრიგში. გლობალურად ადამიანის ჯანმრთელობა პრიორიტეტია ყველა სფეროს შორის, უსაფრთხო საკვები კი ჯაჭვის მთავარი რგოლია. სურსათის უვნებლობაში იგულისხმება როგორც ადამიანის, ასევე ცხოველისა და გარემოს უსაფრთხოება. „One Health“ – „ერთიანი ჯანმრთელობა“ მსოფლიო ორგანიზაციების კოლა-

ბორაციული მიდგომაა, რომელიც აერთიანებს გარემოს, ადამიანისა და ცხოველის ჯანმრთელობას, ანუ მთლიან პროცესს - „მინდვრიდან სუფრამდე“ („from farm to table“). იმისათვის, რომ სუფრაზე უსაფრთხო საკვები მოხვდეს, აუცილებელია გარემო იყოს ჯანმრთელი და ვარგისი ცხოველის გამოსაყვებად. სურსათის წარმოების, გადამუშავებისა და დისტრიბუციის ყველა ეტაპს ადგენს საქართველოს სურსათისა და ცხოველის საკვების კანონ-

მდებლობა, რომელთა მოთხოვნების შესაბამისობას, ჰიგიენური და სანიტარული წესების დაცვაზე ზედამხედველობას და სახელმწიფო კონტროლს, წლიური პროგრამის შესაბამისად, ახორციელებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ „სურსათის ეროვნული სააგენტო“. აღნიშნული დაწესებულება ახორციელებს სახელმწიფო კონტროლს, რომლის მიზანია ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვა, რაც რისკის საფუძველზე შემდეგი მექანიზმებით ხორციელდება: ინსპექტირება, ზედამხედველობა, მონიტორინგი, ნიმუშის აღება, დოკუმენტური შემოწმება.

არსებული მექანიზმების და გაწეული სამუშაოების მიუხედავად, არსებობს რიგი ხარვეზები, რომელთა გამოც ფიქსირდება მოსახლეობაში კვებითი მოშხამების, სურსათის/ცხოველის საკვებით განპირობებული ნაწლავთა ინფექციების, ეპიდემიების, სხვა საკვებისმიერი მასობრივი დაავადებების გაჩენის შემთხვევები. ეს მაჩვენებელი კი უარყოფითად მოქმედებს საერთაშორისოდ აღებული ვალდებულებების შესრულების დინამიკაზე. გარდა ამისა, ვლინდება შემთხვევები, სადაც მძიმე კვებით ობიექტებსა თუ სანარმოებში დაფიქსირებული ჰიგიენურ და სანიტარულ ნორმათა დარღვევები, რომელთა კრიტიკულობის შემთხვევაშიც ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა მაღალი რისკის ქვეშ დგება.

იმისათვის, რომ განხორციელდეს სახელმწიფო კონტროლი, საჭიროა ბიზნესოპერატორი იყოს ოფიციალურად დარეგისტრირებული და ბაზა იყოს სრულყოფილი, რომელსაც უზრუნველყოფს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი სსიპ „საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო“. „სურსათის უვნებლობა გულისხმობს სურსათით გამოწვეული რისკებისგან ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვას. ეს არის კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც კონკრეტული სასურსათო პროდუქტი მისი მიზნობრივად მომზადების ან/და მოხმარების შემთხვევაში ზიანს არ აყენებს მომხმარებელს“ (კოდექსი, 2012). ბაზარზე განთავსებული სურსათი უნდა აკმაყოფილებდეს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ სურსათის უვნებლობის მოთხოვნებს. სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსის მიხედვით, დაუშვებელია მავნე სურსათის ბაზარზე განთავსება - „სურსათი მავნედ მიიჩნევა, თუ: იგი საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს ან/

და ჯანმრთელობას; არ არის მიზანშეწონილი ადამიანის მიერ მისი მოხმარება“. სურსათის უვნებლობის კონტროლი ნიშნავს ქმედებას, რომელიც ხორციელდება: „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ეტიკეტირების საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ მოთხოვნებთან შესაბამისობის დასადგენად“. მნიშვნელოვანია, რომ ეს განსაზღვრება, ასევე ინფორმაცია ვალდებულებებისა და უფლებების შესახებ ყველა ბიზნესოპერატორმა და მომხმარებელმა იცოდეს.

აღსანიშნავია, რომ განსაკუთრებული ყურადღება სურსათის უვნებლობას და მის კონტროლს ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმების ხელმოწერის შემდეგ მიექცა, რადგან, შეთანხმების შინაარსის მიხედვით, საქართველოში აუცილებელი გახდა ამ სფეროშიც პრობლემების და ხარვეზების გამოვლენა/გამოსწორება.

„შეთანხმება ითვალისწინებს შესასრულებლად სავალდებულო სამართლებრივ დებულებებს და გაძლიერებულ თანამშრომლობას, რომელიც სცდება ტრადიციულ შეთანხმებათა მასშტაბებს და ვრცელდება ინტერესთა ყველა სფეროზე“ (2017-2020წწ. დღის წესრიგი). ყველა სფეროში რასაკვირველია იგულისხმება სურსათის უვნებლობაც, რომელიც კონკრეტულად ნახსენები და განსაზღვრულია „ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების“ მე-4 კარში - „ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცე (DCFTA)“, რაც ქვეყნებს შორის საქონლისა და მომსახურეობის დაუბრკოლებელ მიმოცვლას აღნიშნავს. ამ კომპონენტში ხაზგასმულია სურსათის უვნებლობის მნიშვნელობა და მისი კონტროლის გაუმჯობესების მოთხოვნები. აქედან გამომდინარე, საქართველომ უნდა გაითვალისწინოს რეკომენდაციები და გამოასწოროს არსებული ხარვეზები. დოკუმენტში აღნიშნული ვალდებულებების შესასრულებლად შექმნილია „საკანონმდებლო მიახლოების პროგრამა სურსათის უვნებლობაში“. ევროკავშირთან, საქართველოს მთავრობამ უნდა მოახდინოს 271 საკანონმდებლო ინსტრუმენტის მიახლოება და განხორციელება სურსათის უვნებლობის სტანდარტების სფეროში, ეს არის ამჟამად მიმდინარე პროცესი. პროგრამაში გაწერილია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მიახლოების ვადებიც.

ასოცირების ხელშეკრულებაში ნახსენები მოვალეობების და პროცესების გარდა, არსებობს საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა წევრიც არის საქართველო და რომელთაგანაც აქვს

მიღებული გარკვეული რეკომენდაციები, რაც უნდა გაითვალისწინოს.

გაეროს სტანდარტების (FAO/WHO-„Codex Alimentarius“) და „მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის“ შეთანხმებების მიხედვით, საერთაშორისო ორგანიზაციების ძალისხმევა ჰარმონიზაციისკენ ერთმანეთის მსგავსია. სურსათის კონტროლზე საერთაშორისო რეგულაციების შემუშავებაში განსაკუთრებით ჩართულია შემდეგი სამი ძირითადი ორგანიზაცია: სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO), მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია (WTO) და მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია (WHO). მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მიხედვით, საერთაშორისო ჰარმონიზაცია შეიძლება მიღწეულ იქნას, თუ ყველა ქვეყანა დაცავს ნორმებს საერთაშორისო სტანდარტების გამოყენებით, რაც მათი სანიტარული ღონისძიებების საფუძველია, ხოლო ეროვნული სტანდარტები კოდექსის („Codex Alimentarius“) სტანდარტებზე უფრო მკაცრი უნდა იყოს.

ასევე უნდა აღვნიშნოთ უმნიშვნელოვანესი „ჰასპი“-ს (HACCP- Hazard Analyss and Critical Control Points System) - საფრთხის ანალიზისა და კრიტიკული საკონტროლო წერტილების სისტემა, რომელიც გულისხმობს საწარმოში რისკის შესწავლისა და ანალიზის საფუძველზე ისეთი „წერტილების“ გამოვლენას, რომელმაც შეიძლება შეცდომით, შემთხვევით და ყურადღების მიღმა დარჩენით პროდუქტის დაზიანება ან/და დაბინძურება გამოიწვიოს. HACCP-ის სტანდარტები უზრუნველყოფს წარმოების პროცესში ისეთი წერტილების აღმოჩენას, რომლებიც დაბინძურების მაღალი რისკის ქვეშ არიან და ამიტომ განსაკუთრებულად უნდა მიაქციოს ყურადღება ხელმძღვანელმა და მუდმივი მონიტორინგი უნდა აწარმოოს თანამშრომლებთან ერთად.

ქართველი ფერმერებისთვის ძალზედ განმავითარებელი აღმოჩნდა „Global G.A.P“ - აგრარული სურსათის პირველადი წარმოების საერთაშორისო სტანდარტი, რომელიც ადგენს „კარგი სასოფლო-სამეურნეო“ პრაქტიკის („Good agricultural practices“) სახელმძღვანელოს. მისი მიზანია ფერმერებს, საცალოდ მოვაჭრეებსა და მომხმარებელს შესთავაზოს უვნებელი და მდგრადი სასოფლო-სამეურნეო მიდგომები ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით. G.A.P-ის სტანდარტები საშუალებას აძლევს ფერმერებს აწარმოონ კონკურენტუნარიანი პროდუქცია და მისცეს მათ შესაძლებლობა გაიტანონ საერთაშორისო ბაზრებზე. 2019 წელს

„საქართველოს კარგი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის“ სერტიფიცირების სისტემის აღიარებისა და განვითარების მხარდაჭერის მიზნით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და „საქართველოს ფერმერთა ასოციაციას“ შორის თანამშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა. აღნიშნულ ინიციატივას აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტომ (USAID) დაუჭირა მხარი. G.A.P. - ის სტანდარტების დაცვა ხელმისაწვდომი და საკმაოდ კომფორტულია ქართველი ფერმერებისთვის, ვინაიდან ითვალისწინებს ადგილობრივ პირობებს. აღნიშნული სერტიფიკატი ეხმარება ფერმერებს განავითარონ საკუთარი საქმიანობა და პარალელურად მიჰყვანენ მდგრადი სოფლის მეურნეობისა და სასურსათო სისტემების მოთხოვნებს, რაც წინგადადგმული ნაბიჯია ევროპული სტანდარტისკენ. ეს ყველაფერი ეხმარება ქართველ ფერმერს შექმნას უვნებელი სურსათი და ხელი შეუწყოს მაღალხარისხიანი პროდუქტის ექსპორტს.

ზემოთაღნიშნულ ორგანიზაციათა ხელშეწყობით, საქართველოში ხორციელდება სხვადასხვა პროექტი, რომლებიც ემსახურება DCFTA-თ გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებას. ასეთია, მაგალითად, CIB - ევროკავშირის ყოვლისმომცველი ინსტიტუციური განვითარების პროგრამა, რომლის დახმარებითაც ხორციელდება სურსათის ეროვნული სააგენტოს კადრთა (მათ შორის ისინი ქეტორთა) გადამზადება. ამავდროულად იგი აფინანსებს გასვლით შეხვედრებს რეგიონებში ახალი კანონმდებლობების გაცნობის მიზნით. აგრეთვე, არსებობს ჩეხეთის სოფლის მეურნეობის ზედამხედველობის და კვლევითი ინსტიტუტის, იაპონიის საერთაშორისო თანამშრომლობის სააგენტოს (JICA), USAID-ის და ADA-ს (ავსტრიის განვითარების სააგენტო) პროგრამები, რომელიც ხელს უწყობს საქართველოს კანონმდებლობის დაახლოებას ევროკავშირის კანონმდებლობასთან და საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებას სურსათის უვნებლობის მიმართულებით.

გარდა იმისა, რომ საქართველო ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის პროცესშია და ამისათვის განსაზღვრულ ეტაპებს და ამოცანებს გზადაგზა ასრულებს, ასევე არსებითად მნიშვნელოვანია ევროპის ქვეყნების მაგალითების გაზიარება - ვგულისხმობ მაკონტროლებელ ორგანოსა და მომხმარებელს შორის კომუნიკაციის მექანიზმს. საქართველოს სურსათის/ცხოველის საკვების, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის

კოდექსის მიხედვით, სურსათის ეროვნული სააგენტო ვალდებულია მოსახლეობას დროულად მიაწოდოს ინფორმაცია ბაზარზე განთავსებული სურსათის/ცხოველის საკვების ადამიანის ჯანმრთელობისთვის მავნებლობის შესახებ. გარდა ამისა, სეს ყოველწლიურად აქვეყნებს სახელმწიფო კონტროლის შედეგებს ოფიციალურ ვებ.გვერდზე (www.nfa.gov.ge). 2016 წლიდან კი ანგარიშები ყოველი თვის ბოლოს ქვეყნდება და ასახავს რომელ შპს-ში რა ტიპის დარღვევა გამოვლინდა. ამ შედეგების ნახვა ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია. თუმცა, საქართველოს არ გააჩნია კვების ობიექტების შეფასების სისტემა (როგორცაა, მაგალითად, „მიშელინის ვარსკვლავი“ ევროპის ქვეყნებისათვის), რომელიც ასახავდა რამდენად შეესაბამება დაწესებულება კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს. ზემოთაღნიშნულ საიტზე გამოქვეყნებულ ანგარიშებში მომხმარებლისთვის რთულია მოიძიოს მაგალითად რესტორანი, რომელში ვიზიტსაც გეგმავს, ვინაიდან ხშირად შპს-ს დასახელება და კვების ობიექტის ფაქტობრივი სახელწოდება ერთმანეთს არ ემთხვევა და გაუგებარია კონკრეტულად რომელ დაწესებულებაზეა საუბარი. მაგალითისთვის განვიხილოთ დანიის შემთხვევა - გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად 2001 წელს დანიის სურსათის, სოფლის მეურნეობისა და მეთევზეობის სამინისტრომ დაწერა „ლიმილის მიდგომის“ („Smile approach“) სისტემა, რომელიც გამოიხატება შემოწმებულ კვების ობიექტებზე ლიმილის გამოსახულების სიმბოლოს მინიჭებით. ლიმილის სიმბოლოები განსხვავებულია კვების ობიექტის სახელმწიფო კანონმდებლობასთან შესაბამისობის მიხედვით. რაც უფრო მეტი დარღვევაა აღმოჩენილი დაწესებულებაში, მით ნაკლებად ილიმის გამოსახულება. იმ შემთხვევაში, თუ უკანასკნელი 4 ინსპექტირების დროს არ გამოვლენილა შეუსაბამო ობიექტზე, იგი იმსახურებს „ელიტ“ სიმბოლოს, რაც კანონმდებლობასთან სრულ და გრძელვადიან შესაბამისობას აღნიშნავს. შემოწმებული კვების ობიექტები ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია მოიძიოს კონკრეტულ ვებ.გვერდზე (findsmiley.dk), სადაც გამოქვეყნებულია ინსპექტირების ოქმები და მინიჭებული სიმბოლოები. ამ სისტემის ეფექტურობა გამოიხატება იმაში, რომ უამრავი მომხმარებელი აუქმებს ჯაფანს რესტორანში მას შემდეგ, რაც აღნიშნულ საიტზე გადაამოწმებს მას და აღმოაჩენს მინიჭებულ „მონყენილ ლიმილს“, რაც შეუსაბამობას ნიშნავს. აქედან გამომდინარე,

უამრავი კომპანია ცდილობს არ დაიმსახუროს ცუდი შეფასება, გააუმჯობესოს სტანდარტები და, შესაბამისად, მოიპოვოს „კარგი ლიმილი“. ვფიქრობ კარგ შედეგს გამოიღებდა მსგავსი შეფასების სისტემის დანერგვა საქართველოში. ჩემი აზრით, ჩატარებული სახელმწიფო კონტროლის შედეგების ამსახველი გამოსახულებითი შეფასება გამოიწვევს ბიზნესსექტორის მოტივაციის ზრდას და საზოგადოებისთვის ინფორმაციის მკაფიო მიწოდებას კონკრეტული კვების ობიექტის შესახებ. თუმცა, ამისთვის მზად უნდა იყოს ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური მდგომარეობაც და დარეგისტრირებული ბიზნესოპერატორებიც. მზაობა შეიძლება გამოიხატებოდეს საკვებ ობიექტებზე დარღვევათა მინიმუმამდე დაყვანით, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეფასების სისტემის გაჩენამ შეიძლება გამოიწვიოს მონოპოლი რესტორნების წარმოქმნა, რაც კრიზისის საფუძველი გახდება დანარჩენი ბიზნესოპერატორებისთვის. გარდა ამისა, უნდა შეიქმნას კონკრეტული ვებ.გვერდი (კვების ობიექტთა ბაზა), სადაც ყოველი ინსპექტირების შემდეგ, უფლებამოსილი პირი ატვირთავს და განახლებს ინფორმაციას კვების ობიექტზე ჩატარებული კონტროლის შედეგების შესახებ, იგივე ოქმებს. შედეგად მომხმარებელს შეეძლება მოიძიოს სასურველი კვების ობიექტის შესახებ ინფორმაცია. ეს ასევე წარმოადგენს ბიზნესსექტორის მოტივაციის ამაღლების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს.

გარდა გამჭვირვალობისა, მნიშვნელოვანია სურსათის ეროვნულ სააგენტოსა და ბიზნესოპერატორთა ეფექტური კომუნიკაცია, რათა დროულად იქნეს მიწოდებული ინფორმაცია სიახლეების და გზამკვლელების შესახებ. ამისათვის კი კარგი იქნებოდა სისტემური პროგრამის დანერგვა (მოკლექტესტური შეტყობინება ან/და ელექტრონულ მისამართზე წერილის მიწერა) და სეს სერვისების (მაგ. ფასიანი კონსულტაცია ბიზნესოპერატორებისათვის) პოპულარიზება. მეტიც, ვფიქრობ ბიზნესოპერატორების მხრიდან შეუსაბამოების და მომავალში არამიზნობრივი ხარჯვის თავიდან აცილების მიზნით, გამართლებული იქნება სავალდებულო ადგილობრივი ფასიანი კონსულტაციის დაწესება, რათა ბიზნესოპერატორს წინასწარ, წარმოების დაწყებამდე, ერთხელ მაინც ჰქონდეს გავლილი კონსულტაცია სურსათის ეროვნულ სააგენტოში. ეს უზრუნველყოფს წარმოდგენის შეექმნას როგორც კანონმდებლობის მოთხოვნების, ასევე ბიზნესოპერატორთა ვალდებულებების შესახებ.

დასკვნა

ევროპული გამოცდილებების გაზიარება და ევროკავშირთან საკანონმდებლო ინსტრუმენტების დაახლოება უზრუნველყოფს საერთაშორისოდ აღებული ვალდებულებების პირნათლად შესრულებას. ამასთან ერთად, საქართველოს მიერ ევროკავშირის ბაზრის მოთხოვნების დაკმაყოფილება გამოიწვევს ქვეყნის ევროინტეგრაციის პროცესის დაჩქარებას და ერთიანობის პრიციპის გაზრდას.

„ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება“ საქართველოსთვის შანსია, გამოავლინოს თავისი შესაძლებლობები საერთაშორისო ასპარეზზე და დაამტკიცოს, რომ შეუძლია მოერგოს ევროპულ სტანდარტებს. „ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცე“ მოითხოვს სურსათის უვნებლობის კონტროლის გაუმჯობესებას, რათა ქვეყნებს შორის მოხდეს საქონლისა და მომსახურების დაუბრკოლებელი

მიმოცვლა. ამ პუნქტების შესრულებაში კი ლომის წვლილი სწორედ სურსათის ეროვნულ სააგენტოს მიუძღვის. ამ უკანასკნელმა გრძელი და რთული გზა განვლო საქართველოს ბაზარზე კონტროლის დასამყარებლად. არსებული რესურსებით სურსათის ეროვნულმა სააგენტომ მოახერხა შეესრულებინა ევროკავშირთან საკანონმდებლო დაახლოებები გეგმის მიხედვით, ამავდროულად განეხორციელებინა წლიურად 16000-მდე აქტივობა (ბოლო მონაცემები). ამის მიუხედავად, არსებობს რიგი გამოწვევები და ხარვეზები, რომელიც უნდა გამოსწორდეს - ეს არის ჯაჭვი, სადაც ჩართულია მოსახლეობის ყველა რგოლი - დანყებული მიწაზე მომუშავე გლეხიდან, დამთავრებული მომხმარებლით. ამიტომაც საერთაშორისოდ აღებული ვალდებულებების შესრულება, რომელიც ასე მნიშვნელოვანია საქართველოს საგარეო ურთიერთობებისთვის, მოითხოვს სისტემურ მიდგომას „მინდვრიდან სუფრამდე“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს პარლამენტი (2012). სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსი. თბილისი: საქართველოს მთავრობის გამომცემლობა.
2. ევროკავშირის ოფიციალური ჟურნალი (2014). ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთი მხრივ ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის. ბრიუსელი.
3. სურსათის ეროვნული სააგენტო. (2017). სურსათის უვნებლობის სახელმძღვანელო. თბილისი: საქართველოს მთავრობის გამომცემლობა.
4. სურსათის ეროვნული სააგენტო. (2018). წლიური ანგარიში. თბილისი: საქართველოს მთავრობის გამომცემლობა.

ინტერნეტ წყაროები:

1. www.nfa.gov.ge
2. www.findsmiley.dk
3. http://asocireba.ge/files/file_2864583.pdf
4. <http://nfa.gov.ge/ge/evropastan-integracia>
5. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0>
6. <http://www.dcfta.gov.ge/ge/dcfta-for-business/foodsafety>
7. <http://www.fao.org/3/y8705e/y8705e04.htm>
8. <http://www.economy.ge/index.php?page=economy&s=7>
9. <http://georgiandairy.org/ka/post/ra-unda-vitsodet-haccp-is-shesakheb>
10. <https://mepa.gov.ge/>
11. <http://www.worldvet.org/>
12. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tradefoodfao17_e.pdf

ყველა ინტერნეტწყარო უკანასკნელად გადამოწმდა - 26.08.2020

THE IMPORTANCE OF FOOD SAFETY ON GEORGIA'S EUROPEAN INTEGRATION PATH**Mariam Chachua**

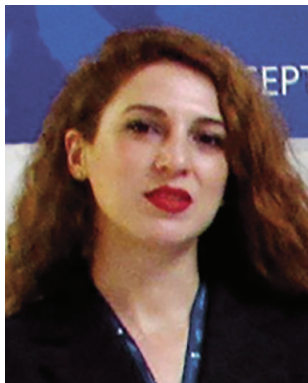
Georgian Technical University
PhD student in the Faculty
of Law and International Relations

ABSTRACT

It is important for the development of the country's foreign relations to be involved in global processes. This is largely done in cooperation with international organizations, fulfilling the recommendations received from them and the commitments made. It is important for the progress of Georgia's European integration to establish itself on the world stage and achieve success in all fields. Food safety is particularly important, as it is directly related to the export of the product and, in general, trade relations with European countries, as well as the fulfillment of international obligations, which must be done at the level of all links involved in the food safety process. The responsibility of the governing bodies alone is not enough, it is important to understand the responsibilities of the business sector and effective communication between it and the agency, also customer awareness. In 2014 after Georgia signed the Association Agreement with the European Union, it became necessary to identify and eliminate problems in a number of areas. The fourth chapter of the agreement, "Trade and Trade Issues", aims to establish a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), which provides for the smooth exchange of goods and services between countries. Therefore, since 2014, special attention has been paid to food safety and its control. In order for Georgia to achieve legislative rapprochement with the EU and to implement the above-mentioned agreement, the shortcomings in this system must be corrected at all stages. Although the plan will be completed in full compliance with the deadlines, there are some impediments, the elimination of which will lead to delays in this process, endangering the country's external reputation.

Key words: Georgia's European integration, Food Safety, Food Control, Internationally Accepted Commitment.

RUSSIA'S GROWING THREATS TO GEORGIA AND GEORGIA'S EUROPEAN ASPIRATION

EKATERINE LOMIA

Ph.D. Candidate in Political Science
Caucasus International University
E-mail: ekaterine.lomia@ciu.edu.ge

ABSTRACT

Disintegrating of the USSR and the end of the Cold War brought about fundamental changes to the world's geopolitical system. Yet, the most turning shift in the balance of power commences in the late 1980s, when non-communist governments come to power in a number of Soviet satellite states, with a strong desire for democratic transformation. Furthermore, the break-up of the USSR resulted in the political independence of the former Soviet Republics, out of the shadow of Moscow. South Caucasus Georgia was one of those Republics. The country declared independence on April 9th 1991 and from the very first day of independence it has defined its foreign strategic direction, that is, European and Euro-Atlantic orientation. Since the European Union and NATO have expanded into the "Soviet sphere of influence", particularly, from the beginning of the new millennium, Russia, in response, increased its political and economic leverage in the former Soviet space by using a combination of hard and soft power. The mentioned principally aims at restoring and maintaining Russia's influence in the South Caucasus region, whilst the latter, on the other hand, is among the most conceptually challenging issues for USA-Russia foreign policy as well, which is mainly outlined in the context of energy policy. At present, under the growing Russian threats, European and Euro-Atlantic integration is considered one of the key priorities for the foreign policy of Georgia. However, Moscow hinders the mentioned process and interferes with the territorial integrity of the country for its long-term objectives in the region.

Keywords: Georgia, the Russian Federation, occupation, the European Union, Conflicts.

INTRODUCTION

Georgia is a small country in the South Caucasus. The country shares borders to the North with the Russian Federation, to the East with Azerbaijan, to the South with Turkey and Armenia and to the West with the Black Sea. During the whole era of the historic development, Georgia's unique geographical location at the strategically vital crossroads between Eastern Europe and Western Asia played the most decisive roles in political, economic and cultural aspects of the country. Georgia's easy access to the Black Sea ports

brings the country into significant worldwide attention and has many times been the center of geopolitical interests of the worlds' greatest Empires, including the Russian Empire, Ottoman Empire, Roman and Persian Empires etc.

During the Soviet era, Georgia had been a part of the Soviet Union. Under the umbrella of the USSR was formed Georgian Soviet Socialist Republic, in 1922. For almost seventy years Georgian people had to accept Soviet ideology beliefs which were grounded in the fundamental principles of Communism (Rondeli,

2001). However, In the immediate afterward of the disintegration of the Soviet Union, on April 9th, 1991, the Supreme Soviet of Georgia passed the resolution on the restoration of independence of Georgia out of the shadow of Moscow (Neidze, 2003).

Though, during the early post-Soviet period, furious economic crises erupted in the number of former Soviet Republics, shaped with massive internal contradictions that the countries were confronted with to the way of independence. Georgia was one of those republics. Ethnopolitical conflicts in the country in the late 1990s, turned into a civil war, resulting the formation of Abkhazian and South Ossetian separatism, hugely supported by Russia. The war ended with expelling the first President of Georgia, Zviad Gamsakhurdia from his homeland and undermined the legitimate government of the country. The civil war drastically weakened Georgia's economy and resulted in the so-called unresolved "frozen conflicts". Despite the frequent meetings between Eduard Shevardnadze and Boris Yeltsin in Moscow in 1990s, over the peaceful resolution of the Georgian conflicts, the negotiations appeared to be pointless since they inevitably ended in deadlock (Koiava et al., 2017; Lomia, 2017; Pavlishvili 2011; Pavliashvili, 2013).

As highlighted by King (2008) Russian-Georgian five-day war in August 2008 has demonstratively reflected that small countries are still facing serious security dilemmas in the 21st century and they are still threatened by big powers to play according to the rules of their games. Russia's military intervention in Georgia and recognition of Abkhazia and South Ossetia as independent states showed the international community that Russian "pattern is still on work". The war drastically worsened the political climate between Tbilisi and Moscow and marked another deterioration of the mutual relations between the neighbouring countries.

Today, 20% of Georgian territories are occupied by the Russian Federation. In addition to Russia's economic leverage against Georgia, mutual relations between the countries have sharpened recently over Russia's illegal borderization of the occupied Georgian territories (Lomia, 2020). The Russian-baked separatist forces continuously install and erect barbed-wire border posts in one of the occupied regions of Georgia-South Ossetia and detain Georgian people, under the pretext of "illegally crossing the border". Fundamental rights of the local population are violated daily since the occupants install barbers through people's houses,

gardens and cultivated lands. Whilst, Russia's propaganda machine grows stronger in the post-Soviet space, the Georgian government sees European integration as the only solution to secure its people from the threats coming from Russia.

The European Union is a unique international organization consisting of 28 European countries. The goals of the organization are to promote economic, political, legal and social development for member states. It was created on the basis of the Maastricht Treaty, which entered into force on November 1st 1993 and right from the very beginning, its fundamental objective was to strengthen democratic principles, increase collaboration and inclusion within the European Union and ensure lasting peace and stability in post-war Europe (Charter of Fundamental Right of the European Union, 2000); (Lomia T. and Lomia, E., 2020).

The EU played a crucial role in ending the Russian-Georgia war. On 19 August, at a meeting held in response to the request of France, Council members discussed ways to ensure implementation by all the parties of the six-principle ceasefire agreement sponsored by the European Union presidency and agreed on 12 August 2008. On behalf of the EU French President, Nicolas Sarkozy took full responsibility in negotiation between the sides. The six-point ceasefire proposal are as following: (a) the commitment to renounce the use of force; (b) the immediate and definitive cessation of hostilities; (c) free access to humanitarian aid; (d) the withdrawal of Georgian forces to their places of permanent deployment; (e) the withdrawal of Russian forces to their lines of deployment prior to 7 August 2008; and (f) the convening of international discussions on lasting security and stability arrangements for Abkhazia and South Ossetia (Repertoire of the practice of the Security Council, 2008/2009).

The "Geneva International Discussions" was launched in 2008 with the aim of addressing the consequences of the Russian-Georgian conflict and is under the auspices of the EU, UN (United Nations), OSCE (Organization for security and cooperation in Europe) and USA (the United States of America. In other words, Geneva format is a political dialogue between Georgian and Russian sides (including the de-facto authorities of Tskhinvali and Sokhumi) (Jeppsson, 2015).

The EU Monitoring Mission (EUMM) started its monitoring activities on Georgian territories on 1 October 2008 and has since been patrolling both day and night, particularly in areas adjacent to the Administra-

tive Boundary Lines with the Russian-backed separatist regions of Abkhazia and South Ossetia (EUMM, 2019).

The main purpose of the work is to analyze Russia's growing threats to Georgia and Georgia's European aspiration following the disintegration of the USSR after which the country regained independence. From the mentioned perspective, the work is divided into two main parts. In the first part, the author studies the main obstacles and difficulties of the foreign policy of Georgia in the following of the break-up of the Soviet Union. In the second part, the origins and fundamental objectives of the EU are highlighted whilst the main focus is on Georgia's European aspiration (Kikutadze and Tabatadze, 2016: 56).

1. RUSSIA'S GROWING THREATS TO GEORGIA (RUSSIAN-GEORGIAN WAR AND ITS AFTERMATH)

On August 8 2008, when the world was focused on the opening ceremony of the Olympic Games in Beijing, another breaking news on television has attracted worldwide attention. Russian tanks rolled across the border into the Republic of Georgia following the months of violent instabilities in one of the separatist regions of Georgia-South Ossetia, between the local Georgian and South Ossetian secessionist forces.

The five-day war ended with the recognition of Abkhazia and South Ossetia as independent states by Russia and brought innumerable damages to Georgian economy, and hundreds of dead humans; thousands of refugees were forced to leave their homeland. Russian air forces bombed and destroyed Georgian air and naval bases, apartment buildings, Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline. Western media was quick to draw a parallel between the political events of 1968-1938 and Russia's War in Georgia. More concretely, when Leonid Brezhnev intervened militarily in former Czechoslovakia and Adolf Hitler invaded Sudetenland in 1938. As Highlighted by King (2008), unlike the historic events of 1938 and 1968, in 2008 "older and more typically Russian patters were at work".

Although the two contradictory narratives have been created about which side started the war, however, on the other side, it appeared to be certainly clear that 2008 events have been an "impressive" power exhibition of Russia, since by doing so Moscow showed the rest of the world that it still considers Georgia "a sphere of its influence" and it still maintains its role as a great power among the world's biggest players. Furthermore, Russia's military intervention in Georgia

was Russia's direct response to the Eastern enlargement of NATO (North Atlantic Treaty Organization) and Georgia's pro-Western orientation under Mikhail Saakashvili.

At the Munich conference on security policy, held in Germany on February 10th 2007, Russian President, Vladimir Putin strictly criticized the foreign policy of the USA, the idea of unipolarity and NATO's Eastern expansion: "I think it is obvious that NATO expansion does not have any relation with the modernization of the Alliance itself or with ensuring security in Europe. On the contrary, it represents a serious provocation that reduces the level of mutual trust. And we have the right to ask: against whom is this expansion intended? And what happened to the assurances our western partners made after the dissolution of the Warsaw Pact? Where are those declarations today? No one even remembers them"-stated Vladimir Putin (President of Russia, 2017).

As a consequence of several diplomatic meetings, during the NATO summit, held in Bucharest, in April 2008, the USA supported giving MAP (Membership Action Plan) to Georgia and Ukraine. The fact gained significant importance in Moscow, even, MAP does not guarantee the country's acceptance in the Organization (NATO, 1949). Yet, at the summit, Putin publicly showed his criticism of granting NATO Membership Action Plan to Georgia and Ukraine: "The deployment of a powerful military bloc at Russia's borders, whose members guide their actions by Article 5 of the Washington Agreement, will be perceived by Russia as a direct threat to its national security" (Koiava, et.al., 2017).

According to Asmus (2008), "the Kremlin decided to punish Georgia once the Bucharest NATO meeting resolved to consider offering Georgia (and Ukraine) a Membership Action Plan (MAP) at its next (December) meeting...This had to be stopped".

Another significant aspect to consider is the construction of Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline which negatively influenced not only Russian-Georgian but also, USA-Russian relations, Kremlin perceived the pipeline as a direct threat for Moscow which would diminish Russia's geopolitical hegemony in the South Caucasus. The USA, on the contrary, showed considerable interest in the region in the second half of the twentieth century, during which the vast reserves of oil and gas have been found in the Caspian Sea. Georgia's geographical location, situated in the middle of

Caspian and the Black Sea, made the South Caucasus country significantly attractive to the USA on the road of monopolizing rich Caspian resources.

As argued by Popescu (2011), “The paradox is that, until August 2008, Abkhazia and South Ossetia had been unrecognized but de facto independent states. In August 2008, after the war, they were partially recognized, although, in reality, both regions cannot be considered more independent than they were before. If the separatist war [of the early 1990s] was their ‘war for independence’, the war in August 2008 is the war which put an end their limited yet ‘de facto independence’. The winner of the war was Russia and not the separatist movements. Both Abkhazia and South Ossetia are speedily transforming from ‘virtually independent states’ into territorial entities of the Russian Federation”.

As a result of the war diplomatic relations between Georgia and Russia were terminated. Yet, in December 2005 Russia initiated a full-scale economic blockade against Tbilisi by banning Georgian products, including fruits and vegetables to the Russian market (Morrisson, 2019).

Yet in 2005 Russian embargo caused the economic collapse in Georgia since Russia has Georgia’s strongest trade partner and it appeared to be practically impossible for Tbilisi to replace Russian market into the other potential partner in the region. In October same year, Russia suspended railway, postal, aviation and automobile connections with Georgia which was restored only in 2013 following the power change in Georgia. In 2012 the so-called Abashidze-Karasin negotiation format was launched, which has been ongoing for seven years and achieved considerable success on humanitarian, trade and transport issues between two sides.

Recently, the “Gavrilov’s case”¹ sparked furious outrage in Georgia, not only escalated the tension between official Tbilisi and Moscow but it has also demonstrated the weakness of Georgian political elites. While the country has divided into the two opposing

sides that are constantly accusing each other in traitorous pro-Russian activities, Georgian TV journalist Giorgi Gabunia publicly insulted Russian President on his live show. Russian State Duma suspended airline flights between Russia and Georgia, Top Russian officials supported the idea of closing a Russian market for Georgia, by banning the imports of Georgian wine and mineral water in Russia, as well as banning the remittances between the two countries. However, Vladimir Putin opposed the economic sanctions against Georgia. “I would not do that out of respect for the Georgian people”-stated the President of Russia (FIRST CHANNEL, 2019).

Among the threats, risks and challenges facing Georgia, the most problematic issue is the Russian occupation of Georgian territories and the creeping annexation. The 2008 August War and the occupation of South Ossetia have significantly worsened the security environment of Georgia. With this Kremlin sent a message to the West that it still wants to establish control over Georgia (Modebadze & Kozgambayeva, 2018).

While 20% of Georgian territories are occupied by Russian Federation Russian-baked separatist forces continuously install and erect barbed-wire border posts in South Ossetia and detain Georgian people, under the pretext of “illegally crossing the border”. Fundamental rights of the local population are violated since the occupants install barbers through people’s houses, gardens and cultivated lands. Thus, the Russian government is expanding the so-called “borders” of the de facto republic of South Ossetia at the expanse of Georgian territories.

In addition to Kremlin’s “creeping annexation” of Georgian territories, Russia’s propaganda machine grows stronger in the post-Soviet space. Along with hard power Russia has also been using soft power, to keep control of its former Soviet republics.

According to a study entitled ‘Disinformation Resilience in Central and Eastern Europe’ by the DRI - Disinformation Resilience Index’, currently, Georgia continues to face strong Russian propaganda. As highlighted in the study, it is an effective tool for Russia, since two countries share the same religious beliefs (Dewaest, 2019).

More than that, the Russian language is the most widely spoken foreign language in Georgia, especially in the old generation. Another aspect that also encourages Kremlin’s propaganda machine, is the nos-

1 Sergey Gavrilov, a member of the Communist Party of Russian Duma visited Georgia to participate in interparliamentary Assembly on Orthodoxy. Sergey Gavrilov addressed occupied the Georgian Parliamentary speaker’s chair and delivered a speech in which he praised enthusiastically the brotherhood of Georgian and Russian people under the same religious-Orthodox Christianity. His speech sparked mass protests in front of the Parliament of Georgia resulted in resignation of the parliament speaker Irakli Kobakhidze.

talgia the elderly have towards the society of the past. Moscow takes advantage of this and promotes a sense of nihilism about European integration in Georgia.

2. THE ROLE OF THE EU AS A UNIQUE SUPRANATIONAL ORGANIZATION AND GEORGIA'S EUROPEAN ASPIRATIONS

In the first half of the 20th century, the European continent was the theatre of conflicts, which brought millions of dead humans and lots of destruction. For all of the centuries, Europe had a lot of bloody wars, only France and Germany for the period 1870 to 1945 fought three times. European leaders came to the conclusion that only economic and political integration can secure peace between their countries. The vision of a new Europe, which would overcome antagonistic nationalism, finally emerged from the resistance movements, which had resisted totalitarianism during the Second World War (History of the European Union).

On September 19, 1946, former British Prime Minister Winston Churchill delivered his famous speech at the University of Zurich and voiced the idea of creating "a United States of Europe". As he stated: "There is a remedy which ... would in a few years make all Europe ... free and ... happy. It is to re-create the European family, or as much of it as we can, and to provide it with a structure under which it can dwell in peace, in safety and freedom. We must build a kind of United States of Europe" (European Commission, 2019).

One of the most important steps towards European integration was the establishment of the European Coal and Steel Community. The author of the idea was Jean Monet, who believed that the Coal and Steel Industry of Germany and France should be under the supervision of one supranational authority, which would control the production of these resources, and therefore no country would use them for waging war. The purpose of the establishment of the European Coal and Steel Community was to prevent new wars and conflicts between France and Germany. In 1951, based on the Treaty of Paris, which was signed by six European countries (Germany, France, Italy, Belgium, Netherlands, Luxembourg), the European Coal and Steel Community was founded (Modebadze 2015).

The next stage of the European integration process was the establishment of the European Economic Community and the European Atomic Energy Community. The European Economic Community was cre-

ated on 1st of January 1958, after the Treaty of Rome entered into force. After the establishment of the European Economic Community, the common market and united economic space was created, tariffs and customs duties were abolished, which facilitated the deepening of economic, commercial and trade relations between the European countries. 1992 is a turning point and a significant moment in the history of the European Union. In 1992, 13 states of the European Economic Community signed a Treaty of Maastricht which entered into force on 1st of November 1993. After signing the Maastricht Treaty, the European Union was formally established (Modebadze, 2019).

Today, the European Union is a unique international organization consisting of 28 European countries, which promote economic, political, legal and social development for member states. Right from the very beginning, its fundamental objective was to strengthen democratic principles, increase collaboration and inclusion within the European Union and ensure lasting peace and stability in post-war Europe (Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000).

The EU and Georgia enjoy an excellent relationship since the second half of the 1990s after which Brussels recognized Georgia as an independent state and started a mutual partnership with Tbilisi. In the framework of cooperation and assistance program initiated by the EU, the organization supports a prosperous, independent and strong Georgia. With the mentioned aim, the EU policy in Georgia covers the following areas of key significance: a strong economy, strong governance, strong connectivity and strong society and hugely contributes to the development of the democratic principles in Georgia by technically and financially supporting the post-Soviet country.

One of the most significant events in EU-Georgian relations has been Georgia's visa-liberalization with the EU. It was a mutual agreement between the sides, signed on March 28th 2016, after which Georgia was granted visa-free travel in the Schengen area. "Georgia has done a great job and achieved much. Today is a historic day for all of us and especially for Georgian people who from now on will be able to travel freely into the Schengen area. It is an important step to build an even closer EU-Georgia relationship"-stated the president of the European Council Donald Tusk in recognition of Georgia's visa liberalization (Delegation of the EU to Georgia, 2017).

The Association Agreement between the EU and Georgia entered into force on July 1st, 2016 and aims to „deepen political and economic relations between the EU and Georgia, also through the creation of a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). By removing customs tariffs and quotas and by comprehensively approximating trade-related laws and regulations to the standards of the European Union, the Agreement offers Georgia a framework for boosting trade and economic growth. This will facilitate Georgia's progressive integration with the EU single market“ (Ministry of Foreign Affairs of Georgia, 2016).

The most importantly, the EU remains firmly committed to its policy of supporting Georgia's territorial integrity within its internationally recognized borders as well as engagement with the breakaway regions of Abkhazia and South Ossetia in support of longer-term conflict resolution. Immediately in the wake of the August 2008 hostilities, the EU deployed the EU Monitoring Mission (EUMM) to Georgia, which has been patrolling areas adjacent to the Administrative Boundary Lines with Abkhazia and South Ossetia day and night. This has reduced tensions and potential risks of escalation and contributed to stability throughout Georgia and in the surrounding region. Currently, EUMM has around 200 monitors working on the ground, and a 24/7 hotline, allowing the parties to the conflict to communicate on security-related issues to defuse tensions. The EU also welcomes Georgia's support on EU security issues (Facts and figures about EU-Georgian relations).

Thus, the EU fully supports Georgia's independence, respects its sovereignty and territorial integrity and calls on Russia to reverse its recognition of Abkhazia and South Ossetia as independent states. For this reason, the “Geneva International Discussions” was launched in the immediate aftermath of the Russian-Georgian war in October 2008, with the aim of addressing the consequences of the Russian-Georgian conflict and is under the auspices of the EU, UN, OSCE and USA.

CONCLUSION

Russia's foreign policy towards Georgia has passed through several increasingly unhappy phases following the disintegration of the Soviet Union, until today (2019). The mentioned period coincided with the terms of the four different governments in Georgia. The account shows that, paradoxically enough, despite all the possible strategies that have been taken by Tbilisi over a peaceful coexistence with its

Northern neighbour, mutual confrontation and growing tension in Russian-Georgian relations have many times resulted in a number of direct and indirect conflicts in the two separatist regions of Georgia, which in turn, directly interferes with territorial integrity, sovereignty and independence of the country.

Russia's war in Georgia in 2008, marked another deterioration of Russian-Georgian relations, whilst the recognition of Abkhazia and South Ossetia as independent states by Russia, in the immediate aftermath of the war, has once again demonstrated not only deep crises but also a total failure of a possible future partnership between Tbilisi and Moscow.

Currently, 20% of Georgian territories are occupied by the Russian Federation. Russia's “creeping annexation” and borderization policy in Georgia are major challenges and difficulties that Georgian statehood is facing today. Russian-backed separatist forces continuously install and erect barbed-wire border posts in Tskhinvali region (South Ossetia) and detain Georgian people, under the pretext of illegally crossing the border whilst fundamental rights of hundreds of local population are vigorously violated, daily.

In Georgia, Russia actively manipulates with the following major instruments of hybrid warfare: “creeping occupation” and de-facto regimes; using soft power through propaganda and information war; economic expansion and covert operations.

It should definitely be emphasized that “creeping annexation” is not only an act of illegal occupation of Georgian territories, furthermore, Russia on the one hand aims at weakening Georgia's economy and on the other hand tries to increase the dependence of Georgian export on the Russian market (clear illustration of the mentioned is Russia's economic leverage on Georgia following the events which took place in Tbilisi over “Gavrilov's case” in June 2019), interfering its Euro-Atlantic integration and diminishing the status of Georgia on an international stage by showing the rest of the world that the country is unable to independently carry out its political course without the support of Moscow.

Furthermore, Russian political strategy has undergone significant transformation in recent years by strengthening a soft power in the post-Soviet space which in turn is shaped with Kremlin's powerful propaganda. Since the methods and tools used by the Russian media are becoming more refined and sophisticated in the twenty-first century, compared to

propaganda used by the Soviet Union, it is one of the effective mechanisms of Kremlin to worldwide promote pro-Russian and anti-Western rhetoric.

Considering the fact that during the Soviet era Georgia has strongly been attached to Russia; historical proximity shared culture and religious beliefs are still deeply embedded in the perception of many Georgian people, particularly the old generation, who have lived and grew up in the Soviet Union. The mentioned makes it more productive for the Russian propaganda

machine to work effectively on people's sentiments.

On the contrary, Georgia seeks to become a member of the European family and distance itself from Moscow. The EU fully supports Georgia's sovereignty and territorial integrity within its internationally recognized borders and welcomes its European aspirations. However, Russia perceives the EU as a strategic rival in the region and interferes with the mentioned process, which partly is due to Russia's imperialist ambitions in the post-Soviet space.

BIBLIOGRAPHY:

1. Asmus, R., 2010. A little war that shook the world: Georgia, Russia, and the future of the West. St. Martin's Press.
2. Charter of fundamental rights of the European Union (2000/C 364/01), Official Journal of the European Communities –https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
3. Delegation of the European Union to Georgia, Visa-Free Travel comes into effect for Georgia, 29/03/2017 https://eeas.europa.eu/delegations/georgia_en/23697/Visa%20Free%20Travel%20comes%20into%20effect%20for%20Georgia
4. Dewaest, A., (2018) Study on Russian Propaganda in Georgia, Georgia 27 July <http://georgiatoday.ge/news/11566/Study-on-Russian-Propaganda-in-Georgia>
5. European Commission (2019) Winston Churchill: calling for the United States of Europe, Available from World Wide Web: https://europa.eu/europeanunion/sites/europa.eu/files/docs/body/winston_churchill_en.pdf
6. European Union Monitoring Mission in Georgia, <https://eumm.eu/>
7. Facts and figures about EU-GEORGIA relations-, eastern partnership- https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eap_factsheet_georgia_eng.pdf
8. First Chanel, 17:16, 09.07.2019 Vladimir Putin says he is against the imposition of sanctions on Georgia <https://1tv.ge/en/news/vladimir-putin-says-he-is-against-imposition-of-sanctions-on-georgia/>
9. Haindrava, I., (2011)., Two Ossetians in The Context Of Russian-Georgian Relations, Russia and Georgia, searching the way out, policy discussion papers by Georgian and Russian experts.
10. History of the European Union. http://www.parliament.ge/files/1_901_108571_2.pdf
11. Jeppsson, E., 2015. A Differentiated, Balanced, and Patient Approach? The EU's Involvement with Georgia's Secessionist Conflicts beyond the August 2008 War. EU Diplomacy Paper
12. Karchava, L., 2012. Business-communications. Tbilisi, Loi, 328.
13. Karchava, L., Theoretical basics of business communication and Its connection with other sciences.-New Economist, 2018: 4: 69-71.
14. 19. King, C., 2008. The Five-Day War-Managing Moscow after the Georgia Crisis. Foreign Aff., 87, p.2.
15. Koiava, R., Baghaturia, E., and Nikitina, Y., (2017)., Georgia and Russia Bilateral view of the quarter century relations, Caucasian house, research report, Tbilisi, Georgia
16. Kikutadze, V. and Tabatadze, L., 2016. Diversification of funding models of higher education service market in Georgia. In 5th EURASIAN MULTIDISCIPLINARY FORUM, EMF 2016 27-28 October, Tbilisi, Georgia (p. 56).
17. Lomia, E., 2017., The Issues of Cultural Diversity in Communication. BLACK SEA.
18. Lomia, E., 2020. The Evaluation of Russia's foreign policy towards Georgia following the 'Rose Revolution'. Journal of Liberty and International affairs, 6(1), pp.112-128.
19. Lomia, T., 2018. The issue of forming rational economic policy of environmental protection. Globalization & Business.

20. Lomia, T. and Lomia, E., 2020. Economic and political support of the European Union to Georgia: Retrospective analysis of the EU-Georgia relations. *International Journal Vallis Aurea*, 6(1), pp.35-43.

21. Lomia, T., The Role Of International Environmental Protection Policy In Georgia. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015* (p. 513).

22. Ministry of Foreign Affairs of Georgia, EU-Georgia Association Agreement fully enters into force <http://mfa.gov.ge/News/EU-Georgia-Association-Agreement-fully-enters-into.aspx?lang=en-US>

23. Modebadze, V., (2015) The idea of a united Europe, *The scientific journal of law and Economics* № 6, Tbilisi.

24. Modebadze, V., (2018). EU relations with South Caucasian countries since the breakdown of the Soviet Union.

25. Modebadze, V., 2015., NATO's Enlargement and Georgia's Chances of Integration into the North Atlantic Treaty Organization. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri*, 1(Special), pp.1-7.

26. Modebadze, V., and Kozgambayeva, G., 2019. Russia's Geopolitical Interests In Georgia (South Caucasus and the Threats Coming From Moscow). *Вестник КазНУ. Серия историческая*, 91(4), pp.27-31. 31. Modebadze, M. and Kozgambayeva, G., 2019. Russia's Geopolitical Interests In Georgia (South Caucasus and the Threats Coming From Moscow). *Вестник КазНУ. Серия историческая*, 91(4), pp.27-31.

27. Morrison, T., (2019)., A Chronology of Russian Embargoes on Georgia, *GEORGIA TODAY*, 24 June 2019 <http://georgiatoday.ge/news/16199/A-Chronology-of-Russian-Embargoes-on-Georgia>

28. Neidze, V. (2003). *Social-economic Geography of Georgia. II Volume*. Tbilisi: Academy of Science of Georgia.

29. Pavliashvili, S., Peculiarities Of State Property Privatization And Its Social-Economic Results In Georgia. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013* (p. 53).

30. Pavliashvili, S., 2014. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE AND FOOD SECURITY IN GEORGIA. *The Caucasus & Globalization*, 8(3-4), pp.55-61.

31. Pavliashvili, S., 2011. THE WORLD ECONOMIC CRISIS AND GEORGIA. *The Caucasus & Globalization*, 5(3-4), pp.54-62.

32. Pavliashvili, S. and Gubeladze, D., AGRARIAN RURAL AND REGIONAL POLITICAL STRATEGIES IN AGRICULTURE. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015* (p. 397).

33. Pavliashvili, S., PECULIARITIES OF STATE PROPERTY PRIVATIZATION AND ITS SOCIAL-ECONOMIC RESULTS IN GEORGIA. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2013* (p. 53).

34. President of Russia, Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy, February 10, 2007, Munich <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

35. Repertoire of the Practice of the Security Council, 2008-2009- https://www.un.org/en/sc/reper-toire/2008-2009/Part%20I/Europe/08-09_Georgia.pdf

36. Rondeli, A., 2001. The choice of independent Georgia. *The security of the Caspian sea region*, pp.195-211.

37. Sayın, F.M., and Modebadze, V., 2014. Georgia's Pro-Western Path: Analysis of the Georgian Foreign Policy in The Post-Soviet Period. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

38. Solomon, P., 2011. The world economic crisis and Georgia. *The Caucasus & Globalization*, 5(3-4).

39. Solomon, P., 2014. Sustainable development of agriculture and food security in Georgia. *The Caucasus & Globalization*, 8(3-4).

40. Tabatadze, L., Motivation and social and economic efficiency of agricultural cooperation. In *Materials of reports made at the international scientific-practical conference held at Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 2015* (p. 524).

41. Tabatadze, L., 2020. The New Vision of Modern Management Theory. *The New Economist*, 15(1, 2020), pp.1-1.

42. Tabatadze, L., 2015. Strategic directions of strengthening competition on higher education market of Georgia. *European Scientific Journal*.

43. Табатадзе, Л., Перспектива развития макроэкономической теории. *saredaqcio kolegia: mecnierebaTa doqtorebi, profesorebi*, p.66.

მზარდი რუსული საფრთხეები საქართველოში და საქართველოს ევროატლანტიკური სწრაფვა

ეკატერინე ლომია

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორანტი
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ანოტაცია

სსრკ-ის დაშლამ და ცივი ომის დასრულებამ ფუნდამენტური ცვლილებები გამოიწვია მსოფლიო პოლიტიკურ სისტემაში. ყველაზე გარდამტეხი ეპოქა იწყება 1980-იანი წლების ბოლოდან, როდესაც მთელ რიგ საბჭოურ ქვეყნებში ანტიკომუნისტური მოდინი ხელისუფლებაში დემოკრატიული გარდაქმნების დიდი სურვილით. მოგვიანებით, სსრკ-ის დაშლის შედეგად მასში შემავალმა სახელმწიფოებმა დამოუკიდებლობა მოიპოვეს. არც საქართველო აღმოჩნდა გამონაკლისი. 1991 წლის 9 აპრილს ქვეყანამ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და დამოუკიდებლობის პირველივე დღიდან განსაზღვრა მისი საგარეო პოლიტიკური კურსი: ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაცია. ამასთანავე, ევროკავშირისა და ნატოს „საბჭოთა გავლენის სფეროში“ გაფართოების მცდელობის პარალელურად რუსეთმა გაზარდა თავისი პოლიტიკური და ეკონომიკური ბერკეტები ყოფილ საბჭოთა სივრცეში, „რბილი ძალის“ გამოყენებით. ეს ემსახურება ერთი მხრივ სამხრეთ კავკასიის რეგიონში რუსეთის გავლენის აღდგენასა და შენარჩუნებას, ხოლო მეორე მხრივ, აღნიშნული აღიქმება როგორც აშშ-რუსეთის ურთიერთობებში კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გამონკვევა, რომელიც ქვეყნებს შორის პოლიტიკურ-ენერგეტიკულ დაპირისპირებაში გამოიხატა. რუსეთიდან მომავალი მზარდი საფრთხეების პირობებში, ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაცია საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთ უმთავრეს პრიორიტეტად განიხილება, თუმცა, მოსკოვი ხელს უშლის ზემოაღნიშნულ პროცესს და საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას, თავისი გრძელვადიანი მიზნების მისაღწევად სამხრეთ კავკასიის რეგიონში.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, რუსეთის ფედერაცია, ოკუპაცია, ევროკავშირი, კონფლიქტები.

THE GENRE AND LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE PRESS

TAMAR KARAIA

Master in European Languages and Translation

Sokhumi State University

Mail: tamrikoqaraia@yahoo.com

Contact number: +86 182 2665 2409

ABSTRACT

To study media language nowadays is the domain of many linguists and language researchers. Through numerous works have been dedicated to this subject, there are still some issues that need to be emphasized more deeply. In this paper, we underlined the most significant characteristics of the media language, especially of the written text. Our interest mainly focuses on the conditions of language in its state of flux.

As our readers see below, any form of written and spoken media language has a fascinating insight into human comprehension and its behaviour, as it shapes the cultural, political and social life of society. Therefore, studying the various forms and styles of journalistic language goes into full-length semantic depths. Thus the scientific approach to conversational or text communication is far more different than of the academic essays.

The purpose of this paper is to present a brief and clear classification of journalistic language, its impact upon the reader or listener. The importance and the role of media audience are also underlined, as one of the key niches as the way of gaining common understanding. Considering its manifestly pivotal role in today's world, news language became the sphere of our interest and we hope that this article would make a modest contribution to the media research.

Keywords: media, news language, media text, press, journalism, reader, viewer.

INTRODUCTION

The language the press and the media use is an integral part of social and everyday life. It can be a window into what society views as necessary and worthy. The forms and structures the author forms in his essay should be tailored to his audience because it will decide what is considerable and what is not. As the language is an ever-evolving organ, we can say that it accomplishes multiple tasks and it is the vital means of communication in the modern world.

Interestingly, there is a compelling factor in how news language is produced with the hands of the author and received with the eye of the reader. These two-component always influences the form and structure language takes in the written or spoken context. The purpose of the speaker or writer, also what and how is being said or written shapes the changing characters of

media language. Thus, the various language features, emerge from the refreshing and renewing ways of communication are used for different purposes in different circumstances (Chafe, 1987:6).

It must be noticed that written language, unlike to spoken language, tends to have a more varied vocabulary and it is not spontaneous, so the writer has more time to think and put the words and sentences in the sequence appropriate to what he wants to say. Thus, they find the most suitable phrases, words, and vocabulary units to express their opinion and convey their thoughts (idem).

The written form of media language - the article, the essay - and other kinds of textual forms reveals the cultural and social interests and identifies its significance in the terms of the most important issues to which it is relatively connected. It should be noted that all type

of media resources - television, radio, newspapers, and magazines broadcasting the real events and conditions around us, therefore in recent decades more and more readers or listeners participate both passively and actively in the news events. The public participation in this process makes media and the language it uses fascinating. Because the media, particularly television is considered as the 'window on the world', the public interest and involvement in it are not surprising. And it would not be an exaggeration if we say that the various media forms mediate between us and the 'real world' (Rayner, Wall, Kruger: 2004:60)

Thus our attention to this issue is due to the fact of the importance of mass media and its role in our society. How it affects the world around us and shapes human worldview. The power of media language has become more noticeable recently and the evolution of modern media emerging with new possibilities and purposes. The logical flow of events, that taking place in our everyday reality reflects on the clear glass of mass media with all its clarity and has logical connections between the events and the viewers.

LANGUAGE OF JOURNALISM – FASCINATING INSIGHT OF HUMAN UNDERSTANDING

As it is widely known, media text consists of codes and signs. R. Jakobson, (1962) an American linguist and literary theorist notes in his work, media- text is made up of codes and signs. He separates six constituent factors of speech acts and verbal communication. They are: the addressee, the addresser, context- transmit information (message), contact, and a code. Contract -means the psychological and physical connection between the addressee and the addresser, that allows them to establish successful communication. According to Jakobson, above mentioned six factors define the language function, however, there is not any verbal act that performs just one function. Discussing the different functions of the language, Jacobson considers six following functions of language: Emotive(expressive), Referential, Poetic, Phatic, Metalingual, and Conative. In this scheme, Jacobson underlines the connections between the six aspects of the speech acts and their functions (Jakobson, 1962).

1. Referential – The message in a context that the addressee can seize;
2. Emotive/Expressive – Aim is the direct expression of the speaker's attitude about the message;
3. Conative – Part/kind of message not liable to a

truth test and/or that is performative;

4. Phatic – Parts of message used to establish, prolong, discontinue communication; to attract/confirm the attention of addresser;

5. Metalingual – Elements that make sure addresser and addressee understand each other;

6. Poetic – focuses on message for its own sake and is the operative functions in poetry as well as slogans.

There is no doubt that the rapid growth of the modern world and the process of globalization have made the society largely dependent on the media and therefore it has a significant function. In the age of information more or less similar journalistic standards established all around the world, though the media is not monotonous and this is due to the fact that the press and the media generally have various social conditions and different cultural backgrounds.

It is doubtless that the language of the press has a huge impact on human communication. A Personal view of the journalists, his individualism and knowledge are expressed through his language facilities. Therefore, selecting specific language units, such as written or oral discourse is always conditioned by the pragmatic purpose of an addresser. Hence numerous stylistic approaches and their substitute units such as idiom, slang, and comparison are often used in the language. Nevertheless, as celebrated English essayist and novelist George Orwell mentions frequent and inappropriate usage of these language causes ambiguity both in writing and in speech (Orwell 1964.).

To understand various semantic and stylistic means that are expressed in newspaper articles and at the same time, it is of key importance to analyse media text to consider background knowledge. Through this kind of consideration allows us to perceive and explain the meaning of any news accurately. As Dutch linguist and scientist T. Dijk mentions, both the author and the reader need a great deal of knowledge to create and understand even the simplest text or information. Through this knowledge, the human being becomes aware of the cognition of the world, perceives the news and establishes associations (Dijk 2004:).

Professor of Language and Communication A. Bell considers, that scientists' interest in media language has several factors:

1. Accessibility of media as a source of data for some language feature we want to learn;
2. Interest in the way the media uses some language feature also found in ordinary speech;

3. Interest in media's role in affecting language in wider society;

4. Interest in what media language reveals as a mirror of the wider society and culture;

5. Interest in how media language affects attitudes and opinions in society through the way it presents people and issues;

6. Availability, media language is easier to collect than conversation. It is 'there' in large quantities;

7. There is no such thing as famous since media language is already intended for mass public consumption (Bell, 1999).

When studying media language, we often find the term 'text'. It implies any kind of journalistic product such as television story, radio program, photographs or article. Media text, namely article is made up of signs and codes. There is a diversity of opinion about this subject among the researchers. For example, linguists Rayner, Wall and Kruger (2004) consider that sign is made up of the set of codes. They distinguish three types of mark: conditional i.e. symbolic, iconic and indexical. The sign is symbolic when there is not an obvious connection between the sign and the object (Saynell, Wall, Kruger 2004). Such kind of sign in most cases is conditional (Peirce). There is not a direct and internal connection between the signifier and the signified. We can assume that the article consists of the conditional signs because the word itself is a conditional sign (Rayner, Wall and Kruger 2004).

The best example of the iconic sign is a photograph, where there is a physical similarity between the iconic sign and the object. And the sign is indexical when there is a direct connection signifier and signified object. For example, smoke - is an index sign of (signifies) fire, tears - of a melancholy or a joy. Index signs correspond to graphical data images in a newspaper (Peirce, 1904).

As an American writer, editor and teacher R.P. Clark underline, the American press is influenced by spoken language, therefore the basic principles of writing are simplicity and clarity of expression. In his work 'The American Conversation and the Language of Journalism', Clark studies the influence of an American language on the language of journalism and offers the following characters of an American language:

- The language of journalism is active;
- The language of journalism is somewhat busy;
- The language of journalism is democratic; We can also call it American. It implies the proximity of the words and phrases related to the democratic principles

and assesses American values;

- Though the language of journalism is different from the spoken language, at the same time compared to other prose forms, it stands closer to the speech;

- The language of journalism is simple;
- The most valuable character of the language of journalism is its clarity and the main result is its easy perception (Clark, 1994).

The newspaper is characterized by the following genres: the news, the essay, the letter from the editorial board and a comment/column. The news can be classified as hard and soft news, breaking or concealed the news. The main features of the news are - content, unexpectedness, reference to people and elite nations and its negativity. The classification of an essay is relatively more diverse (Personal biography, current stories, popular directions, background article, historical feature, adventure feature, explanatory feature, features about hobbies and different activities, medical and business feature and so on). As it is mentioned above, various kind of classification can be combined into several major groups. The classification of essays is the following: Personality Features and Profile, Historical Feature, Adventure Feature, Explanatory Feature, In-depth story, how to do it Feature, Unusual Occupation or Hobby Feature. Here we can also separate Daily News and Trends - where we can combine medical and business features. The individual opinion of the author is mainly expressed in the following two genres - the letter from the editorial board and a comment/column (Clark, 1994).

The English language press, especially the American press has had a major influence on modern journalistic standards. In his well-known article 'Politics and The English Language', famous British novelist, essayist, and journalist George Orwell points out, in the English language, especially in the sphere of politics, the tendency of using complex phrases, faded metaphors, various stylistic modes and their substitutes are notable (Orwell, 1968).

Orwell underlines the fact that the long and vague phrases are used in relation to politics and the main reason for it is insincerity. He separates and focuses on the following phrases, such as: **render inoperative; militate against; make contact with; to be subject to; give rise to; give grounds for; have the effect of; to play a leading part (role) in; make it-self felt; take effect; exhibit the tendency to; serve the purpose of; lay the foundations.** These phrases

are often used at the expense of dropping out the simple verbs such as *break, stop, spoil, mend, kill etc.* The author also talks about the tendency of frequent usage of faded metaphors and altered phrase expressions (Orwell 1968).

It must be mentioned that the language of modern journalism aspires to simplicity, however in the British press (especially in the political articles), the elements of using complicating and obscure phrases are still noticeable, about which Orwell spoke more than fifty years ago. In the British press, we can still find the phrases that can be easily replaced with 'simpler' synonyms and equivalents. They are: *exercise restraint; be under any doubt; marked a hardening tone; left no room for ambiguity; might yet be sufficient room for manoeuvre; express grave concerns; appear to escalate; Downing Street believes the admission were made under duress....* Orwell rightly believes that the use of long and vague phrases is due to disguise the truth, which is typical for the political sphere (Orwell 1968).

It should also be noted that in the American articles the main emphasis is placed on the expressive and widespread verbs e.g. *fired, said, questioned*, which in general speeds up the pace of reading. The difficult phrases that are used in British articles (of-phrase, gerunds, present participle) create the opposite effect: *to break one of the final taboos; are expected sitting down together to try to agree with terms on.*

We often heard the phrases '**Language is a living organism**'; '**Language changes constantly**' and it is true. There are two categories of people, who really are eager to make radical changes in the language and the people, who distort the language for the reason they do not know it. In any case, the language is a part of history, it is developing constantly and the language reflects and expresses the changes in history in the most accurate way (Orwell, 1968).

THE STRUCTURE AND CRITERIA OF DIFFERENTIATION OF NEWS

News is the most striking example of mass information. Any kind of mass media: television, radio, press, focuses on news coverage. In the news story, the individual opinion of the journalist is not expressed and as a rule, the author must meet a certain format when creating such an article. The news is selected according to different criteria. We consider the follow-

ing criteria as the characteristic attribute of news, one of the most significant criteria is - **Timeliness**. This means to provide information on time, and an event is more newsworthy the sooner it is reported. The second important criteria is - **Current**. The following criterias are - **Impact, Influence** on the reader. The fourth is - **Prominence and Uniqueness**, how well known and popular is the country, person or event, the article is dedicated to. The fifth criterion is - **Negativity** - the press and especially television focus mainly on the negative news. Thirty-ninth Vice-President of the United States, Spiro T. Agnew called the journalists: 'Narrating nabobs of negativism'. President Clinton's Press Secretary J. Lockhart said that: according to the philosophy of reporters '**Good news is not news any more**', which becomes the new variation of the hitherto establish phrase - '**no news is good news**'. One of the clear signs of revealing negativity is - **Conflict**. And the last criteria, we want to mention here is - **Relevancy, Compliance**, which means the **proximity** to the reader (Geographical or Cultural). This means that the events are more newsworthy the closer they are to the community reading about them. It can be explained by the simple fact that people are more interested in the news, which influences their social, cultural and geographical environment and condition (Soley,1992).

As it is mentioned before, we can classify news as Serious, hard news and soft news. Hard news often describes the events that are negative, for example, murder, accident, fire disaster, elections, clash results and so on. The following phrase can be considered as an example of hard news:

'At least 27 people, including a senior British diplomat, were killed yesterday and hundreds injured, when two suspected al-Qaeda suicide bombers attacked the British consulate and the headquarters of HSBC bank in Istanbul' (The Daily Telegraph, November,21st, 2003).

The soft news can often be identified with the essay. Here is an example:

'One would have thought of a former career in public relations and a familiarity with the machinations of the Press might have helped her to easily avoid a blooper.

But Sarah Brown, despite her reputation as an experienced and professional PR woman, broke her own publisher's embargo yesterday by announcing she had agreed a deal to write her memories' (The Independent, June 4th,2010).

THE GENERAL CHARACTERIZATION OF NEWSPAPER COMMUNICATION

The language of journalism with all its agility and complexity is evidently exhibited in magazines and newspapers. The newspaper is one of the sources of information among various types of news supplies. It the specific types of communication, and here the information is mostly transmitted through the printed words – textual materials (Prokhorov, 2002).

The newspaper covers both verbal, as well as visual kind of communication; It represents very impressive and original forms of communication, where communicators (addressee and addressor) do not have direct communication, and therefore it is a distant type of, e.g. the transmitter of the information (addressor) is active, and the recipient (addressee) – passive. But in the newspaper, as well as in the different sources of information (radio, television), this connection is somehow hidden, which is due of the fact, that in the newspaper the addressee's sociolinguistic factors (age, gender, profession, status, nationality, and views) are taken into account (Prokhorov, 2002).

The specifics of the newspaper language are determined by the functions that are performed in the newspaper during the process of communication. Y. Prokhorov in his work 'Introduction to the Theory of Journalism' formulates six functions of newspaper (Prokhorov, 2002):

1. Communicative, which is the main and the general function of journalism;
2. Ideological - socially-oriented function, when narrating a story, the author tries to influence the consciousness and values of the masses;
3. Directly – organizing, the function of the regulator. It involves both the obligations and responsibilities of the journalist as well as providing the reader with good quality information;
4. Cultural – formative, this is the function, which promotes the labelling of the culture of the members of society and their behavioural etiquette;
5. Advertising – informative, the mentioned function is used to meet the utilitarian needs;
6. Entertainment, the function connected with ways of enjoying, relief from tension; (idem).

G. Kvaratskhelia in his book 'Functional Stylistics of Georgian Language' pays attention to three functions of newspaper communication: (Kvaratskhelia, 1990)

- A) Informational;
- B) Agitation-Propaganda;

C) Of Impact, i.e. Expressive.

It must be underlined that some of the functions are of the intermediate type. These can be advertising and advertising-informative functions, for they can be combined into informative and influential functions at the same time (Kvaratskhelia, 1990).

Informative, i.e. the fundamental functions the newspaper must meet are practicableness and conciseness. In other terms, the news must be delivered to the addressee quickly, in a short period and with the condensed manner. Here, we add that practicability – conciseness is valuable for informational – newspaper genre.

Influential function plays a crucial role in newspaper communication. With this function, it is possible to affect the reader's consciousness and control his behaviour. That can be achieved by using both implicit and explicit meaning of language. The Influential function also includes advertising which is so prevalent for the newspaper (idem).

One of the most important functions in the newspaper is an entertainment function. It is a way to attract readers easily. In the newspaper communication, the types of entertainment are divided into two groups:

1. Cognitive-informing, where we can combine: crossword, horoscope, sports, philological text, announcements of television programs;
2. For entertainment: anecdote, fun stories.

Newspaper language, which is characterized by universal similarity of features, is distinguished also by the individuality. We can compare the differentiation of newspaper language according to Brown and Yule (1985). There are several conceptual features of newspaper language:

1. Settings - Time and Space, it indicates the place of action in time and space;
2. Participants of communication;
3. Addressor – journalist or correspondent, who encodes the news story;
4. Addressee – the reader, who decodes the information;
5. Purpose – the purpose of communicators;
6. Topic – what is the communication about;
7. Channel – how the interconnection of communicators be achieved;
8. Code – the language, or language subtype. In this case newspaper language, which is used by the communicators during the communication;
9. Message Form – characteristics of the genre;

10. Key tone – involves evaluation of the model of expressions (Brown and Yule, 1985).

In most of the newspapers, the official and neutral features of the language are commonly used. When transmitting information, they use a language that is acceptable to all layers of society in an informal setting. Therefore, the reader can understand the text without focusing on and thinking about the grammar and semiotic sequence of the words and sentences. There is an indirect relationship between the author, his reader and the text, the article is the connecting chain of the two sides. This process makes a triangle of discourse which unites the author, his work and the audience. The reader - the audience is not simply a customer of a newspaper or a magazine, but also an active participant in all the process. The text which is written by the author for a particular purpose has a set of intended meaning, that later are interpreted by the reader. In some cases, the intended meaning and the interpreted meanings differ if there is not a common way of understanding between the sender and the receiver. In other terms, the text message contains encoded meanings, which the narrate have to decode while reading it. Hence, the nature of reading, the relation of an active text and a passive 'receiver' and the process of decoding is a quite complex and sophisticated process that is produced from the cultural experience and identity of the reader (Rayner, Wall, Kruger, 2003).

CONCLUSION

As a consequence, the growing dominance of media shows that news language is increasingly integrated

into spoken language. Simultaneously, the language of journalism is active and simple, and its influence over everyday speech became more prevalent. Therefore, the rising interest of society in a different kind of news and the easy access means that they govern and shape all forms of social relationships. It also affects our sense of reality, our conscious and the way we define ourselves and the world around us.

The living, consonantly changing organism of language adapts to its varying environments and is always customized to the interest and demands of the reader/viewer. By using specific phraseology and language features the writer/speaker interact with their audience and talk frequently about definite time and space, where they take the audience's interest into account. Thus media language develops rapidly in the environment where the presence of the audience plays a crucial role. The trends in the development of language are tailored to the listener/viewer. There is no doubt that involvement with the audience is obviously an important aspect of media communication.

In the twenty-one century, in the era of globalization and modernization, the developing capacity of media language is obviously limitless. It is necessary to notice that the news language became generally more innovative and aims to cut a window on the world to reflect events occurring around us all over the world. Due to modern technology, this effort is easily achieved and the reader/listener will decide what kind of information they want to get and thus increase their consciousness about the world.

REFERENCES:

1. Chafe, W., Meaning and the Structure of Language. 1987
2. Rayner, Wall, Kruger., Media Studies: The Essential Resource. 2004
3. Jakobson, R., Phonological Studies Selected Writings, Mouton and CO. 1962
4. Orwell, G., Politics and English Language. 1964
5. Dijk., News Analyses, University of Amsterdam, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers- Hove and London, 1988 Hillsdale, New Jersey.
6. Bell, A., Approaches to Media Discourse. 1999
7. Charles S. Pierce., The Essential Writings. 1904
8. Clark, E.V., The Lexicon in Acquisition. 1994
9. Soley, L., The News Shapers, The Sources, Who Explain the News. 1992
10. The Daily Telegraph, November, 21st. 2003
11. The Independent, June 4th. 2010
12. Brown, G and Yule, G., Discourse Analysis, Cambridge University Press. 1985

პრესის ჟანრი და ენობრივი მახასიათებლები

თამარ ქარაია

ევროპული ენებისა და თარგმანის მაგისტრი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ანოტაცია

მედიის ენის შესწავლა მრავალი ლინგვისტისა და ენის მკვლევართა ინტერესის მთავარ საგანს წარმოადგენს. მიუხედავად იმისა რომ ამ თემაზე მრავალი ნაშრომი არსებობს, დღემდე რჩება რამდენიმე საკითხი, რომელსაც უფრო სიღრმისეული კვლევა სჭირდება. ამ ნაშრომში ჩვენ ხაზგასმით აღვნიშნეთ მედია ენის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებლები, განსაკუთრებით წერილობითი ტექსტის. ჩვენი ინტერესი განსაკუთრებით შეეხო იმ პირობებს, რომლის გამოც ენა მუდმივ ცვლილებას განიცდის.

მოცემულ სტატიაში მკითხველი დაინახავს, რომ მედიის ენა, იქნება ეს წერილობითი თუ ზეპირი, გვიქმნის საინტერესო წარმოდგენას ადამიანთა ცნობიერებასა და მის ქცევებზე, რადგანაც იგი აყალიბებს საზოგადოების კულტურულ, პოლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრებას. ამრიგად, ჟურნალისტური ენის სხვადასხვა ფორმების შესწავლა უფრო ფართო სემანტიკურ სიღრმეებში აღწევს. ამიტომაც, სასაუბრო ან ტექსტური კომუნიკაციის მიმართ მეცნიერული მიდგომა ბევრად განსხვავდება აკადემიური ესეების კვლევისაგან.

ამ ნაშრომის მიზანია ჟურნალისტური ენის მოკლე და მკაფიო კლასიფიკაციის წარმოდგენა, მისი გავლენა მკითხველსა თუ მსმენელზე. სტატიაში ჩვენ ასევე ვისაუბრებთ მედია აუდიტორიის მნიშვნელობასა და როლზე, როგორც საერთო გაგების ერთ-ერთ მთავარ ნიშანზე. დღევანდელ მსოფლიოში მისი აშკარად მნიშვნელოვანი როლის გათვალისწინებით, ახალი ამბების ენა ჩვენი ინტერესის სფერო გახდა და ვიმედოვნებთ, რომ ზემოაღნიშნული სტატია მოკრძალებულ წვლილს შეიტანს მედიის კვლევაში.

საკვანძო სიტყვები: მედია, ახალი ამბების ენა, მედია ტექსტი, პრესა, ჟურნალისტიკა, მკითხველი, მკითხველი.

პირველი წიგნი ცირკულარულ ეკონომიკაზე

გამოვიდა ახალი წიგნი „ეკონომიკური ეფექტიანობის თეორიები, განვითარების მოდელები და ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის აუცილებლობა საქართველოში“, რომლის ავტორია ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი **სოლომონ პავლიაშვილი**. ბატონი სოლომონი გახლავთ, ასევე, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე. ამდენად ის არ გახლავთ მარტო თეორიებზე მომუშავე მეცნიერი, ის პრაქტიკოსი სახელმწიფო მაღალჩინოსანია და მისი ხედვები, ანალიზი და დასკვნები განსაკუთრებით საინტერესოა.

წიგნი სამი თავისაგან შედგება. პირველ თავში საუბარია ეკონომიკური განვითარების ახალ სტრატეგიაზე და წინააღმდეგობებზე. ამ ნაწილში ჩამოყალიბებულია თვითგანვითარების პრაქტიკული სტრატეგია, განხილულია ჩრდილოვანი ეკონომიკის არსი და გამომწვევი მიზეზები, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორია. ასევე, ამავე თავში საუბარია პანდემიის გავლენაზე საქართველოს სატრანსპორტო-ენერგეტიკულ დერეფანზე.

მეორე თავში საუბარია ეკონომიკის ეფექტიანი განვითარების თანამედროვე თეორიებზე. ცნობილია, რომ ეფექტიანობის საკითხს მრავალი მეცნიერული დისციპლინა შეისწავლის, და მათ შორის, ეკონომიკური ეფექტიანობა მრავალი ავტორის დაკვირვების საგანია. ეკონომიკური ეფექტიანობის გაანგარიშება სპეციფიკურ მიდგომებს საჭიროებს დარგების მიხედვით. მაგ., მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში, მშენებლობაში, ვაჭრობაში, მომსახურების სხვა სფეროებში. წიგნის ამ თავში განხილულია ეკონომიკური ეფექტიანობის საკითხები კვინსურ მიმართულებაში, თანამედროვე ნეოკლასიკურ მიმართულებაში და ინსტიტუციურ-სოციოლოგიურ მიმართულებაში.

მესამე თავში ჩამოყალიბებულია სტრატეგიული რეკომენდაციები ეკონომიკის ეფექტიანობის ზრდისთვის, რომელიც ძირითადად სამ მიმართულებას ეხება. ესაა: ნიადაგის დეგრადაცია და მისი გამომწვევი მიზეზები, პროვლემები და მასთან ბრძოლის გზები, ნარჩენების

მართვის ინსტიტუციური მოდელი და მისი განვითარების თავისებურებანი, და ცირკულარული ეკონომიკის დანერგვის დაჩქარების აუცილებლობა საქართველოში.

„ავტორი ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ მნიშვნელოვანია გაუდაბნოების/მინების დეგრადაციის წინააღმდეგ ბრძოლა. რომლის ასპექტებიც მოიცავენ როგორც უშუალოდ გაუდაბნოების/ მინების დეგრადაციის და გვალვის უარყოფითი ზეგავლენის შედეგების შემცირების, ასევე მიწის რესურსების ეფექტიან გამოყენებას, რასაც საბოლოო ჯამში მიყვავართ აგროეკოსისტემის მდგრადი მართვის აუცილებლობამდე.“

წიგნში განხილულია ნარჩენების მართვის სტრატეგია და არსებული სიტუაციის შეფასება, იდენტიფიცირებულია გამოწვევები, შესაბამისად განსაზღვრულია მიზნები და პრობლემების გადაჭრის გზები. თითოეული ამოცანისათვის განსაზღვრულია ვადა და შესაბამისი ინდიკატორები. ასევე წარმოდგენილია სტრატეგიის განხორციელებით მიღებული მოსალოდნელი დადებითი შედეგები. ნაშრომში განხილულია ევროკავშირის

პოლიტიკა ცირკულარული ეკონომიკის შესახებ, რომელიც ეკონომიკას მიმართავს ისეთი ეკონომიკური სისტემისკენ, რომელშიც: ბუნებრივი რესურსების ყველაზე ეფექტიანად მოხმარება, მასალებისა და პროდუქციის ღირებულება შენარჩუნებულია მათი წრებრუნვით მოხმარების გზით და ამავედროულად შემცირებულია ეკონომიკური საქმიანობის მავნე ზემოქმედება გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე. ცირკულარული ეკონომიკა განიხილება შესაძლებლობად:

ადამიანს მუდმივად ჰქონდეს წვდომა სასიცოცხლო რესურსებზე, შეინარჩუნოს გლობალური კონკურენტუნარიანობა და უზრუნველყოს მაღალი ხარისხის გარემო. ცირკულარული ეკონომიკის მიდგომების გამოყენებით შესაძლებელია: სამრეწველო ნარჩენების შეკვცა, საშიში ნივთიერებების წარმოებისა და მათი ზემოქმედების შემცირება, ასევე, კლიმატური ცვლილებების პერბილებაში წვლილის შეტანა. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნებიც ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის ადრეულ ეტაპზე იმყოფებიან.

ავტორი ანალიზს უკეთებს ბოლო პერიოდის ეკონომიკურ მოვლენებს და მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისის პირობებში განიხილავს ქვეყნის გამოსვლის ოპტიმალურ გზას ცირკულარულ ეკონომიკაზე ეტაპობრივი გადასვლის საშუალებით. “ასე ახასიათებს ნიგნის სამეცნიერო რედაქტორი, პროფესორი ზურაბ გარაყანიძე.

„ძალზე მნიშვნელოვანია თანამედროვე ეკონომიკაში სწორად შეირჩეს ქვეყნის ეკონომიკური მართვის მოდელი. სწორად განისაზღვროს ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკა. რომელიც შეუძლებელია თანამედროვე ეკონომიკური თეორიების შესწავლისა და თავისებურებების გათვალისწინების გარეშე. ნებისმიერმა მეცნიერულმა კვლევამ გვერდი არ უნდა აუაროს საკითხის მეცნიერულად გადანყვეტას. სწორედ ამ მეცნიერულ თეორიულად დასაბუთებული კვლევების შედეგად შესაძლოა გაკეთდეს შესაბამისი ანალიზი, განისაზღვროს პროგნოზები, ინდიკატორები და თუნდაც ქვეყნის ეკონომიკური სტრატეგია“. წერს ავტორი, რომელსაც სრულად ვეთანხმებით. ნაშრომში განხილულია თანამედროვე ეკონომიკური თეორიების ხასიათი, მათ შორის

კეინსური, ნეოკეინსური, მონეტარიზმის, ინსტიტუციურ-სოციოლოგიური და სხვა კონცეფციების თავისებურებანი.

ნაშრომში საუბარია იმაზე, თუ რა მდგომარეობაა დღეს საქართველოში ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევებისა და საერთაშორისო მოთხოვნების გათვალისწინებით, განხილულია ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია და ავტორის ხედვები მისი შემდგომი განვითარების შესახებ. ცირკულარული ეკონომიკის შესახებ ევროკავშირის პოლიტიკაზე, რომელსაც ევროკავშირის ეკონომიკა მიჰყავს ისეთი ეკონომიკური სისტემისკენ, რომელშიც ბუნებრივი რესურსები ყველაზე ეფექტიანად მოიხმარება, მასალებისა და პროდუქციის ღირებულება შენარჩუნებულია მათი წრებრუნვით მოხმარების გზით, ხოლო ეკონომიკური საქმიანობის მავნე ზემოქმედება გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე შემცირებულია.

ავტორი აღნიშნავს, რომ „რეგულაციები, ბაზრები, საინვესტიციო ინსტრუმენტები და პრაქტიკა, მათ შორის, ფინანსური რისკის შეფასება წრფივ მოდელებზეა მორგებული, ხოლო წრფივ ბიზნეს მოდელებთან დაკავშირებული გარეშე ფაქტორები გათვალისწინებული არაა“. ნაშრომში განხილულია წრფივი ეკონომიკიდან ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის დაჩქარების აუცილებლობა და მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისის პირობებში პროფესორი სოლომონ პავლიაშვილი განიხილავს ქვეყნის გამოსვლის ოპტიმალურ გზას ცირკულარულ ეკონომიკაზე ეტაპობრივი გადასვლის გზით.

ნაშრომში განხილულია ცირკულარული მოდელის დანერგვის მიმართულებით ურბანული ტერიტორიების გამოწვევები, ურბანული ტერიტორიების შესაძლებლობები, წრებრუნვის ეტაპები ქალაქებისათვის და მათი დაგეგმვა, განსაზღვრულია ცირკულარული ეკონომიკის შესაძლებლობები და დაინტერესებული მხარეები, პროექტის ინიციატორები. განხილულია ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის თავისებურებები, წრებრუნვის დიზაინი და წარმოება, სახელმწიფო სექტორის ჩარევა და მხარდაჭერა.

ლოიდ ქარჩავა

ბიზნესის ადმინისტრირების
დოქტორი, პროფესორი.

ნუგზარ ნადარაია - დიდი იდეებისა და ინიციატივების პიროვნება

26 თებერვალს 75 წლის იუბილე მივულოცეთ, აგვისტოს ბოლოს კი დაგვატოვა და მარადიულ ზეციურ სასუფეველში დაიმკვიდრა ადგილი.

„ბატონი ნუგზარის მდიდარი გამოცდილება, მისი პიროვნული თვისებები, განვლილი გზა კარგი მაგალითია იმისა, თუ როგორ უნდა ემსახურო ქვეყანას, როგორ უნდა გაუფრთხილდე მის წარსულს, როგორ უნდა შეინარჩუნო და განამტკიცო ეროვნული ტრადიციები, და როგორი სიმტკიცით უნდა იბრძოლო მისი მომავლისათვის“, ამბობს ბატონი ნოდარ ჭითანავა ბატონი ნუგზარის 75 წლისთავთან დაკავშირებულ სიტყვაში. ბატონი ნოდარის თქმით - ნუგზარ ნადარაია იყო „ლიდერი, პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწე“, ხოლო ბატონი ჯუმბერ პატიაშვილის თქმით კი - „ჭეშმარიტი მამულიშვილი“. ეს სიტყვები, სწორედ რომ ზედგამოჭრილია ბატონი ნუგზარის შესაფასებლად. მხოლოდ ჭეშმარიტ მამულიშვილს და საზოგადო მოღვაწეს შეეძლო ის ეკეთებინა ქვეყნისთვის, რაც ბატონმა ნუგზარმა გააკეთა, მხოლოდ ლიდერს შეუძლია გაუძღვეს საზოგადოების ამა თუ იმ ნაწილს, ხოლო მის პოლიტიკურ მოღვაწეობაზე მისი პოლიტიკური თანამდებობები თავად მეტყველებენ.

მინდა ბატონი ნუგზარის წერილიდან - „აი, რას ვისურვებდი“, - ციტატა მოვიყვანო, რომელიც

ჟურნალ „ცოტნეიდელში“ [2016-2017 წლები, X ტომში (ნაწილი III)] გამოქვეყნდა:

„ჩვენი სამშობლოს ტერიტორიული მთლიანობის მშვიდობიანი, დიპლომატიური და ახსნა-განმარტებითი დიალოგის გზით აღდგენას; ქვეყნის აღდგომასა და გაბრწყინებას, ...

ერის გამრავლებას; ...

წმინდა გიორგი ჭყონდიდელისა და წმინდა დავით აღმაშენებლის ისტორიული ტანდემის ქართული რენესანსის ეპოქის განმეორებას;

ამაღლებული ზნეობის, პატრიოტიზმისა და მამულიშვილობის სულიერებითა და ნიჭიერებით „ფულისუფლებაზე“ გამარჯვებას; ...

ქალაქ თბილისში, მცხეთაში, ზუგდიდსა და არქეოპოლისში (სენაკი) იმერ-ამერის ერთიანობის სიმბოლოდ ქცეული ფარნავაზისა და ქუჯის ერთობლივი ძეგლები დავდგა, და მონაცვლეობით ყოველი წლის 14 აპრილს - დედა ენის სახალხო დღესასწაულის დღეს, მორიგეობით, დასახელებულ გეოგრაფიულ ცენტრებში ჩამატარებინა სახალხო დღესასწაულები: - „ფარნავაზი და ქუჯი - ქვეყნის ორი დასაყრდენი ბურჯი“ ...

თუ ეს სურვილები ერთი კაცისთვის მკითხველს გადაჭარბებულად, არარეალურად და მიუღწევლად მოეჩვენება, ვისურვებდი, რომ ჩემს შთამომავლობას განეხორციელებინოს ყოველი, და სამოქმედო ანდერძად დაეტოვებინოს თავისი შთამომავლობისათვის.

დაე, ქვეყანას და ქართველ ხალხს აღაფრთოვანებდეს, რაზმავდეს და სამოქმედოდ განაწყობდეს მაღალი ზნეობა, უფლის სიყვარული და დამსახურებული მაღლი გადმოსული მართლმადიდებელ ქართველ ქრისტიანებზე... ამინ!

ეს სურვილები შესასრულებლად ერთი კაცისთვის მართლაც რომ ძალიან დიდა, მაგრამ ეს სურვილები, როგორც თვითონ ამბობს „სამოქმედო ანდერძად“ დატოვებული შთამომავლობისათვის, ნამდვილად „ჭეშმარიტი მამულიშვილის“ სურვილებია.

ბოლო წლებში ბატონი ნუგზარი ფაზისის საერო-სამეცნიერო აკადემიას ხელმძღვანელს; ობდა და ახალ სიმაღლეზე აიყვანა იგი.

საამაყო, რომ ბატონი ნუგზარი წლების განმავლობაში გახლდათ ჩვენი ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის წევრი და აქტიურად თანამშრომლობდა ჟურნალთან.

ბატონმა ნუგზარმა ქართველ პოლიტიკოსთა, საზოგადო მოღვაწეთა და მეცნიერთა შორის ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა. ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული.

ლოიდ ქარჩავა

ჟურნალ „ახალი ეკონომისტის“
მთავარი რედაქტორი

ახალი ეკონომისტი *The New* ECONOMIST

საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

სტატიების მიიღება შემდეგი მოთხოვნების გათვალისწინებით:

1. ტექსტი აკრეფილი უნდა იყოს Word-ში, Sylfaen-ში, შრიფტის ზომა 12, ინტერვალი სტრიქონებს შორის - 1,5, ველების დაშორება მარჯვენა-მარცხენა მხარეს 2 და 3 სმ. შესაბამისად, ზედა და ქვედა — 2,5 და 2,5სმ. ტექსტი უნდა აიკრიფოს გადატანების გარეშე. ცხრილები გადაყვანილი JPEG-ში. სტატიის მინიმალური მოცულობა უნდა იყოს 5 გვერდი A4 ფორმატის.
2. ავტორის სახელი, გვარი, სამეცნიერო წოდება და თანამდებობა, საკონტაქტო კორდინატები, (ტელეფონები, ელ.ფოსტა), სურათის ელექტრონული ვერსია JPEG-ში;
3. სტატიას უნდა ახლდეს ანოტაცია ქართულ და ინგლისურ ენებზე, მოცულობით 120-150 სიტყვა, აკრეფილი შესაბამისად Sylfaen-ში და Times New Roman-ში, შრიფტის ზომა 12. სამეცნიერო სტატიას უნდა დაერთოს გამოყენებული ლიტერატურის სია.
4. სტატია იბეჭდება ინგლისურ, რუსულ, გერმანულ და ფრანგულ ენებზეც. ნებისმიერ შემთხვევაში, აუცილებელი მოთხოვნაა, რეზიუმე მოგვანოდოთ ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე.
- სტატიის გამოქვეყნების ღირებულება შეადგენს – ჟურნალის ერთი გვერდი 10 ლარი, რომელსაც ავტორი გადაიხდის დადებითი რეცენზიის მიღების შემდეგ, ხოლო ჟურნალის ღირებულება — 10 ლარი.
5. სტატიის გამოქვეყნების, ჟურნალის შეძენისა და/ან გამოწერის ღირებულების გადახდა შესაძლებელია შპს „ლოი“-ს ანგარიშზე: საიდენტიფიკაციო კოდი 204439296, ანგარიშის ნომერი GE33LB0113168905809000, სს „ლიბერთი ბანკი“, ბანკის კოდი LERTGE22.

ელექტრონული ფოსტა: loidk@yahoo.com; www.neweconomist.com.ge; www.loi.com.ge
tel: 299-05-76; 555 277 554; 595 32 30 34.

PS. სტატიების მონოდება ფურცლებით ან CD-თ აუცილებელი არ არის.

International Precise and Review Scientific-Practical Magazine

Continues taking articles according to this requests:

1. Text must be gathered in Word, size of Sylfaen font 12, interval between lines - 1.5, borders in right and left side- 3 and 2.5sm. Also, up and down borders- 2.5 and 2.5sm. Text must be picked up without transferring. Tables should be in JPEC. The minimal size of article is 5pages of A4 format.
2. The first name of author; last name, scientific rank and post, coordinates (telephone number, e-mail), electronic version of photo in JPEG.
3. The article must have abstract in Georgian and English languages. The size should be 120-150 words, it must be picked up in Sylfaen and in Times New Roman, size of font-12. Scientific article must have list of used literature.
4. The article will published in English, Russian, German and France languages. So, it is also our request to prepare reziume in Georgian, Egnlish and Raussian languages too.
- The price of article's publication is- one page of journal 10 GEL (Lari) or 5 USD. And auhor will pay this price after getting positive respond. Also, the price of journal is 10 GEL (Lari) or 5 USD.
5. The price of publication article, buying journal and subscription fee could be payed in Ltd. LOI's account: identification code – 204439296, the account number- GE61HB000000000713602, "Halyk Bank Georgia", central office, bank code HABGGE22.

Our coordinates:

e-mail: loidk@yahoo.com; www.neweconomist.com.ge; www.loi.com.ge
Tel: 299 05 76; 555 277 554; 595 32 30 34.

PS. Giving articles with papres or CD-s, is not necessary.

www.neweconomist.com.ge

E-mail: editor@neweconomist.com.ge